

Vobrubová-Koutecká

s. 68; ● ref. Výklad Nebeského Protichůdců: J. Vlček, Věstník ČAVU 1911, s. 344; A. N. (Novák), Přehled 11, 1912/13, s. 271 ●; G. W. (Winter): ref. ed. Nové souborné vydání básnických spisů J. Vrchlického, PL 19. 1. 1913; ● ref. Josef Holeček: Ant. Veselý, Čes. revue 7, 1913/14, s. 638; J. Menšík, ČČM 1914, s. 203; F. V. Vykoukal, Osvěta 1914, s. 148 ●; ● k šedesátinám: -m-, Zvon 14, 1913/14, s. 394; Z., Topičův sborník 1, 1913/14, s. 398; L. N. Zvěřina, Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 311 + Nár. politika 8. 4. 1914; J. Páta, Osvěta 1914, s. 259; D. H. H. C., NL 9. 4. 1914; D. S., Samostatnost 10. 4. 1914; an., Čas 10. 4. 1914; J. Páta, ČMF 4, 1914/15, s. 171 ●; J. Páta: J. V. a Litomyšl, Stráž východu 1914, s. 114; R. Novák: ref. překl. M. T. Cicero, Věstník ČAVU 1914, s. 41; ● ref. Zsvěcenec (insc.): O. Heidrich, Osvěta 1914, s. 556; M-ý., Samostatnost 7. 6. 1914 ●; ● ref. O Boženě Němcové: F. Kleinschnitzová, Naše věda 3, 1919/20, s. 38; J. Kabelík, ČČM 1920, s. 167; an. (J. V. Sedlák), Tribuna 27. 6. 1920; Š. Jež, Cesta 3, 1920/21, s. 137 ●; ● ref. Husitská trilogie: J. O. Novotný, LidN 13. 12. 1921; M. Hýsek, Jevišťe 1921, s. 666; Rad., Osvěta 1921, s. 575; A. H. (Hartl), Most 1, 1921/22, s. 30 ●; A. G. (Gregor): ref. ed. Okřídlená slova, MSIR 16, 1922/23, s. 289; ● ref. Jeroným Pražský (insc.): Et. (E. Tréval), Zvon 23, 1922/23, s. 671; J. P., LidN 8. 7. 1923; nv., PL 8. 7. 1923; M. Majerová, RP 11. 9. 1923; E. Konrád, Cesta 6, 1923/24, s. 51 ●; ● k sedmdesátinám: P. (F. Páta), Světozor 24, 1923/24, s. 397; -vb- (V. Brtník), Topičův sborník 11, 1923/24, s. 374; Kí (F. Krejčí), Čes. mysl 1924, s. 190; J. Klokoč (J. K. Fragner), NO 10. 4. 1924; = (J. Vodák), Čes. slovo 11. 4. 1924; A. Nečásek, Venkov 11. 4. 1924 ●; ● ref. Mučedník touhy: -och- (F. S. Procházka), Zvon 26, 1925/26, s. 491; V. Brtník, Venkov 20. 5. 1926 ●; R. Schams: ref. Metodika básnických výkladů, Střední škola 7, 1926/27, s. 151; ● k pětasedmdesátinám: Mdk. (R. Medek), Lit. rozhledy 13, 1928/29, s. 218; vz. (V. Zelinka), Zvon 29, 1928/29, s. 435; an., Čes. mysl 1929, s. 284; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 9. 4. 1929; M. Novotný, NL 10. 4. 1929; P. E. (Eisner), Prager Presse 10. 4. 1929 ●; ● ref. Jan Hus (insc.): Č. (K. Červinka), Zvon 29, 1928/29, s. 1447; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 6. 4. 1929; E. Konrád, NO 6. 4. 1929 ●; ● ref. Pouť do Eleusiny: -lk-, PL 23. 2. 1932; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 18. 3. 1932; F. N., LidN 26. 4. 1932; B. Sládeček, Střední škola 13, 1932/33, s. 53 ●; ● k osmdesátinám: M. Hýsek, Zvon 34, 1933/34, s. 418 a 433; H. Jelínek, Lumír 60, 1933/34, s. 351; B. Vavroušek, Venkov 8. 4. 1934; an. a A. N. (Novák), LidN 10. 4. 1934; I. J. Fischerová, NO 10. 4. 1934; p. (A. M. Piša), PL 10. 4. 1934; P. E. (Eisner), Prager Presse 10. 4. 1934 ●; ● ref. sb. Čtvrtky 2 (věnováno J. V.): ne (A. Novák), LidN 23. 3. 1934; K. (F. V. Krejčí), PL 19. 5. 1934 ●; zsl (A. Novák): ref. Božena Viková-Kunětická, LidN 4. 11. 1934; ● k pětasedmdesátinám: s. (F. Sekanina), Nár. politika 9. 4. 1939; M. Hýsek, Venkov 9. 4. 1939; K. P. (Polák), Nár. práce 10. 4. 1939 ●; A. Pražák: Obrázek prof. J. V., sb. Čtvrtky 6 (1941, s. 77); ● k devadesátinám: bg (B. Golombek), LidN

9. 4. 1944; V. Hánek, Venkov 9. 4. 1944; an., Nár. práce 9. 4. 1944 ●; jtč.: Průkopník hnutí pro Lužici, LD 26. 6. 1945; ● nekrology: kd (E. Konrád) a K. (J. Kolařík), Svob. noviny 10. 3. 1946; Š. K., LD 12. 3. 1946 ●; V. Frída: Za nejstarším badatelem Jaroslava Vrchlického, LD 19. 3. 1946; E. Jurčinová: J. V. a Julius Zeyer, LD 26. 3. 1946; ● k 100. výr. nar.: Z. Koníčková, Literatura ve škole 1954, s. 181; K. (J. Kolařík), LitN 1954, č. 16 ●; (jph): Literární historik, Pravda 11. 5. 1984; J. Růžička: Prof. J. V. a litomyšlské gymnázium, sb. Litomyšl. Duchovní tvář českého města (1994).

mhs, zp

Jaroslava Vobrubová-Koutecká

* 12. 2. 1891 *Nutice* (Vápenný Podol) u Chrudimi
† 18. 12. 1969 *Dobříš*

Překladatelka základních klasických i soudobých děl z francouzštiny a němčiny, ojediněle i ze španělštiny; prozaička.

Roz. Vobrubová, provd. zprvu Veselá (za spisovatele Antonína V.), podruhé Koutecká; publikovala postupně pod jménem Vobrubová, Vobrubová-Veselá, Vobrubová-Koutecká (tak soustavně od 1924; jména často v referátech i v bibliografii zkomolená na Votrubová). – Narodila se v osadě Nutice, dnes přičleněné k Vápennému Podolu; její otec byl úředníkem ve vápence. V Praze navštěvovala Vyšší dívčí školu ve Vodičkově ul. a externě na filoz. fakultě studovala němčinu a francouzštinu; poté absolvovala dvouroční studijní pobyt na univerzitě v Montpellier ve Francii. V 60. letech vedla překladatelský seminář germanistiky na UK.

Debutovala časně (ani ne jako dvacetiletá) knižním přetlumočením H. de Balzaca, od 1911 vedle překladů publikovala časopisecky i vlastní povídky a črty (hlavně Právo lidu a Nár. listy). Výběr jejích knižních publikací zahrnoval základní díla klasické i soudobé literatury francouzské (D. Diderot i R. Rolland, H. de Balzac i J.-P. Sartre, É. Zola i Ch.-L. Philippe ad.) a německé (H. von Kleist i S. Zweig, E. Wiechert i A. Seghersová aj.). Měla významný podíl na souhrnném vydání románů G. Flauberta, po 2. světové válce i A. France a H. Manna. Zvláště její účast na prvním soustavném zprostředkování díla G. Flauberta českému čtenáři v prvních dvou desetiletích 20. století doprovázené zásadními úvody (K. Čapek, F. X. Šalda,

O. Šimek, J. Vodák) byla vysoce hodnocena dobovou kritikou, jež oceňovala adekvátnost překladu ve všech odstínech Flaubertova stylu, v jeho citové romantičnosti i v ironickém vyhrcození vůči šosácké životní planosti. I na dalších převodech kritika vyzdvihovala schopnost V.-K. vystihnout autorovu osobitost a jen ojediněle upozorňovala na jazyková nedopatření nebo věčné omyly. V ranějším období se V.-K. časopisecky věnovala literatuře španělské (zejména v Nár. listech, např. E. Pardo Bazánová) a dalším autorům francouzským (A. Daudet, A. de Musset) a německým (F. Schiller, R. M. Rilke).

PŘÍSPĚVKY *in*: Cesta (1921); Červen (1918–19); Čes. svět (1917); Květy (1914); Lid. noviny (1924, 1931, 1934, 1941); Nár. listy (1911–14); Plán (1932); Pokroková revue (1912); Pramen (1922); Právo lidu (1910–14); Rudé květy (1911); Samostatnost (1912); Světozor (1928); Tribuna (1921); Zlatá Praha (1911, 1914); Ženský svět (1916, 1924). ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: H. de Balzac: Dcera Evina (1910); O. Ludwig: Z deště pod okap (b. d., 1910, s Ant. Veselým); H. von Kleist: Michael Kohlhaas (1911) + Výbor z díla (1954, s P. Eisnerem a R. Tomanem); G. M. de Guérin: Kentaur a bakchantky (1913); G. de Maupassant: Neděle pařížského měšťáka a jiné novely (b. d., 1913, s B. Jirsíkem); É. Marriot: Mladé manželství (b. d., 1915) + Nespokojenci (b. d., 1918) + Duchovní smrt (b. d., 1918) + Jeho božstvo (1919) + Vzkříšení (b. d., 1922); G. Flaubert: Salambo (b. d., 1915) + Citová výchova (1918) + Bouvard a Pécuchet (b. d., 1919) + Paní Bovaryová (1925); H. de Régnier: Strach z lásky (1916); É. Zola: Nové povídky Ninoně (1917); R. Rolland: Jan Kryštof 1–4 (1–3 d. 1917, 4. d. 1920 s F. Jelínkem) + Cesta do hlubin nitra (b. d., 1946) + Věčný Shakespeare (1947); Ch.-L. Philippe: Bubu z Montparnassu (1919) + Čtyři příběhy o ubohé lásce (1921); P. Adam: Lvi (1920); G. Gaillard: Kultura a Kultur (1920); M. Prévost: Sestřenka Laura (1920); D. Lesueur: Tajemství lékařky (1921) + Síla minulosti (b. d., 1923); M. Proust: Hledání ztraceného času (sv. 1, část 1–2, 1927, s J. Zaorálkem); A. France: Touhy Jana Serviena (1927) + Vzpoua andělů (1929) + Jokasta a Hubená kočka (1932) + Historie našich dnů (1951, s M. Hrušeovou-Kornelovou) + Povídky Jakuba Kuchtíka (1952) + Komická historie (1954) + Epikurova zahrada (1955); Colette: Klaudina ve škole (1935) + Klaudina v Paříži (1935) + Klaudina v manželství (1935); J. A. de Gobineu: Kejkliv (1935); A. Schnack: Tažní ptáci lásky (b. d., 1941); I. Stölting: Žena letí přes Andy (1941); E. Wiechert: Děvečka Jürgena Dorskocla (b. d., 1941) + Prostý život (b. d., 1941); P. Dörfler: Dokud žila mamička (1941); F. Griese: Zima (1941) + Bělohřivci (b. d., 1942); G. von le Fort: Vytržení panny z Barby (1942); W. Schäfer: Osud (1942); A. K. Stöger: Bratři Kranewitzové (1942); E. Droonberg: Na řece Nelsonu (1943); W. Vollmer:

Osudná koza Soňa (1944); J.-P. Sartre: Cesta k svobodě. 1. Věk rozumu (1946); L. Dietrich: Štěstí zarmoucených (1948); S. Zweig: Balzac (1949) + Kaleidoskop (1958); H. Marchwitza: Rodina Kumiaků (1950) + Návrat rodiny Kumiaků (1954); A. Seghers: Zachránění (1951) + Úl (výbor, 1954, s jinými); H. Mann: Poddaný (1953) + Profesor Neřád (1954, s V. Feldsteinem) + Mládí krále Jindřicha IV. (1956) + Zrání krále Jindřicha IV. (1960); A. F. Prévost: Mannon Lescautová (1954); D. Diderot: Jakub fatalista a jeho pán (1955); Deset německých novel (1962, s jinými). ■ SCÉNICKÝ. *Překlady*: J. F. Regnard: Univerzální dědic (1922) + Kritika Univerzálního dědice (1922); F. Schreyvogel: Děvče z Vindobony (1943); H. Weiss, F. von Woedtko: Jak to povíme dětem (1943); F. Mauriac: Milování nemilování (1947). ■

LITERATURA: ● ref. překl. H. von Kleist: Michael Kohlhaas: F. Sekanina, Zvon 12, 1911/12, s. 429; Ant. Veselý, Čes. revue 5, 1911/12, s. 90 ●; K. S. (Sezima): ref. překl. G. Flaubert: Salambo, Lumír 1915, s. 382; Kaz. (F. S. Procházka): ref. překl. H. de Régnier, Zvon 16, 1915/16, s. 489; J. Kopal: ref. překl. G. Flaubert: Citová výchova, Bouvard a Pécuchet, Nové Čechy 1919, s. 14; A. N. (Novák): ref. překl. G. Flaubert: Bouvard a Pécuchet, Venkov 2. 9. 1919; M. Pujmanová-Hennerová: ref. překl. Ch.-L. Philippe: Čtyři příběhy o ubohé lásce, Tribuna 10. 9. 1922; A. N. (Novák): ref. překl. G. Flaubert: Paní Bovaryová, LidN 2. 2. 1926; Inz. (L. N. Zvěřina): ref. překl. G. von le Fort, Čtème 1942, s. 142; an.: nekrológ, LD 19. 12. 1969.

es

Jan Erazim Vocel

* 23. 8. 1802 *Kutná Hora*
† 16. 9. 1871 *Praha*

Autor romantických historických povídek a rozsáhlých básnických skladeb evokujících národní minulost jako elegický protiklad neutěšené současnosti; v mládí dramatik, prozaik a básník německého jazyka. Zakladatel české archeologie, kulturní a umělecký historik a publicista s literárněhistorickými zájmy, přední organizátor vědeckého života.

Pokřtěn Jan Křtitel Erazim. V mládí se psal také Jan, resp. Johann Wocel; příjmení psal obvykle s W, německé práce podepisoval Johann Erasmus W. – Nejstarší syn kancelisty magistrátu a kontrolora městských důchodů v Kutné Hoře (zaujetí uměleckými památkami rodiště ovlivnilo V. tihnutí ke kulturní historii a k beletrii s historickými náměty). Po absolvování tzv. normální školy (1816) měl jít na řemeslo, ale za finanční podpory nakladatele J. H. Pospíšila, otcova přítele a matčina bratrance, v Praze vy-

studoval novoměstské piaristické gymnázium; od 1822 navštěvoval přednášky na tzv. filozofii, 1823 rozpravy o zemědělství na pražské univerzitě. Za nejasných okolností studia přerušil, 1824 odešel do Vídně a stal se vychovatelem ve šlechtických rodinách (měl tak příležitost cestovat a osvojit si cizí jazyky). Nejprve působil jako preceptor hraběte O. Černína a později synů markýzy Pallavicini (řadu měsíců s nimi trávil v jižních Uhrách); v 2. polovině 20. let se několikrát bezvýsledně pokoušel obnovit studia na filozofii. 1830–35 byl vychovatelem synů hraběte Leopolda ze Šternberka v Kvasicích na Moravě, do 1838 působil v rodině knížete Maxe ze Salm-Salmu střídavě ve Vídni, na Moravě (Pohořelice, Zdounky, Brno) a na statcích v dolním Porýní; 1837 v Düsseldorfu studoval základy kresby (se zálibou se po celý život věnoval malbě krajiny a památek), pobýval i v Holandsku. V Brně navázal přátelské styky s A. V. Šemberou, J. Ohéralem, F. M. Klácelem a F. Zachem a spolupracoval s Ohéralovým německým časopisem *Moravia*. Po smrti svého svěřence byl 1839 krátce učitelem u hrabat Kálnoků v Letovicích, poté byl přijat do rodiny hraběte Harracha. Do 1842 žil na harrachovských panstvích v Čechách, dále i v Dráždanech, Vídni, Mostu n. Litavou a Aschachu u Lince; cestoval po Itálii, Solnohradsku, středním Slovensku, Haliči a Uhrách (1842 se setkal v Pešti s J. Kollárem). V rodině byl oblíben, pozdější české smýšlení hraběte J. Harracha bývá přičítáno jeho vlivu. Snad na vyzvání F. Palackého, s nímž se seznámil 1841 ve Vídni, odešel do Prahy a navázal brzy styky s čelnými představiteli české vlastenecké společnosti (K. Havlíček Borovský, J. V. Hellich, J. Malý, V. B. Nebeský, V. Staněk, P. J. Šafařík, V. V. Tomek). 1843 se stal výkonným redaktorem ČČM a uzavřel sňatek s B. Štětkovou z kutnohorské vlastenecké rodiny, literárně činnou pod pseud. Jaroslava Litněnská (alm. Horník), resp. Lítňanská (Květy 1), sestrou lékaře, herce a spisovatele (pseud. Jaromír Litněnský), osvětového pracovníka a politika Josefa Jaromíra Š. (1808–1878); 1846 zemřela i s malým dítětem na tuberkulózu. Od 1843 byl V. také mimořádným (od 1846 řádným) členem KČSN (posléze mj. ve funkcích direktora, stálého sekretáře, hlavního tajemníka). 1843 se stal jednatelem nově založeného Archeologického sboru Nár. muzea (od 1854 až do smrti vykonával funkci předsedy), od 1846 členem Sboru pro vzdělávání řeči a li-

teratury české, spravujícího Matici českou. Dění 1848 se V. účastnil nejen jako publicista, ale i ve funkci kapitána polovojenské gardy Svornost a v organizačním výboru Slovanského sjezdu; jako člen Nár. výboru formuloval návrh rovnoprávnosti češtiny a němčiny na školách, později byl zvolen za poslance do zemského sněmu za Kutnou Horu a za Poličku do sněmu říšského (zúčastnil se jednání v sekci vyučování). Po rozeznání Kroměřížského sněmu se stáhl z politického života, 1849 se podruhé oženil a další veřejnou činnost omezil na vědecké a pedagogické působení. 1850 byl na přímluvu hraběte L. Thuna jmenován mimořádným profesorem české archeologie a dějin umění na pražské univerzitě (od 1854 působil též jako konzervátor starožitností pro Prahu v Komisi pro průzkum a zachování památek). Po smrti J. P. Koubka (1854) suploval i přednášky z české literatury, 1862 se stal řádným profesorem archeologie, dějin umění a české literatury; vedle aprobovaných oborů přednášel i klasicistickou archeologii (jako první na rakouských vysokých školách), numismatiku (od 1861 byl i kustodem numismatického kabinetu v Klementinu), estetiku, právní historii a paleografii. Nadále se pokoušel dosáhnout zrovnoprávnění češtiny s němčinou na univerzitě (1863 návrh zřízení dalších českých profesur, 1871 s M. Hattalou, J. Kvíčalou, V. V. Tomkem a A. Gindelym žádost k ministerstvu o faktické zrovnoprávnění národností); sám přednášel (ne vždy bez úředních potíží) německy i česky. Byl pokládán za zakladatele české archeologie (žáci J. K. Hraše, J. L. Píče) a dějin umění; jeho přednášky z různých oborů navštěvovala řada osobností českého kulturního života. Po celou dobu svého působení udržoval V. styky zvláště s německými a skandinávskými (C. Ch. Rafn) vědci; byl členem řady zahraničních vědeckých institucí (Kodaň, Krakov, Leiden, Moskva, Norimberk, Petrohrad, Štýrský Hradec, Vídeň, Záhřeb), 1861 obdržel dánský řád Danebrog. Zemřel na zápal plic, pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

V. rané literární pokusy se až na výjimky nezachovaly; podle názvu je známa historická hra z husitských válek *Die Brandschatzung* (Výpalné, provozována 1821 u příležitosti instalace kutnohorského šepmistra) a hra *Der Schwur* (Přísaha, 1821), osudová tragédie *Die Rache* (Pomsta, 1820), inspirovaná snad Grillparzerovým dramatem *Die Ahnfrau*, se docho-

vala v rukopisu v kutnohorském archivu. Česky napsal V. (patrně 1819) jinou osudovou tragédií *Harfa*, náročný pokus o básnické drama s prvky vysokého stylu, evokující bájnou minulost za doby knížete Neklana (pro knižní vydání hru jazykově upravil J. Chmela). Za dlouholetého pobytu v cizině psal V. německy; s pomocí přítele C. F. Hocka uveřejnil dvě jednoaktové komedie, básně a řadu próz ve vídeňských literárních a zábavných časopisech, podstatněji přispíval též do Ohéralova časopisu *Moravia* v Brně (beletrii i úvahami a úvodníky), později do časopisu *Ost und West*. Vedle několika cestopisných obrazů, výrazně beletrizovaných jak popisy krajín a líčením přírodních nálad, tak včleňováním dialogů, pověstí a písní, psal V. hlavně romanticky zabarvené historické povídky s fantastickými a pitoreskními motivy; v 2. polovině 30. let některé převedl i do české podoby. Ovlivněn zejména historickými romány W. Scotta, v povídce *Der letzte Orebít* (*Poslední Orebíta*) zobrazil na pozadí bojů Slovanů proti Turkům a se smyslem pro náladovou kresbu krajiny výjimečný, tragický osud posledního husitského bojovníka na Sávě, v novele s tajemstvím *Der Krystallograf* (*Hlatipisec*), situované do rudolfínské Prahy a vyjadřující zjevné sympatie k představitelům stavovského povstání, postavil do analogie dokonalý řád neživé přírody s ideálem harmonické jednoty světa. Tíhnutí k historické tematice kulminovalo ve V. básnické tvorbě. Ještě ve Vídni uveřejnil 1833 německou báseň inspirovanou RK *Lumír*, 1834 však začal publikovat i česky (nejprve drobnou lyrickou poezii v Květech) a pracoval na rozsáhlém epickém cyklu *Přemyslovci* (původně s tit. Přemyslidé), který vznikl pod dojmem z četby historických prací F. M. Pelcla. Rozsáhlý cyklus 57 relativně samostatných epických, lyrickoepických a lyrických básní podle vzoru rytířských romancí J. L. Tiecka a obdobných českým pokusům J. J. Marka, spojuje ve volný celek postava slovanského barda; zejména v evokaci mytického dávnověku byl ovlivněn preromantickými tendencemi v literatuře národního obrození. Poetický obraz přemyslovské doby, složený z ideálních příkladů moudrosti, hrdinství a majestátnosti panovníka, skromnosti a obětavosti neurozených na jedné a proradnosti zrádců z řad šlechty na straně druhé, doprovází faktografický text *Vysvětlení historická*; také jím chtěl V. představit národní minulost jako vzne-

šený, monumentální svět v kontrastu s bezútěšně malou současností. V následující, jazykově vytříbenější a kompozičně ucelenější sbírce *Meč a kalich* se objevují výklady shrnující a interpretující historické události jako úvody jednotlivých oddílů básní, psaných pak na předem dané náměty. Skladba navazovala na předchozí dílo chronologicky (lucemburská doba v první části, husitská v druhé) i pojetím národní historie jako vzoru a mementa. Apoteóza Karla IV. jako ideálu slovanského panovníka, obhajoba Jana Lucemburského, odsudek Václava IV. pro prostopášnost a nezáměr o věci veřejné, jisté pochopení pro husity jako bojovníky za ideální hodnoty (vlast a víru), ale odmítnutí husitských válek vrcholí v představě celonárodního smíření a slovanské jednoty (závěrečnými obrazy kajícího se husitského bojovníka v básni *Mstítel* a tragického konce posledních husitů ve službách Matyáše Korvína v básni *Sen*). (*Meč a kalich* inspiroval českoněmeckého básníka M. Hartmanna při vzniku jeho politicky radikálně angažované sbírky *Kelch und Schwert*, 1845.) Poslední část V. historické trilogie *Labyrint slávy*, situovaná do období těsně po husitských válkách, je svérázným pokusem o českou faustiádu; na příkladu mladého husity Jana, jehož deset let provází po minulosti slovanského světa (pravlasti Slovanů, době vyhubení polabských Slovanů, bitvě na Kosově poli aj.) ďábel Duchamor, podněcuje v něm chorobnou touhu po slávě a požaduje za své služby jeho duši, V. alegoricky zobrazil boj proti „materialismu“ (dobově ztotožňovanému i s nacionálním indiferentismem a kosmopolitismem) ve jménu obětí národu a cílevědomé práce pro jeho budoucnost (Jan vynalézá knihtisk). I toto dílo V. provázela dobově aktualizujícím výkladem historických reálií. – V reflexivních básních cyklů *Před březnem 1848* a *Po březnu 1848*, vyjadřujících dřívější elegické nálady i naději spojenou s událostmi roku 1848, se pokusil v duchu Jungmannova literárního programu rozšířit českou poezii o složité veršové útvary (gazel, sestina, kancon); potom básně až na výjimky přestal psát. – Ve 40. letech (zejména 1845–47) psal V. kritiky a články o literatuře do ČČM (mj. obsáhlé recenze Výboru z literatury české 1, Tylova Posledního Čecha, Českých listů S. Kappera), který byl jeho hlavní tribunou i v dalších oblastech působení. Kolem 1848 zde uveřejňoval úvahy o poměru kultury, vědy a politiky; poža-

dvky reformem v sociální sféře, školství (jazyková otázka) i průmyslu zřetelně odrážely jeho austroslavistické stanovisko. Významná byla V. kulturněpolitická publicistika v německém tisku (především *Augsburger Allgemeine Zeitung*), kde vystoupil sérií obranných a zároveň věcně informujících článků proti domněnkám o panslavistických snahách v českém obrozeném hnutí a proti uherské národnostní politice. Autorství brožury *Slawen, Russen, Germanen* (Lipsko 1843), mříčci mj. proti politickým snahám Ruska v Evropě, nebylo jednoznačně prokázáno. Od 1850 se V. výhradně věnoval archeologii a dějinám umění (ve svých pracích mnohdy využíval tehdy populární lingvistické archeologie); několik statí napsal i o české středověké literatuře, např. o Nové radě Smila Flašky z Pardubic, literárněhistorické pojednání připojil k rozboru nástěnných maleb svatojirské legendy v Jindřichově Hradci. Přesvědčení o pravosti RKZ a obdiv k jeho básnickým hodnotám, odrážející se ve V. poezii, se projeví i v jeho odborné činnosti: věnoval studii estetickému rozboru epických skladeb RK, samostatnou brožurou referoval o spise bratří Jirečkových na jeho obranu, RKZ jako pramen ovlivnil i V. práci o staročeském dědickém právu. – Z dánštiny přeložil cyklus písní o královně Dagmar (Markétě, dceři Přemysla Otakara I.), které se staly mj. inspirací pro V. Beneše Třebízkého a S. Čecha.

ŠIFRY: E. W., J. E. V., J. E. W., V., Vo (Riegrův Slovník naučný), W. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Abhandlungen KBGW* (1843–61, 1869–71; 1859 *Die Bedeutung der Stein- und Bronzealtertümer für die Urgeschichte der Slawen*, i sep.; 1871 *Welislaw's Bilderbibel* aus dem 13. Jahrhundert in der Bibliothek... von C. Lobkowitz, i sep.); *Antiquarisk Tidsskrift* (Kodaň 1854); *Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit* (Norimberk 1860); *Archeologische Blätter* (1852); *Augsburger Allgemeine Zeitung* (1838–41, 1845–46; 1839 *Die Westslawen und die böhmische Literatur*); *Bohemia* (1846, 1848); *Boleslavan* (1860–61); *Čas* (1861); *ČČM* (1836, 1841, 1843–50, 1852–56, 1862–65; 1843 *Výjimek z cesty od Tater k Severnímu moři*; 1845 *Slovo o české národnosti*, *O starožitnostech českých* a o potřebě chrániti je před zkázou, i sep. čes. i něm. verze *Über böhmische Altertümer und die Notwendigkeit, dieselben zu schützen*; 1846 čl. *Královna Dagmar* a překlady dánšských písní, *Historický přehled českého časopisectví*; 1847 *Budoucnost české národnosti* → sb. *Obrození národa*, 1979, ed. J. Novotný; 1849 čl. *O zvelebení středních škol*, *Školy a lid*, *Naše minulé boje*, BB *Před březnem 1848*, *Po březnu 1848*; 1852 *Vyvinování křesťanského umění*

a nejstarší památky jeho zvláště v Čechách; 1854 *Estetický význam básní Kralodvorského rukopisu: Zábój a Jaroslav*, i sep.; 1855 *Význam básní Smila z Pardubic a z Rychenburku 1. Nová rada*, i sep.; 1864 *O vzdělanosti slovanského národu v prvotních sídlech jeho*, i sep.); sb. *Čechy, země i národ* (1863 ← *Slovník naučný* 3); alm. *Čes. besedy* (1842); *Das pitoreske Österreich oder Album der österreichischen Monarchie* (Vídeň 1846, ed. Ad. Schmidl; *Der Radhost. Reiseskizze*); alm. *Denice aneb Novoročenka* (1825, P s B Mílek, nymfy, sňatek); *Denkschriften der phil.-hist. Klasse der k. Akademie der Wissenschaften* (Vídeň 1859, *Die Wandgemälde der St. Georgslegende in der Burg zu Neuhaus*, i sep.); *Deutsche Zeitung aus Böhmen* (1849); sb. *Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky* (1846); alm. *Horník* (1844); *Jugendfreund* (Vídeň 1832–34; 1832 D *Der Sterndeuter*, 1833 D *Das Trauerspiel*, 1834 PP *Der letzte Orebit*, *Der Krystallograf*); *Květy* (1834, 1836–40; 1837 PP *Hlatipisec*, *Poslední Orebita*, 1838 PP *Hrad Buchlov*, *Johanita*, 1839 *Obrazy z cesty Slovana od hor Karpatských k Severnímu moři*, BB *Elegie beskydské*); *Leipziger Allgemeine Zeitung* (1840); alm. *Libussa* (1845); *Lumír* (1854, 1858); *Mémoires de la Société royale des Antiquaires du Nord* (Kodaň 1852); *Mitteilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmäler* (Vídeň 1856, 1858–60, 1864; 1860 *Die Kirche des ehemaligen Cistercienser Nonnenklosters Porta coeli zu Tišnowic*, i sep.); sb. *Mittelalterliche Kunstdenkmäler des österreichischen Kaiserstaates* (Stuttgart 1858); *Moravia* (Brno 1835–39; 1838 PP *Reise nach Holland, Der Alchymist*); *Nár. listy* (1863, 1868–69); *Nár. pokrok* (1867–68); *Nitra* (Bratislava 1842); *Noviny Lípy slovanské* (1849); *Österreichische Blätter für Literatur und Kunst* (Vídeň 1844–46); *Österreichische Wochenschrift* (příl. k *Wiener Zeitung*, 1863, 1865); *Österreichischer Zuschauer* (Vídeň 1835); alm. *Österreichisches Frühlingsalbum* (Vídeň 1854, ed. H. Truska); *Österreichisches Wunderhorn* (Vídeň 1834, B *Der Seefürst*); *Ost und West* (1841, 1845–46; 1841 *Skizzen aus dem Riesengebirge*, 1845 P *Die Gleichung*); *Památky archeologické a místopisné* (1854–69; 1859 *Miniatury české 16. století*, i sep.; 1864 *O českém umění za doby posledních Přemyslovců*); sb. *Památky krasopisné* (1869); alm. *Perly české* (1855); *Politik* (1863, 1868, 1869); alm. *Pomněnky* (1845–46); *Poutník* (1846–48); *Pozor* (1862); *Právník* (1861); *Prážské noviny* (1850–52, 1857–58; 1858 K literární historii české prózy); *Sitzungsberichte der k. Akademie der Wissenschaften* (Vídeň 1852–55, 1859); *Sitzungsberichte KBGW* (1843–47, 1849–70); *Slawische Centralblätter* (1848–49); sb. *Slované* (1869 ← *Riegrův Slovník naučný* 8); *Slovenskje pohladi...* (Skalica 1851); *Včela* (1848); alm. *Vesna* (1838); *Vesna* (Vídeň 1851); *Wiener Gesellschafter zur Erheiterung für Gebildete* (Vídeň 1833, B *Lumír*); *Wiener Zeitung* (1858); *Zprávy C. k.*

ústřední komise k vypátrání a zachování památných staveb (1857–58); – posmrtně: ant. Hledání modrého květu (1988, ed. I. Slavík); K. Sklenář: J. E. V. (1981, mj. projev v Archeologickém sboru NM, z rkp. program univ. přednášek a výňatky z nich); Osvěta (1911); sb. Rok 1848 v projevech současníků (1948, ed. K. J. Beneš), V. Žáček: Slovanský sjezd 1848 (1958, s. 54). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Harfa (D 1825, prem. 1837 s tit. Harfa aneb Vina a trest; upr. vyd. 1833, ed. J. Bartoš); Přemyslovci (BB 1839; změn. vyd. 1863); Poslední Orebta (P 1843); Meč a kalich (BB 1843); Labyrint slávy (B 1846); Hlatipisec (P 1846). – *Překlad* (posmrtně): Písně o královně Dagmar (1927, ed. E. Walter). – *Odborné práce*: Grundzüge der böhmischen Altertumskunde (1845); Česká archeologie křesťanského středověku. Úvodní čtení... 6. 11. 1850 na univerzitě pražské (1850); Archeologische Parallelen 1, 2 (Videň 1853, 1855); Relací o opravě hradu Karlštejna od r. 1597 (1858, s F. Jičínským); O staročeském dědickém právu (1861 ← Sitzungsberichte KBGW 1861); Die Echtheit der Königinhofer Handschrift. Ein auf Grundlage des von J. und H. Jireček... gehaltener Vortrag (1863); Pravěk země české 1, 2 (1866, 1868). – *Souborné vydání*: Spisy J. E. V. (J. L. Kober, 2 sv.: 1874 Meč a kalich, 1879 Přemyslovci). ■ KORESPONDENCE: Listy poslané Moravanům od Fr. Kampelíka (F. C. Kampelíkovi z 1836), Hronka 1837, s. 29; in sb. Z dob vlasteneckých (J. Pospíšilovi z 1837–62; 1885, ed. J. Pospíšil); F. Bačkovský: Dopisy poslané J. E. Vocelmu (J. Jirečkovi z 1848–68), Světozor 1888, s. 618, 634; F. Tischer: Listy J. E. V. k Eugenu hraběti Černínovi (z 1852–66), ČL 1895, s. 459; Dopisy Erbenovy, V. a Nebeského (F. Stulíkovy z 1865–67), Nár. obzor 7, 1912/13, č. 49; in K. A. Vinařického Korespondence a spisy pamětní 2, 4 (Vinařickému z 1843, 1861; 1909, 1925, ed. V. O. Slavík, J. Šafránek); Fdký (F. Frýdecký): V. dopis – dokument k slovenské odluce (J. V. Pelikánovi z 1845, úryvek), ČČM 1917, s. 222; V. V. Škorpil: Z pozůstalosti Herm. Jirečka... (Jirečkovi z 1871), Zvon 24, 1923/24, s. 658; an. (E. Lešehrad): Z dopisů J. E. V. (J. Malému z 1848), Lit. listy 1, 1923/24, s. 110; M. N. (Novotný): J. E. V. o sobě a o K. H. Máchy (J. Pospíšilovi z 1836, úryvek), LidN 16. 9. 1931; C. Thörnqvist: Aus nordischen Archiven. Briefe von J. Dobrovský, F. Posselt, J. E. V., J. Palacký und J. V. Sládek an nordische Gelehrte (C. Ch. Rafnovi z 1854–57), Věstník KČSN filoz.-hist. tř., 1938, č. 2; in sb. Literární pouť K. H. Máchy (A. V. Šemberovi z 1842; 1981, ed. P. Vašák, R. Havel). ■ REDIGOVAL *časopis*: Časopis Českého muzeum (1843–50; 1848, sv. 2 v zastoupení J. Jireček). ■ BIBLIOGRAFIE: K. V. Seydler: Seznam spisův † J. E. V., Věstník bibliografický 1872, s. 83; in K. Sklenář: J. E. V (1981, soupis prací o pravěku a rané době dějinné a výběrová bibliografie literatury o V. osobnosti a díle). ■ LITERATURA: J. Malý: J. E. V. (1872); sb. Slavnost na počest stých narozenin J. E. V., pořádaná Archeologickou komisí při ČAVU a Archeolo-

gickým sborem NM (1903 ← Památky archeologické a místopisné 1903); V. Novák: Pokus o řešení problémů genetických, estetických, metrických a psychologických V. Labyrintu slávy (1917, disertace FFUK); L. Niederle, V. Birnbaum, A. Novák: J. E. V. (1922); V. Birnbaum: J. E. V., zakladatel našich dějin umění (1942); K. Sklenář: J. E. V. (1981); D. Lábusová: J. E. V. (1802–1871). Soupis osobního fondu (LA PNP 1998). ■ ● ref. Harfa: an. (F. B. Tomsa), Českoslov 1825, s. 72; Chmelenský (J. K. Chmelenský), Čes. včela 1837, s. 15; K. Püner, Květy 1837, příl. č. 9, s. 35 ●; ● ref. Přemyslovci: -x- (J. K. Týl, dub.), Ost und West 1838, s. 397 → (čes.) Literární pouť K. H. Máchy (1981, s. 118); J. M. (Malý), ČČM 1839, s. 256; ...i...a (K. Sabina, dub.), Vlastimil 1840, s. 289; J. M. Hurban, Květy 1840, příl. č. 1, s. 2; J. Ohéřal, Augsburger Allgemeine Zeitung 30. 4. 1840, příl. ●; ● ref. Meč a kalich: W. N. (V. B. Nebeský), Květy 1843, příl. č. 16, s. 61 a 18, s. 69 → O literatuře (1953, s. 35); J. Malý, ČČM 1844, s. 291 ●; ● ref. Labyrint slávy: J. Malý, ČČM 1846, s. 650; an. (K. Havlíček Borovský), Čes. včela 1846, s. 174, 202, 206 → O literatuře (1955, s. 58); K. S. (Sabina), Ost und West 1846, s. 315 a pokrač. + (pod vl. jm.) Květy 1847, s. 320, 323 → O literatuře (1953, s. 50) ●; F. L. Vorlíček: Naše učitelstvo a školy, Slovan 1850, s. 841; -ík (J. Vaclík): ref. Význam básní Smila z Pardubic... (ČČM 1855), Pražské noviny 24. a 25. 10. 1855; an.: J. E. V., Světozor 1867, s. 7; V. B. Nebeský in Dějiny Muzea Království českého (1868, s. 105 a pokrač.); ● nekrolog: an., NL 17. 9. 1871; J. Neruda: Pěvec Černé země, tamtéž → Česká společnost 3 (1960, s. 158); an., Květy 1871, s. 334; an. (J. Barák), Svoboda 1871, s. 409 ●; F. Schulz: Z dějin moderní literatury české, Osvěta 1872, s. 289; an.: J. E. V. Nástin životopisný, Pražský deník 24. 9. 1871; K. Šmídek: J. E. V. co básník (s úryvky z dopisů A. V. Šemberovi), Osvěta 1875, s. 197 a pokrač. + Upomínka na publicistickou činnost J. E. V., ČMM 1876, s. 76; P. M. Veselý: J. E. V., rodák kutnohorský, Koruna česká 15. – 25. 3. 1876; V. Vlček: U kolébky J. E. V. (řeč při slavnosti v Kutné Hoře), Posel z Prahy 28. 8. 1876; J. Jireček: Básně o pobití Tatarův a Milion Marka Pola, ČČM 1877, s. 103; an. (J. Neruda): J. E. V., Humorist. listy 1881, s. 282 → Podobizny 1 (1951, s. 357); K. Tieftrunk in Dějiny Matice české (1881); J. K. Hraše: Inspiroval se Čech při Královně Dagmar? V. statí Královna Dagmar?, Malý čtenář 2, 1882/83, s. 6; L. Domečka: Korektury V. Labyrintu slávy, Lit. listy 1885, s. 229; J. Kalousek in Dějiny Královské české společnosti nauk 1784–1884 (1885); F. Bačkovský: Dopisy poslané J. E. Vocelovi, Světozor 21, 1886/87, s. 554 a pokrač., 22, 1887/88, s. 551 a pokrač.; J. Černošek: J. E. V., Náš domov 1894, s. 401; J. Vlček: Několik kapitolek z dějin naší poezie předběžnové 4. Z tendenčního verše let čtyřicátých, Světozor 1896, s. 339, 354 → (s tit. Vinařický a V.) Několik kapitolek z dějin naší poezie (1898, s. 114) a Z dějin. Dějiny české literatury 3 (1960,

s. 174); J. Vrchlický: V. básník, ČČM 1903, s. 1 → sb. Slavnost na počest stých narozenin J. E. V. ... (1903); A. Novák: ref. Slavnost na počest stých narozenin J. E. V., LF 1903, s. 380 + J. E. V. jako básník, sb. Literatura česká 19. století 3, část 1 (1905, s. 36); J. Šťastný: Starosti redaktora ČČM P. J. Šafaříka o název V. básně Meč a kalich 1840, ČČM 1905, s. 128; Č. Zibrť: Básně J. E. V., B. Němcové, K. Vinařického, B. Jablonského aj. nevydané v albu na oslavu stříbrné svatby Ferdinanda V. roku 1856, Osvěta 1911, s. 532; J. Harrach in Sborník Čechů dolnorakouských (1895, ed. J. Karásek, s. 10; o rkp. V. překladu Klicperova Rohovína Čtverrohého); P. M. Haškovec: Poznámky literární 3. Zapomenutý román (P. T. R. Dinoncourt: Le serf du quinzième siècle jako možná předloha Labyrintu slávy), ČMF 1912, s. 334; F. Menčík: Slovanské vědomí Jana hr. Harracha, Osvěta 1913, s. 161; P. M. Haškovec: Rousseauismus a J. E. V., in V dvojím zrcadle (1916); H. Traub: O přípravách k Slovanskému sjezdu v Praze r. 1848, ČČM 1918, s. 247, 319; M. Hýsek: Jungmannova škola kritická, LF 1919, s. 208; ● k 50. výr. úmrtí: -jvs.- (J. V. Sedlák), Tribuna 15. 9. 1921; V. Novák, Venkov 16. 9. 1921 ●; E. Leminger: Činnost J. E. V. v letech 1824–1842, ČČM 1921, s. 1, 81; V. Novák: V. Labyrint slávy, Nové Čechy 1921, s. 219 a pokr. + Metrický rozbor V. Labyrintu slávy, ČMF 8, 1921/22, s. 19; J. Hanuš in Národní muzeum a naše obrození 2 (1923, s. 325); an. (E. Lešehrad): Z dopisů K. V. Zapa, Lit. listy 1, 1923/24, s. 45 + Z dopisů T. Buriana, tamtéž, s. 121; V. Bitnar: Křišťanova legenda v básni V. (Otec a syn, in Přemyslovci), Časopis katol. duchovenstva 1926, s. 670; K. Paul: Několik slov o brožuře Slawen, Ruszen, Germanen a jejím autorovi, ČMF 12, 1925/26, s. 13, 119; A. Stocky: Prehistorie v ČČM, ČNM 1926, s. 320; V. Birnbaum: Dějiny umění v Muzejníku, ČNM 1927, s. 253; J. Heidenreich (Dolanský) in Vliv Mickiewiczův na českou literaturu předběžnou (1930, s. 159); R. Illový: J. E. V. o proletariátu, PL 12. 3. 1932; J. H. (Heyer): V. báseň Lumír ve vídeňském zábavníku z r. 1933, Zvon 34, 1933/34, s. 321; Ant. Procházka: O několika příbuzných motivech u Čecha, Třebízkého a Jirásků, Zvon 34, 1933/34, s. 621; J. Veselý: Om litteratur- och teaterförbindelser mellan Sverige och Böhmen, sb. Svenskt-tjeckoslovakiska sällskapet arbok (1934, s. 4); J. B. Čapek in Duch české literatury předběžné a předmájové (1938, s. 117); A. Kraus: Královna Dagmar, Ročenka ústavu skandinávského a nizozemského v Praze za rok 1937 (1938, s. 32); V. Jiráč: Germanistická poznámka k V. metrice, ČMF 26, 1939/40, s. 220 → O smyslu formy (1946, s. tit. K V. metrice) a Portréty a studie (1982); Z. Hájek: K pobytu J. E. V. na Moravě, LidN 16. 9. 1941; J. Skutil: Křivoklátská pouť V. roku 1851, Časopis turistů 1944, s. 114 + Jak vypadaly V. přednášky z české archeologie roku 1851, Věda a život 1947, s. 191; F. Střejček: Prorok konečného vítězství Slovanů, in Naši bojovníci pérem (1948); R. Šťastný: Kollár a Štúr Vocelovi, Slo-

vesná věda 3, 1949/50, s. 165 + Sociální myšlenky v díle J. E. V., Krásné město (Kutná Hora) 1951, s. 18; B. Svoboda: Vzpomínka na J. E. V., ČNM 1952, s. 149; B. Horák: J. E. V. a česká geografie, Lidé a země 1954, s. 98; J. V. Frič in ant. Radikální demokraté o literatuře (1954, ed. R. Grebeníčková, s. 42; satira na V. pozici v muzejním sboru); M. Novák: Austroslavismus, příspěvek k jeho pojetí v době předběžné, Sborník archivních prací 1956, s. 38; A. Hofman in Die Prager Zeitschrift Ost und West (Berlín 1957); J. Polišenský: Obor historie na pražské univerzitě kolem roku 1848, AUC Praha. Philologica et historica 2 (1958, s. 113); V. Žáček in Slovanský sjezd v Praze 1848 (1958); L. Hlaváček: Památky v kresbách a akvarelech J. E. V., Zprávy památkové péče 1959, s. 89; K. Kazbunda in Stolice historie na pražské univerzitě 2 (1965, s. 44); J. Pavel: Z počátků naší památkové péče, Acta regionalia 1966–67, s. 43; K. Sklenář: J. E. V. a počátky archeologické vědy v Čechách, Památky archeologické 1971, s. 315 + J. E. V. a moravská archeologie, Časopis Mor. muzea 1972, s. 287; J. Špět: Z osudů české encyklopedie v letech 1850–52, ČNM 1971, s. 32; R. Šťastný: J. E. V., Krásné město (Kutná Hora) 1971, s. 35 + Jaroslav Vrchlický a J. E. V., Čes. jazyk a literatura 23, 1972/73, s. 34; J. Hedvičáková: Poznámky k dvojmu vydání Přemyslovců J. E. V., sb. Stati k národnímu obrození (1972); E. Vlasák: Místo J. E. V. v českém obrození, Středočeský sb. historický 1974, s. 209; J. Pavel: Dějiny památkové péče v českých zemích v 19. století, Sborník archivních prací 1975, s. 217; I. Raková: Zlomek pozůstalosti J. E. V. v Archivu UK, Archivní zprávy 1976, s. 50; J. Špět: Národní muzeum a F. Palacký v pravopisných sporech let 1846–1850, ČNM 1976, s. 95; Z. Drobná: Vývoj programu a posláním ČNM za sto padesát let jeho trvání, ČNM 1977, s. 9; K. Benda: J. E. V. – zakladatel českého dějepisu umění, Umění 1980, s. 1; J. Hedvičáková: Jazyk básnické trilogie J. E. V., SPFUK Praha. Filologické studie 1982, s. 93; E. Maur in Chodové. Historie a historická tradice (1984, s. 27); K. Benda: J. E. V., sb. Kapitoly z českého dějepisu umění 1 (1986); E. Maur: K dějinám historického vědomí, AUC Praha. Philosophica et historica 2, 1987, s. 31 + Zapomenutá literární zpracování nejstarší kapitoly z dějin Chodů, sb. Minulostí Západočeského kraje 23 (1987, s. 85); I. Slavík in ant. Hledání modrého květu (1988, s. 253); J. Hedvičáková: K dramatickému pokusu J. E. V., NŘ 1993, s. 83; J. Špět: O knihovnách a bibliografii před sto padesáti lety, Národní knihovna 1995, s. 213; V. Petrbock: Pokus o charakteristiku zpráv o českém národním hnutí v soudobé německé a rakouské publicistice a odborné literatuře, sb. Komunikace a izolace v české kultuře 19. století (2002, s. 145); I. Holmlová: Pojetí času v díle J. E. Vocela Meč a kalich, sb. Vteřina a dějiny, zastavení a trvání (2003, příl. Tvaru, č. 13); in Korespondence Aloise Vojtěcha Šembery 4 (2004).

Otakar Vočadlo

* 2. 10. 1895 Klatovy

† 24. 1. 1974 Praha

Filolog, literární historik, překladatel a publicista; podstatně přispěl k poznání anglické a americké literatury u nás a české v anglosaském světě, ke studiu česko-anglických literárních vztahů a k prohlubování vzájemných kulturních styků.

Pocházel z protestantského rodu významných českých filologů: jeho děd Jan V. (1814–1885) byl prvním českým docentem francouzštiny na pražské univerzitě a tvůrcem české právníké terminologie, otec Vilém V. (1846–1913) byl klasický filolog a polyglot ovládající více než dvě desítky jazyků. O. V. vystudoval klatovské gymnázium (mat. 1914) a začal studovat v Praze na filoz. fakultě angličtinu, slavistiku a obecný jazykozpyt, velmi brzy však ovládl vedle jazyků germánských a slovanských též jazyky románské a keltské, klasickou filologii a orientalistiku. Studium přerušil vojenskou službou (1916–18), kterou absolvoval jako tlumočnick. 1921 získal doktorát prací *Anglická kritika shakespearová a Hamlet* (u V. Mathesia a J. Jan-ka) a pak (1921–22) absolvoval roční postgraduální studium na londýnské univerzitě. Publikovat začal už jako student (od 1918) v odborných časopisech (mimoto již 1917 knižní debut, překlad eseje I. S. Turgeněva). Původně designován jako žák V. Mathesia k jeho nástupnictví na pražské katedře, stal se 1922 z podnětu svého předchůdce F. Chudoby lektorem, od 1924 docentem bohemistiky v Ústavu slovanských studií při King's College londýnské univerzity (do 1928); vedle toho působil jako docent (tutor) dělnických kursů při cambridgeské univerzitě. V. odborná činnost v Anglii zahrnovala i účast v učených společnostech a na kongresech, četné přednášky a časopisecké příspěvky. Přitom udržoval stálý kontakt s českým literárním a vědeckým světem; tak navázal též spolupráci s K. Čapkem (v době jeho dramaturgie ve Vinohradském divadle), jehož pak provázal na jeho anglické cestě (1924), s nímž spolupracoval na založení českého Penklubu a z jehož podnětu začal ještě z Londýna vydávat Angloamerickou knihovnu. 1928–29 uskutečnil roční přednáškové turné po USA a Kanadě, kde přednesl na 15 univerzitách přes 50 přednášek na slavistická i anglistická témata. Od 1930 působil jako učitel ang-

ličtiny při Masarykově lidovýchovném ústavu v Praze. 1933 se habilitoval na filoz. fakultě v Bratislavě, kde jako docent, od 1936 jako mimoř. profesor vybudoval anglistické a amerikanistické oddělení; zároveň přednášel na pražské technice. 1939 po nuceném odchodu z Bratislavy byl povolán na pražskou univerzitu; po zavření vysokých škol odešel na venkov (Sedlejevce u Turnova), kde byl za heydrichiády 1942 zatčen gestapem a 3 roky vězněn v Terezíně, Osvětimi a Buchenwaldu. Po návratu se ujal spolu s B. Trnkou znovuvybudování katedry anglistiky na Karlově univerzitě, kde byl 1946 (po ročním hostování v Cambridge 1945/46) jmenován řádným profesorem; rok nato jej také Cambridge poctila čestným titulem Master of Arts (M. A. h. c.) a později doživotním členstvím své King's College. 1950 musel V. z politických důvodů zanechat přednášek a 1952 byl předčasně penzionován. Dále však odborně pracoval a publikoval: vedle řady přednášek, rozhlasových relací a článků se věnoval hlavně shakespearovskému bádání jako zakladatel shakespearovské komise při ČSAV a vydavatel základní edice Shakespearova díla (1964 se účastnil ve Stratfordu oslav 400. výročí Shakespearova narození). Po svém druhém nuceném odchodu z fakulty po 1968 připravil čapkovskou monografii. – Celoživotním spolupracovníkem O. V. byla jeho manželka Ludmila Vočadlová (roz. Kruisová, * 12. 10. 1895 Praha, † 27. 6. 1982 Praha), dcera vysokoškolského profesora K. Kruise, překladatelka z angličtiny. Vedle společných překladů s O. V. překládala též samostatně (H. G. Wells: Moderní utopie, 1922, pod jm. L. Vočadlová-Kruisová; J. Masefield: Odtáa, 1929; W. Catherová: Ztracená, 1930; A. Bennett: Londýnský antikvář, 1931; S. G. Millinová: Příchode Hospodinův, 1935; J. Galsworthy: Jablůň, 1939; S. Glaspellová: Věrnost, 1941). Spolupracovala s O. V. též na uvedení systému Basic English do češtiny (učebnice Ch. K. Ogden: Basic step by step, 1939, čes. úprava s V. Vočadlem), na shakespearovské edici 1959–64 aj.; připravila podklady pro soupis V. prací, v rukopisu zůstal jeho rozsáhlý nedokončený životopis.

V. odborná práce se týkala několika základních oblastí: bohemistické (resp. slavistické), anglistické a srovnávací, zahrnující širokou oblast anglo-českých vztahů. Jako bohemista působil V. především v Anglii, kde vychoval nové překladatele z češtiny (se svými žáky přeložil

např. Čapkovy Trapné povídky s tit. Money and Other Stories, Londýn 1929) a v řadě odborných i propagačních přednášek a statí informoval o české literatuře a kultuře (též zpracoval např. heslo Czech Language pro Encyclopedia Britannica, stať o českém divadle a dramatu pro newyorský sborník *The Theater in a Changing Europe* aj.). Jako anglista publikoval V. hlavně v Čechách jak práce lingvistické, tak literárněhistorické, k nimž postupně soustředil pozornost. Vedle četných informativních časopiseckých statí a úvodů k překladům moderních anglických a amerických autorů (zejména v Angloamerické knihovně) podal souhrnný přehled o nich v knihách *Anglická literatura 20. století* a *Současná literatura Spojených států*; zatímco první zůstala jen torzem jako 1. díl (věnovaný poezii) zamýšlené třísvazkové práce, druhá podala ucelený a pro českého čtenáře objevný obraz amerického literárního rozkvětu mezi lety 1912 a 1932. Oba tyto knižní přehledy doplňují další sumarizující V. práce ve sbornících (*Dvacáté století, Poznání* aj.) a encyklopediích (*Ottův slovník naučný nové doby*). Od své disertace se V. vrátil k Shakespeareovi v řadě příspěvků, věnovaných mj. i problematice překladu; z diskuse o této otázce (probíhala ve 2. polovině 20. let a V. spolu s F. Chudobou hájil přednosti překladu Sládkova) vyplynula posléze základní edice celého Shakespearova díla (v překladech J. V. Sládky, J. Vrchlického a A. Klášterského), provázená V. souhrnnými studiiemi (*Český Shakespeare, Komedie 1, 1959, a Sládkovo umění slova, Historie 2, 1964*) i fundovanými komentáři k jednotlivým hrám. Tato práce představuje po Chudobově monografii nejvýznamnější přínos k českému shakespeareovskému bádání, které V. obohatil zřetelem k autorovu působení v českém kontextu (studie a přednášky *Shakespeare and the Slavs, Shakespeare and Bohemia, J. K. Tyl a Shakespeare*), a to podobně jako ve studiích shawovských. Důraz na anglo-české kulturní souvislosti, pojímané jako žádoucí protiváha jednostranného kulturního vlivu německého, provázel V. působení od počátku; jeho programová stať *V zajetí babylonském*, v níž vysledoval tyto souvislosti od Husa po Masaryka, zasáhla razantně do aktuální dobové diskuse, podobně jako předcházející *Slovanská nesvornost*, v níž se V. polemicky vyrovnával (na podkladě srovnání s poměry u jiných národů) s novodobým „umělým“ vytvářením nových spisovných ja-

zyků u Slovanů. V. zájem o upevňování anglo-českých kulturních vztahů podnítil i anglickou cestu K. Čapka, jež přispěla nejen k Čapkovu osobnímu sblížení s řadou spisovatelů jemu blízkých (J. Galsworthy, G. K. Chesterton, G. B. Shaw, H. G. Wells), ale splnila nepochybně i širší kulturní cíle. Z tohoto tématu pak vznikla poslední V. monografická práce *Anglické listy Karla Čapka*; edice Čapkových dopisů Vočadlovi (i několika ukázek korespondence s anglickými autory) je provázena podrobným komentářem, osvětlujícím nejen historii Čapkova anglického pobytu, ale i mnoho dalších faktů z Čapkova života a díla i z širšího literárního a kulturního kontextu (založení českého Penklubu, anglická bohemistika a slavistika, překladatelství atd.). O šíři V. zájmu svědčí např. i řada statí věnovaných lužickosrbské otázce (podnícených V. cestou do Lužice 1926) či historii působení českých misionářů v Kalifornii (k níž sbíral materiál za svého amerického turné) nebo několikrát vydání oblíbené učebnice *Basic English*, kterou V. upravil pro české čtenáře.

ŠÍFRY: Dr. O. V., Dr. V., O. V., V., Vo., V-o. ■ PŘÍSPĚVKY in: Acta Universitatis Carolinae. Philologica 3 (1969); Almanach Kmeny 1930/31, 1931/32, 1932/33; Athenaeum (1922); Aventinský magazín (1930); Brno Studies in English (1969); Central European Observer; sb. Co daly naše země Evropě a lidstvu (1940), Čes. literatura na světovém fóru: Oblast anglosaská; Czechoslovak Life (1964–65); Čas (1921–22); Časopis pro moderní filologii (1918–25, 1930–40, 1946–51); Čes. slovo (1928–29, 1931); Českoluzický věstník (1929); Českosl. republika (1924); sb. Českosl. vlastivěda 10 (1931, Česká anglistika); Čteme (1941); Demokratický střed (1938); Divadelní noviny (1968); Divadlo (1958); sb. Dvacáté století 7 (1934, Anglická literatura); sb. Charisteria Guilelmo Mathesio quinquagenario... oblata (1932, On Lexical Restriction); sb. Jindřich Vodák. Pocta k jeho sedmdesátinám (1937, Vodák o moderním anglickém dramatu); sb. Jozef Gregor Tajovský v kritice a spomienkach (Bratislava 1956); Kritika (1926); Lid. demokracie (1954, 1957, 1960, 1965–73); Lid. noviny (1925–40); Listy (1969); sb. Listy z dějin českého divadla 1 (1954, J. K. Tyl a Shakespeare); Lit. noviny (1959); Luhačovský Sokol (1939); Lumír (1927 O Sládky, 1931 Anglie a Čechy); Marginálie (1950); Mladé archy (1946); Mnéma. Sborník vydaný na paměť... Josefa Zubatého... (1926, Czech neologisms); Nár. listy (1932); Nár. politika (1922); Naše doba (1925, 1930, 1949); Naše rodina (1970); Naše věda (1933, 1935, 1941–42, 1946–50); Nová svoboda (1928); Nové Čechy (1922–37); Nový život (1954); Panoráma (1935); sb. Poznání 3 (1938, Moderní americká literatura); Prager Rundschau (1931); Prague

Studies in English (1969); sb. Příspěvky k dějinám řeči a literatury anglické 4 (1933, Anglo-Saxon Terminology); Přítomnost (1926–33); Rozpravy Aventina (1925–34); Sborník věnovaný Josefu Jankovi... k 70. narozeninám (1939, Slavonic Element in English); Scéna (1933); Shakespeare Survey (Cambridge 1956, Shakespeare and Bohemia); sb. Slovanský přehled 1914–1924 (1925); Slovesná věda (1949); Studentský časopis (1935); Světová literatura (1957, Irská satira a divadlo); Světozor (1930); Svob. slovo (1968, 1970–71); Svornost (Chicago 1929); The Slavonic Review (Londýn, 1966 Shakespeare and the Slavs); sb. Tvůrčové dějiny 5 (1936, John Redmond); Věstník ČAVU (1933, 1950, 1952); sb. Xenia Pragensia Ernesta Krausa... oblata (1929, Jespersen and Comenius); Zeměd. noviny (1964); Živena (Martin 1946); – posmrtně: Zpravodaj Společnosti bratří Čapků (1978). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře a jazyce*: Slovanská nesvornost (stať, 1923; 1935 s tit. Jazykový separatismus z hlediska světového); V zajetí babylonském (stať, 1924); Anglická literatura 20. století (studie, 1932; dopln. vyd. 1947); Současná literatura Spojených států (studie, 1934); Basic English (učebnice podle Ch. K. Ogdena, 1934; upr. vyd. 1936, 1940, 1947); Basic Words (slovníček, 1942); – posmrtně: Anglické listy Karla Čapka (studie s komentovanou edicí koresp., 1975). – *Překlady*: I. S. Turgeněv: Hamlet a Don Quijote (1917); B. Russell: Manželství a mravnost (1931, s L. Vočadlovou). ■ SCÉNICKY. *Překlad*: G. B. Shaw: S pravdou ven (1935, s L. Vočadlovou). ■ KORESPONDENCE: in Karel Čapek. Přijatá korespondence (Čapkovi z 1927; 2000, ed. M. Dandová a M. Chlilbcová). ■ REDIGOVAL *knižnici*: Angloamerická knihovna (Standard Library, 1925–33, 30 sv.); *spisy*: Souborné dílo W. Shakespeara (1959–64; 1959 Komédie 1, 2; 1962 Tragédie 1, 2; 1964 Historie 1, 2). ■

BIBLIOGRAFIE: L. Vočadlová, B. R. Bradbrook: Bibliography of Professor O. Vočadlo's Published Work, AUC Praha. Philologica 1996, sv. 2. Prague Studies in English 21, 1997. ■ LITERATURA: B. R. Bradbrook: O. V. (1895–1974) (1980, životopis a bibliografie, z materiálu L. Vočadlové). ■ ● ref. překl. I. S. Turgeněv: J. F. (Folprecht), Čes. revue 10, 1916/17, s. 492; G. P. (Pallas), Zlatá Praha 34, 1916/17, s. 263; A. N. (Novák), Lumír 1917, s. 235; J. Karásek ze Lvovic, MR 1917/18, sv. 32, s. 199; Kolda (E. Konrád), Kmen 1, 1917/18, č. 24 ●; ● ref. a polemiky Slovanská nesvornost: Rčk. (A. Roček), Lumír 1923, s. 380; V. Dyk, tamtéž, s. 404; J. Auerhan, Nové Čechy 1923, s. 238; E. Č. (Čapek), Nové Čechy 7, 1923/24, s. 314; A. N. (Novák), LidN 12. 1. 1924 ●; ● ref. a polemiky V zajetí babylonském: A. N. (Novák), LidN 18. 11. 1924; K. Čapek: O cizí vlivy, LidN 23. 11. 1924 → O umění a kultuře 2 (1985); E. R. (Rádl), Nová svoboda 1924, s. 511; E. Peroutka, Přítomnost 1924, s. 662, 693, 705; F. X. Šalda: Kritika 1925, s. 5 a 51 → KP 13 (1963); R. Wellek, tamtéž, s. 157; A. Vyskočil, Rozmach 1925, s. 21 ●; Dopis K. Čapka o anglické li-

teratuře O. Vočadlovi (k Angloamerické knihovně), RA 1, 1925/26, s. 67 → O umění a kultuře 3 (1986); ne (A. Novák): K ocenění J. V. Sládka (k V. studii O Sládka v Lumíru), LidN 19. 10. 1927; F. Chudoba: Ottův slovník naučný nové doby (k V. heslům Americká literatura a Anglická literatura), Naše doba 37, 1929/30, s. 504 (V. odpověď tamtéž, s. 631); ● ref. studie Jespersen and Comenius: V. Jirá, ČMF 16, 1929/30, s. 162; O. Odložilík, ČMM 1930, s. 266 ●; V. Závada: Rozhovor s O. V. (o Angloamerické knihovně), RA 6, 1930/31, s. 148 (k tomu polemika A. H., tj. Hoffmeister, LitN 5, 1930/31, č. 2 a 4); ● ref. Anglická literatura 20. století: F. Ch. (Chudoba), LidN 3. 5. 1933; E. Jurčinová, Rozhledy 1933, s. 92; Mts. (V. Mathesius), ČMF 21, 1934/35, s. 110; (autoref.), Naše věda 1935, s. 157 ●; ● ref. Současná literatura Spojených států: F. Chudoba, LidN 20. 10. 1934; G. (F. Götz), NO 1. 11. 1934; F. Tetauer, PL 29. 12. 1934; Mts. (V. Mathesius), ČMF 21, 1934/35, s. 110; E. Jurčinová, Zvon 35, 1934/35, s. 238; B. V. (Václavěk), Index 1935, s. 56; A. Hujerová, Nové Čechy 1935, s. 27 ●; ● k padesátinám: -o-, NO 2. 10. 1945; M., Svob. slovo 2. 10. 1945; M., Svob. noviny 2. 10. 1945 ●; V. Tichý: ref. Anglická literatura 20. století (2. vyd.), Kulturní politika 2, 1946/47, č. 49; Z. Vančura: k šedesátinám, ČMF 1955, s. 307; K. Pokorný: Zahraniční korespondence Mr. Vočadla (polemika s V. kritikou v The Slavonic Review 1956, týkající se Pokorného práce Shakespeare in Czechoslovakia), Divadlo 1957, s. 977 (V. replika, Divadlo 1958, s. 311); af. (A. Frinta): Prof. dr. O. V. sedmdesátníkem, Kostnické jiskry 1965, č. 33; ● k pětasedmdesátinám: B. Hodek, ČMF 1970, s. 211; M. Ullrichová, LD 2. 10. 1970; B. R. Bradbrooková, Proměny (New York) 1971, č. 1 ●; ● nekrology: (vl.), LD 25. 1. 1974; A. Bejblík, Svob. slovo 29. 1. 1974; I. Höschlová, LD 15. 2. 1974 (vzpomínka) ●; ● ref. Anglické listy K. Čapka: M. Kaňák, Čes. zápas 1976, č. 10; (to), Svět práce 1976, č. 10 ●; J. Lebeda: Propagátor Lužických Srbů O. V., Slavia 1981, s. 359 + Vzpomínka na O. V. (vzpomínka H. Rokyty na společný pobyt v koncentračním táboře), Hlas revoluce 1984, č. 3 + V. studijní cesta po Dolní a Horní Lužici, Slavia 1985, s. 284; I. Höschlová: Pohazení (vzpomínka k 90. výr. nar. manželů V.), Naše rodina 1985, č. 40; J. Lebeda: Zamyšlení nad podivuhodným dílem O. V., Slovo k historii 1990, s. 56; A. Kratochvíl in Žalují 3 (Haarlem, Řím 1977, Praha 1990, zejména s. 74–78); J. Vachek in Vzpomínky českého anglisty (1994, zejména s. 11–14); ● k 100. výr. nar.: Z. Stříbrný, LitN 1995, č. 45; B. Tesařík, Čtenář 1995, s. 423; ● J. Lebeda: Pohled do sorabistické části knihovny a archivu po O. V., Slavia 64, 1995, s. 93; R. B. Vočadlo a L. Vočadlová in O. V.: Anglické listy K. Čapka (1995); Z. Stříbrný: Homage to O. V., AUC Praha. Philologica 1996, sv. 2, Prague Studies in English 21, 1997; J. Lebeda: Sorabika a sorabistická korespondence O. V., Opera slavica 1998, č. 1; B. Hodek: Český vzdělanec O. V., Zpravodaj Společnosti bratří Čapků 1998, č. 37.

es

Jindřich Vodák* 8. 11. 1867 *Lysá nad Labem*† 10. 4. 1940 *Praha*

Divadelní a literární kritik, esejista, překladatel; představitel realistické větve kritické generace 90. let, sledující soustavně v denním tisku původní i překládací literární produkci a divadelní dění, průkopník moderní divadelní kritiky, komplexně pojímající divadelní inscenaci s důrazem na herecký výkon.

Mylně bývá uváděno datum nar. 7. 11. – Syn účetního v záložně. Studoval v Praze na gymnáziu ve Spálené ul. (mat. 1887) a na filoz. fakultě češtinu, francouzštinu a němčinu (1887–91). Poté pracoval do 1894 jako člen redakce *Ottova slovníku naučného* (pro obor románských literatur) a autor hesel. Od 1894 působil jako středoškolský učitel, nejprve jako suplent na školách v Plzni, Kutné Hoře (1894–95), Hradci Králové (1895–97) a v Lounech (1897–99), poté jako profesor na žižkovské reálce v Praze (1899–1919, ve školním r. 1906–07 měl tvůrčí dovolenou). Univerzitní učitelskou dráhu však odmítal, přednost dával pravidelnému kritickému vystupování v denním tisku. Od 1920 působil jako odborový rada na ministerstvu školství a národní osvěty, kde vedl literární a divadelní oddělení. Zasloužil se o budování hereckého školství, pro něž sestavil i učební plány. Byl členem přípravného výboru Dramatického svazu, ve 20. letech členem ustavující komise Tylovy společnosti, která měla koordinovat divadelněvědnou práci. 1928 odešel do důchodu, na ministerstvu však setrval jako referent osvětového odboru. Jako kritik spolupracoval nejprve s *Literárními listy* (od 1891) a *Rozhledy*, poté především s *Časem* a *Lid. novinami*. Podílel se na založení časopisu *Novina* (s F. X. Šaldou a J. S. Macharem), který vycházel od 1908. Po válce psal zejména do *Čes. stráže*, *Venkova*, *Času*, *Jeviště* (i jako redaktor); od 1924 byl kulturním referentem *Čes. slova*.

V rámci generace 90. let, prosazující uměleckou kritiku jako svébytnou disciplínu a vnášející do domácího myšlení o literatuře nové podněty (v souladu s dobovými evropskými proudy, pod vlivem H. Taina, É. Hennequina, J. M. Guyaua aj.), představoval V. typ kritika, který nebyvale soustavně sledoval divadelní,

literární a kulturní dění především v denním tisku (ve stopách J. Nerudy). Byl stoupencem masarykovského realismu, jenž zdůrazňoval význam odborně fundovaného a morálními zřeteli podloženého kritického myšlení pro duchovní povznesení národního společenství. V důrazu na uměleckou hodnotu sledovaných děl dával přednost před programovou jednostranností drobné každodenní práci (na rozdíl od svých generačních soupeřů); opíral se o znalost evropské, zejména francouzské literatury a o historickou orientaci, o schopnost podrobné analýzy a smysl pro významotvorný detail, ve výrazu o hutnou charakterizační zkratku i o břitkou ironii. V kritický přístup se vyhranil v počátečním období (především pak za jeho působení v *Času*), jež také představuje nejvýraznější úsek jeho literárněkritické práce. V souladu s generačním východiskem zaujal mj. kritický postoj k dílu J. Vrchlického, nový pohled (vyvolávající polemiky) se pokusil uplatnit na J. Nerudu a V. Hálka. V duchu svého realistického, na noetických zřetelích osnovaného programu odmítal s tajemnem a mystikou i českou dekadenci (včetně O. Březiny) a vyzdvihoval verše J. S. Machara, soulad však nenašel s tvorbou V. Dyka. Z nemnoha literárněhistorických prací byly ceněny zvláště jeho studie o K. H. Máchovi a M. Z. Polákovi. Průkopnicky V. zasáhl do dějin české divadelní kritiky; na rozdíl od dosavadního přístupu divadelních referentů (zabývajících se převážně analýzou textu s přívazkem posouzení hereckých výkonů) chápal drama jako východisko k mimickým výkonům a vytváření charakterových typů, divadelní inscenaci pojímal komplexně, jako vnitřně strukturovaný celek, na němž se spolu s dramatikem podílejí režisér, výtvarník a zvláště herec. K hodnocení herecké práce V. vypracoval metodu a terminologii, která hlouběji a analyticky postihovala herecké akce v souvislosti s jejich charakterotvornou funkcí ve hře. Akceptoval přitom koncepci Diderotova hereckého paradoxu (rozpor mezi hercovým vnitřním chladem a jeho zevním jevištním vzrušením); nevěřil ve výkon ovlivněný citovým napětím, zdrženlivost považoval za předpoklad vrcholného projevu, jehož každý hlasový odstín, posunek a pohyb má vycházet z promyšlené a propracované představy. Divadelní dění zaznamenával v celé šíři, vedle oficiálních pražských scén sledoval i mimopražská a ochotnická divadla. I v divadel-

ních kritikách podporoval realismus, zaměřoval se na psychologii dramatických postav. Vedle Shakespeara oceňoval zejména Ibsenova dramata, značnou pozornost věnoval herectví H. Kvapilové, E. Vojana, M. Hübnerové a O. Sklenářové-Malé, režisérské práci J. Kvapila na počátku 20. století, posléze vysoce hodnotil inscenace K. H. Hilara a z nejmladší generace E. F. Buriana. Jako kritik V. ovlivnil zdivadelnění českého jevištního umění ve smyslu překonávání jednostranné orientace na text a zasloužil se o rozvoj herectví a divadelní teorie. Během desetiletí svého působení se stal respektovanou kritickou osobností (i pro schopnost ocenit a povzbuzovat mladé talentované umělce), zároveň však jeho náročnost provázel i příkrý nebo mentorský tón, nezřídka byl vystaven polemickým útokům (u herců si dokonce vysloužil přezdívku Krvavý Jindřich), na něž zpravidla nereagoval, zůstává věren pravidelné kritické práci. Většina jeho kritického díla zůstává uchována v novinách a časopisech, jen část vyšla posmrtně knižně. Překládání z francouzštiny a příležitostně i ze španělštiny se V. věnoval především v 90. letech (C. Flammarión, P. Margueritte, É. Rod, G. de Maupassant, F. R. de Chateaubriand, Stendhal aj.).

PSEUDONYM, ŠIFRY: Edward Želigowski (Čes. slovo); -ák, -d-, hk., J., Jk., jv, jv., J. V., j. v., -jv-, -jv-, kh., ndř, o, -tel, v., V., Vd. Vd., -Vd., -vd-, π, =. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** sb. Básníci selství (1932); Besedy Času (1900–04); Besedy lidu (1893, 1919); Cesta (1924–25, 1928–29); Čas (1898–1915, 1920–23); Čechische Revue (1906–11); Čes. mysl (1910); Čes. osvěta (1918); Čes. stráž (1918–20); Čes. Thalia (1892); Čes. divadlo; Čes. slovo (1919–40); Českosl. samostatnost, pokr. Nár. osvobození (1924–29); Českosl. noviny (1923–24); Čin (1934); sb. Čtvrtstoletí Městského divadla na Královských Vinohradech (1932); sb. 10 let Osvobozeného divadla 1927–1937 (1937); Divadlo (1932); sb. F. X. Šaldovi k padesátinám (1918); sb. Jan Laichter. Život a dílo (1935); Jeviště (1920–22); Kolo (Brno 1938); Komedia; Kmen (1919–20); Kulturní zpravodaj, pokr. Panoráma (1925–26, 1930–36); Lid. kultura (1938); Lid. noviny (1916–19, 1933–36); Lit. listy (1891–98); Lit. listy (1923); Lit. rozhledy (1924–29); Magazin DP (1934–35); sb. Masaryk (1919); Most (1922); sb. Na paměť Otakara Theera (1920); Nár. a Stavovské divadlo; sb. Nár. divadlo a jeho budovatelé (1931); Nár. kultura (1923–25); Nár. listy (1920); Nár. obzor (1906–08); Nár. politika; Naše doba (1916–20, 1933–34); Niva (1892–96); sb. Nové české divadlo 1918–1926 (1926); Novina (1908); Novina (1915–16); Obzor lit. a umělecký (1899–1902); Pra-

ger Presse (1925); Praha (1891); Právo lidu (1903, 1919, 1925); Program D; Přestávka Burianova divadla; Ročenka Kruhu sólistů Městských divadel pražských; Rozhled (1917–18); Rozhledy (1894–99); Rozhledy (1932–35); Rozpravy Aventina (1925, 1930); Samostatnost (1906); Světozor (1929–34); sb. Španělsku (1937); sb. T. G. Masarykovi k šedesátým narozeninám (1910); Tribuna (1919–22); Úhor (1938); Venkov (1919–20); Vesna (Brno, Vel. Meziříčí 1893–94, překl. A. P. Valdès; Pěna); Volné směry; Výr. zpráva c. k. vyšších reálných škol v Hoře Kutné (1895); Výr. zpráva reálné školy v Lounech (1897–99); Výr. zpráva reálné školy v Plzni (1894); Výr. zpráva reálné školy v Praze XI (1903–04); Vzlet (Plzeň 1917); Zlatá Praha (1893–94); Zrání (1919–20); – posmrtně: Divadelní zápisník (1946–47); Nár. práce (1941). ■ **KNIŽNĚ.** *Práce o divadle a literatuře:* Dva pamětné medailonky (1932, O. Sklenářová-Malá, H. Kvapilová); Idea Národního divadla (přednáška, 1933); Karel Hynek Mácha (studie, 1936); – posmrtně: Kapitoly o dramatu (1941, ed. J. Träger; rozšíř. vyd. 1947; Kritické dílo, sv. 1); Eduard Vojan (1943, ed. J. Träger; rozšíř. vyd. 1944, defin. vyd. 1945; Kritické dílo, sv. 2); Cestou (1946, ed. A. Vodáková; Kritické dílo, sv. 3); Shakespeare. Kritikův breviář (1950, ed. J. Träger; Kritické dílo, sv. 4); Tři herecké podobizny: Jindřich Mošna, Hana Kvapilová, Marie Hübnerová (1953, ed. J. Träger; Kritické dílo, sv. 5); Tváře českých herců (1967, ed. J. Träger). – *Překlady:* P. A. de Alarcón: Ježšek (b. d., 1893); L. Gualdo: Úpadek (b. d., 1893); C. Flammarión: Konec světa (1894); P. Margueritte: Tobolka (b. d., 1894, šifra jv.); É. Rod: Mravní názory naší doby (1895, s F. V. Krejčím); G. de Maupassant: Naše srdce (1895, podp. Julius Vodák); F. R. de Chateaubriand: Atala, René (1898); Stendhal: Červený a černý (b. d., 1898). – *Souborné vydání:* Kritické dílo (Melantrich, 1941–53, 5 sv., ed. a red. J. Träger, A. Vodáková, A. Pražák). ■ **SCĚNICKY.** *Překlady:* G. Flaubert: Kandidát (1916); J. Galsworthy: Spravedlnost (1921). ■ **KORESPONDENCE:** Vážený příteli... (J. Herbenovi z 1905), Čas 26. 11. 1905; in Adresát Jiří Mahen (Mahenovi z 1916–21; 1964, ed. J. Hek a Š. Vlašín); in O. Štorch-Marién: Tma a co bylo potom (Štorchovi-Mariénovi z 1933; 1972, s. 96). ■ **REDIGOVAL časopisy:** Novina (1908, s J. S. Macharem a F. X. Šaldovi), Jeviště (1920–22; 1920–21 do č. 7 s O. Fischerem); *knížnici:* Úroda (1928–29, do č. 6, s F. Langrem). ■

LITERATURA: F. Pujman: J. V. (1936); sb. J. V. Pocta k jeho sedmdesátinám (1937, ed. A. Pražák; přisp. A. Bláha, J. Bor, J. Borodáč, E. F. Burian, J. B. Čapek, V. Černý, O. Fischer, A. Grund, A. Kraus, J. Krejčí, K. Krejčí, F. Langer → Byli a bylo, 2003, A. Laurin, J. Ludvíkovský, J. Mahen, M. Očadlík, A. Pražák, V. Sommer, V. Šupka, J. Träger, O. Vočadlo aj.); V. J. Krýsa: Kritik J. V. (1940, sb. nekrologů). ■ J. Karásek: ref. překl. P. A. de Alarcón, Lit. listy 14, 1892/93, s. 328 a 343; J. Bloksa: ref. překl. L. Gualdo, Hlídka lit. 1894, s. 254 (k tomu J. V., Čas 1894, s. 430;

J. Blokša, Hlídka lit. 1894, s. 360); J. Borecký: ref. překl. F. R. de Chateaubriand, *Obzor lit. a umělecký* 2, 1899/1900, s. 25; F. V. Krejčí in *Deset let mladé literatury*, *Rozhledy* 12, 1901/02, s. 5 a pokr. (sep. b. d., 1902); A. P. (Procházka): *Hlasatelé prostřednosti* (k V. kritice K. Hlaváčka), *MR* 1905/06, sv. 17, s. 55 → *Polemiky* (1913); B: *Čas jistě chce být...* (k V. divadelní kritice), *Venkov* 6. 5. 1906; an.: *Z uměleckého světa* (k V. ref. o A. Jiráskovi), *Venkov* 18., 19. a 21. 3. 1908; M. M. (Marten): *Bude mi dovoleno...* (k V. ref. *Kniha silných*), *MR* 1908/09, sv. 21, s. 463; K. H. Hilar: *Několik poznámek o kritické metodě J. V.*, *Samostatnost* 1909, s. 549; E. Štern: *Contra V.* (k V. hodnocení mladých autorů), *Studentská revue* 4, 1910/11, s. 45 a 111 (k tomu: P. Nešpor, *tamtéž*, s. 144; V. Maček, *tamtéž*, s. 146; E. Štern, *tamtéž*, s. 179; an., tj. A. Novák, *Přehled* 9, 1910/11, s. 154); J. Hilbert: *J. V., literární a divadelní kritik Času* (k V. kritické metodě), *Venkov* 12. 10. 1911; an. (A. Novák): *Povznesené stanovisko (polemika)*, *Přehled* 10, 1911/12, s. 671; F. X. Šalda: *J. V. jako kritik* (k ref. *Duše a dílo*), *Čes. kultura* 1, 1912/13, s. 570 → *KP* 9 (1954) + *J. V. při díle* (polemika s V. hodnocením A. Sovy, J. S. Machara a O. Březiny), *tamtéž* 2, 1913/14, s. 211 → *KP* 9 (1954); A. P. (Procházka): „*Rozhovorů*“ část třetí (polemika), *MR* 1916, sv. 30, s. 234; ● k padesátinám: an., *NL* 9. 11. 1917; O. Fischer, *Čes. revue* 11, 1917/18, s. 126; J. B. (Borecký), *Topičův sborník* 5, 1917/18, s. 138; L. N. Zvěřina, *Lípa* 1, 1917/18, s. 140; J. F. (Folprecht), *Zlatá Praha* 35, 1917/18, s. 167; B. Polan, *Nové Čechy* 1918, s. 32 ●; an.: *Básník a politika* (i k hodnocení O. Březiny), *Národ* 1918, s. 601; V. Dyk: *Znamení doby* (o V. a konkrétnosti v poezii), *Cesta* 1, 1918/19, s. 46; K. Č. (Čapek): *Literatura a socialism*, *tamtéž*, s. 387 → *O umění a kultuře* 1 (1984) + *Ve 29. čísle...* (polemika o demokratičnosti v poezii), *tamtéž*, s. 440 → *O umění a kultuře*, *Od člověka k člověku* (Dodatky) (1995); O. Fischer: *Analytik*, *Kritika* 1924, s. 103 → *Slovo o kritice* (1947); ● k šedesátinám: J. Fučík, *Kmen* 1, 1926/27, s. 266; J. Bartoš, *Sever a Východ* 1927, s. 342; A. N. (Novák), *LidN* 8. 11. 1927; -vh- (M. Hýsek), *NL* 8. 11. 1927; F. Götz, *NO* 8. 11. 1927; Ot. F. (Fischer), *Prager Presse* 8. 11. 1927; J. Knap, *Venkov* 8. 11. 1927; mj. (M. Jirko), *Čes. slovo* 9. 11. 1927; an. (J. Hora), *RP* 9. 11. 1927; E. Konrád, *Cesta* 10, 1927/28, s. 125; Mk, *Lit. rozhledy* 12, 1927/28, s. 89; an., *Naše doba* 35, 1927/28, s. 126; -och- (F. S. Procházka), *Zvon* 28, 1927/28, s. 127; F. Götz, *Lit. svět* 1, 1927/28, č. 3 ●; J. Durych: *Anděl kapitální*, *Rožmach* 1927, s. 353 → *Ejhle člověk!* (1928) a *Polemiky a skandály* (2002); P. Fraenkl: *Několik poznámek o J. V. jako kritiku literárním*, *RA* 3, 1927/28, s. 39; -jef- (J. Fučík): *Program a kritika* (k autorství textů v *Osvobozeném divadle*), *Tvorba* 2, 1927/28, s. 158 → *Divadelní kritiky* (1956); P. Fraenkl: *K vývoji novodobé české literární kritiky*, *RA* 5, 1929/30, s. 316; J. Karásek ze Lvovic: *Psychologické poznámky k poznání literární generace let devadesátých*, *RA* 6, 1930/31, s. 378 → *Vzpomínky* (1994);

E. Rádl: *Ještě o budoucnosti naší literatury*, *Naše doba* 40, 1932/33, s. 127; ● ref. *Idea Národního divadla*: M. H. (Hlávka), *RA* 9, 1933/34, s. 40; Ot. F. (Fischer), *LidN* 16. 1. 1934; la., *Čes. slovo* 17. 1. 1934; P. F. (Fraenkl), *NO* 15. 2. 1934 ●; kd (E. Konrád): *Vidění bez pochopení* (k V. hodnocení V. Hálka a J. Nerudy), *NO* 1. 5. 1935; ● ref. Karel Hynek Mácha: m. n. (M. Novotný), *LidN* 8. 6. 1936; K. P. (Polák), *PL* 8. 7. 1936; P. E. (Eisner), *Prager Presse* 1. 10. 1936; J. V. S. (Sedlák), *Venkov* 1. 10. 1936 ●; ● k sedmdesátinám: P. Buzková, *Čes. slovo* 7. 11. 1937; kd (E. Konrád), *LidN* 7. 11. 1937; V. Martínek, *Moravskoslezský deník* 7. 11. 1937 → *Živné zdroje* (1972); G. (F. Götz), *NO* 7. 11. 1937; AMP. (A. M. Píša), *PL* 7. 11. 1937 → *Třicátá léta* (1971); -s. (J. Seifert), *Ranní noviny* 7. 11. 1937; M. Hýsek, *Venkov* 7. 11. 1937; E. Synek, *Telegraf* 8. 11. 1937; B. Václavek, *Mor. večerník* 14. 11. 1937 → *Literární studie a podobizny* (1962); J. B. Č. (Čapek), *Naše doba* 45, 1937/38, s. 126 ●; A. Pražák: *J. V., sb. O českou literární kritiku* (1940) + in *Míza strumu* (1940, s. 195); ● nekrology: P. Laichter, *Naše doba* 47, 1939/40, s. 498; -btk- (V. Brtník), *Zvon* 40, 1939/40, s. 463; J. Träger, *A-Zet* 11. 4. 1940; A. Pražák, *Čes. slovo* 11. 4. 1940 + *Naše věda* 1941, s. 121; kd (E. Konrád), *LidN* 11. 4. 1940; M. Rutte, *NL* 11. 4. 1940; an., *Telegraf* 11. 4. 1940; J. Frejka, *A-Zet* 12. 4. 1940; J. Sajíc, *Lid. listy* 12. 4. 1940; J. B. Čapek, *LidN* 12. 4. 1940; K. Engelmüller, *Nár. politika* 12. 4. 1940; *Kazetka* (K. Z. Klíma), *LidN* 14. 4. 1940; A. M. Brousil, *Venkov* 14. 4. 1940; an., *Naše zprávy* 17. 4. 1940; F. Pujman, *Venkov* 17. 4. 1940; F. T., *Nár. divadlo* 1. 5. 1940 ●; J. B. Čapek: *J. V. jako kritik literární*, *LidN* 12. 4. 1940; E. Chalupný: *J. V. jako kritik naukový*, *Čes. slovo* 13. 4. 1940; an.: *Celá půzůstalost...* (o přecházení do *Nár. muzea*), *LidN* 10. 10. 1940; *Zka*. (V. Zelinka): *Jindřich Milinský byl pseudonym...*, *Naše zprávy* 19. 2. 1941; jtg (J. Träger) in *J. V.: Kapitoly o dramatech* (1941); ● ref. *Kapitoly o dramatech*: E. Bass, *LidN* 16. 10. 1941; G. (F. Götz), *NO* 8. 11. 1941; p. (A. M. Píša), *PL* 10. 12. 1941; B. F. (Fučík), *Akord* 9, 1941/42, s. 139 → *Kritické příležitosti* 2 (2002); J. Honzl, *SaS* 1942, s. 96 ●; S. Lom: *J. V., Čteme* 1942, č. 1; J. Träger in *J. V.: Eduard Vojan* (1943); ● ref. *Eduard Vojan*: J. Kopecký, *LidN* 12. 10. 1943; p. (A. M. Píša), *Nár. práce* 13. 11. 1943; P. Laichter, *Naše doba* 51, 1943/44, s. 137 ●; K. Sezima in *Z mého života* 2 (1945, s. 31); J. Kopecký: *Kritik a herec*, *Divadelní zápisník* 1, 1945/46, s. 560 a 615; K. Engelmüller in *Z letopisů českého divadelnictví* 1 (1946, s. 244); *Ant. Veselý in* *Neblednoucí podobizny* (1946, s. 144); ● ref. *Cestou*: P. Eisner, *KM* 1946, s. 439; R. H., *Akord* 13, 1946/47, s. 319; Hý (L. Holý), *Svob. slovo* 5. 2. 1947; Bra. (J. Brambora), *Práce* 13. 7. 1947; F. Jakubův, *LD* 1. 8. 1947 ●; F. Tetauer: *Dva kritici*, *V. Tille a J. V.*, in *Sedmero zástav* (1947); ● ref. *Kapitoly o dramatech* (rozšíř. vyd.): R. Grebeníčková, *Lid. kultura* 1947, s. 43; G. (F. Götz), *NO* 8. 11. 1947 ●; S. Lom: *Celostní kritik a člověk*, *Divadelní zápisník* 1947, s. 320; F. Pujman: *Za Šaldou a V.*, *tamtéž*, s. 328; J. Kopecký: *Dvě vodá-*

kovské kapitoly, tamtéž, s. 354; ● k 80. výr. nar.: kp. (K. Polák), PL 8. 11. 1947; J. M. K. (Kvapil), Svob. slovo 9. 11. 1947; jtg (J. Träger), Divadlo 1947, s. 119 ●; J. Antoš: Kompozice o panu prof. J. V., LitN 1948, s. 50; P. Laichter: ref. Kapitoly o dramatě a Cestou, Naše doba 1948, s. 221; J. T. (Träger): V. korespondence, Divadelní zápisník 1948, s. 392 + in J. V.: Shakespeare (1950); B. Hodek: ref. Shakespeare, LD 9. 4. 1950; ● k 10. výr. úmrtí: (jtg) (J. Träger), Práce 9. 4. 1950; J. H. (Hrabák), Rovnost 9. 4. 1950; J. M. Kvapil, Svob. slovo 9. 4. 1950 ●; Ort Jan (P. Eisner): J. V. a jazyk, Svob. slovo 8. 11. 1957; F. Kubka in Na vlastní oči (1959, s. 89); Z. Heřman: Kritický typ J. V., Divadlo 1960, s. 194; J. Träger: Nad V. příkladem, Divadelní noviny 6, 1962/63, č. 7–8; J. Bartl: Scénografie a historie české publicistiky, Acta scenographica 6, 1965/66, č. 1–2; ● k 100. výr. nar.: an., Divadelní noviny 11, 1966/67, č. 10–11 (obs. Šaldovy dopisy V. z 1922–28); J. Š. (Švehla), Práce 8. 11. 1967; J. Císař, RP 8. 11. 1967; V. Müller, LD 12. 11. 1967; vlp (V. Procházka), Kulturní tvorba 1967, č. 45; J. Š. (Šnobl), LitN 1967, č. 45; J. Träger, Plamen 1967, č. 11; L. Šmíd, Vlastivědný zpravodaj Polabí 1967, s. 93; J. Kopecký, Divadelní noviny 11, 1967/68, č. 7; an., tamtéž, č. 10–11 ●; J. Träger: J. V., Kulturněpolitický kalendář 1967, s. 237 + in J. V.: Tváře českých herců (1967); ● ref. Tváře českých herců: V. Běhounek, Práce 21. 2. 1968; J. B. (Beránek), Nové knihy 1968, č. 10; A. Závodský, SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1969, č. 16 ●; ● k 40. výr. úmrtí: M. Obst, Čes. jazyk a literatura 30, 1979/80, s. 331; (pd) (P. Dolanský), LD 10. 4. 1980 ●; in O. Hostinský o divadle (1981, s. 136); in sb. Otokar Fischer a Národní divadlo (1983); E. Taxová in ant. Experimenty. Český literární esej z přelomu 19. a 20. století (1985); A. Fuchs: Kritika jako veřejná služba. J. V., Dramatické umění, sv. 9, 1985, č. 3 + Kritik, který měl rád herce, Scéna 1985, č. 9; ● k 120. výr. nar.: (fc) (G. Francel), LD 7. 11. 1987; M. Štemberková, Nové knihy 1987, č. 44 ●; J. Jaroš: Začátky českého myšlení o filmu, Filmový sborník historický 2 (1991, s. 213); F. Černý: Od Chmelenského k V., Divadelní noviny 1993, č. 5; J. Knapík, E. Šormová: „Tato publikace je jedním slovem škodlivá“. Dopis Jaroslava Pokorného předsednictvu Národní ediční rady české a lektorské radě ÚV KSC z března 1950 (o kn. Shakespeare), Divadelní revue 2000, č. 3; J. Šalda in Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace (2001, s. 174); P. Sladký in Počátky české rozhlasové teorie, Svět rozhlasu 2002, č. 8; J. Kudrnáč in ant. Česká literární kritika v dotyku se strukturalismem (1880–1940) (2003); L. Merhaut: Vlast, Neruda a prostor veřejný (rozlehlá polemika ve zkratce), sb. Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století (2004); E. Tabery: Kritik, kterého měli rádi, Respekt 2005, č. 14.

dv, zp

Felix Vodička

* 11. 4. 1909 *Innsbruck* (Rakousko)

† 5. 1. 1974 *Praha*

Literární historik zabývající se zvláště literaturou 19. století, teoretik uplatňující strukturalistickou metodologii především v otázce vývoje literatury a konkretizace literárních děl, editor.

Syn železničního inženýra. Obecnou školu vychodil v Olomouci, kde také navštěvoval reálné gymnázium, po přestěhování rodiny do Plzně 1924 pokračoval na tamním gymnáziu (mat. 1928). 1928–33 studoval na pražské filoz. fakultě historii, bohemistiku a slavistiku (u J. Šusty, J. Pekaře, M. Weingarta, J. Jakubce, E. Smetánky, J. Horáka); navštěvoval rovněž estetické semináře J. Mukařovského a přednášky F. X. Šaldy o francouzské literatuře a V. Tilleho ze srovnávacích dějin literatur (docházel i do seminářů a přednášek o geografii a geomorfologii na přírodovědeckou fakultu). Studia ukončil s aprobací pro učitelství na středních školách (státní práce *Humanismus a renesance v Polsku*); doktorát získal 1935 (disertace *Béranger a česká literatura*). Od 1934 učil češtinu, dějepis i zeměpis a přírodopis na Jiráskově státním gymnáziu v Praze, zprvu jako kandidát profesury a zatímtní profesor, definitivu získal 1937. Vedle pedagogické činnosti se věnoval vědecké práci, byl členem Literárněhistorické společnosti českosl. (bibliografické komise) a především Pražského lingvistického kroužku; za ČSR spolupracoval na přípravě publikace Répertoire chronologique des littératures modernes (Comission internationale d'histoire littéraire moderne, Paříž 1935) za vedení P. van Tieghema. Od 1946, kdy se stal docentem (habilitace *Počátky krásné prózy novočeské*), působil na pražské filoz. fakultě. 1947 byl jmenován mimořádným profesorem Pedagogické fakulty UK, 1949 řádným profesorem, 1949–50 zde vykonával funkci děkana. 1952 se stal členem korespondentem ČSAV, 1956 získal hodnost doktora filologických věd (na základě dosavadní publikační činnosti). 1959 přešel na Filoz. fakultu UK, zároveň působil v Ústavu pro českou literaturu ČSAV jako zástupce ředitele a vedoucí oddělení obrozené literatury (mj. byl redaktorem a spoluautorem 2. dílu *Dějiny české literatury*), 1968–70 jako ředitel (po tu dobu měl na fakultě neplacenou dovolenou). Bohatá byla jeho činnost přednášková, redakční, ediční a orga-

nizační: po válce spolupracoval na koncepci Památníku nár. písemnictví, od 1947 se podílel na redakci časopisu Slovo a slovesnost (posléze člen redakční rady), působil v redakčních radách ediční rady Národní knihovna (od 1948), spisů J. Nerudy (od 1950) a K. H. Máchy (1953), časopisů Čes. literatura (od 1953, 1968–70 předseda), Literární noviny (Literární listy, Listy, od 1963), Čes. jazyk a literatura (1963–68), ve výboru Čes. literárního fondu, v komisích pro vydávání spisů J. Dobrovského (od 1952) a J. A. Komenského (1956–58), byl členem redakce Souboru díla F. X. Šaldy (od 1948) a Příručního slovníku naučného (1962–67). Za svou aktivitu 1968–69 (mj. člen koordinačního výboru tvůrčích svazů) byl 1970 vyloučen z vědecké rady fakulty a byl mu ukončen pracovní poměr (se zpětnou platností), t. r. po infarktu opustil funkci ředitele Ústavu, byl zbaven dalších funkcí i možnosti publikovat, 1971 byl nucen odejít do důchodu. Zemřel na rakovinu. – V. manželkou byla dcera lingvisty a literárního historika F. Ryšánka; jeho zetěm byl estetik, teoretik divadla a literatury a editor strukturalistických prací M. Procházka (1942–1997).

Jako literární vědec se V. soustředil především na českou literaturu 19. století, na problematiku literárního vývoje v širších celcích, ohlasu a recepci uměleckých děl v proměňujících se souvislostech. Otázky metodologické (prosazující se již v jeho raných komparatistických studiích *Březina a Baudelaire, J. Vrchlický a Th. de Banville, Ohlas Bérangerovy poezie v české literatuře*; posmrtně v souboru *Francouzské impulsy v české literatuře 19. století*), důraz na systémovost literárněhistorického výkladu a snaha zahrnout do vědeckého zkoumání i ty složky literárního díla, jež dřívější bádání ponechávala subjektivnímu soudu, jej přivedly koncem 30. let do Pražského lingvistického kroužku. Z jeho prostředí vycházela i V. rozsáhlá programová strukturalistická studie *Literární historie, její problémy a úkoly*. Na rozdíl od dosavadního zaměření literárněvědných strukturalistů na teoretické otázky poetiky, uplatňované zároveň v analýzách převážně básnických textů, se V. pokusil vyvodit z estetických hledisek strukturalismu závěry pro literární historii a poskytnout literárnímu dějepisu teoreticky propracovanou metodologii. Vycházel z hlediska historické podmíněnosti díla (jeho struktury ve všech vrstvách), jemuž jako proměnlivému estetickému objektu při-

soudil imanentní vývojovou logiku, v jejímž rámci se teprve realizují vnější mimoliterární zásahy v rovině individuální (autorský kontext) nebo v rovině historicko-sociální. Do literární historie tak integroval současně otázky pokládané z hlediska časového i řešené v osobitých celcích (např. žánrových); v požadavku organického propojení výzkumu historických kontextů a proměn poetiky spočívá hlavní přínos V. pojetí literární historie, které je dáno jak funkčním hlediskem umožňujícím sledovat a vysvětlit pohyb a proměny literární struktury vzhledem k její genezi i k historicky podmíněným vývojovým tendencím, tak zřetelům k literárnímu působení díla, tj. k jeho recepci a konkretizaci. Pojem konkretizace V. přejal od polského fenomenologa R. Ingarden a jeho pojetí dále rozvinul: literární dílo chápal jako znak potenciálně nadaný estetickou funkcí, jehož význam a estetickou hodnotu lze postihnout jen na základě daných literárních konvencí a norem, v rámci proměn časových i žánrových. V jeho koncepci je tak konkretizována celá struktura díla, která tím, že je promítnuta na pozadí aktuální literární tradice, nabývá nového charakteru v proměňujícím se čase, společnosti i individuálního vědomí. Obecně teoretickou i metodologickou podnětnost tohoto pojetí prokázala stať *Literárněhistorické studium ohlasu literárních děl*, rekonstruuující na nerudovském materiálu historický proces vnímání literárních jevů a proměn jejich hodnocení. Rekonstrukce literární struktury v jejích proměnách je také těžištěm knihy *Počátky krásné prózy novočeské*, podávající bohatě materiálově doložený výklad a hodnocení jedné z konstitutivních etap vývoje české prózy v její jazykové a stylistické specifičnosti, estetické intenci i společenské působnosti; propojení literárněhistorického a literárněteoretického hlediska s komparatistickým umožnilo objevně ukázat tuto etapu jako součást širšího evropského literárního preromantismu. Na výsledky strukturalistického období navazoval V. i později, když z marxistického hlediska vytvářel koncepci české obrozenecké literatury, stanovil její periodizaci, sledoval vývoj jednotlivých žánrů i vůdčích osobností. Jejím metodologickým základem se nejprve (v 50. letech) stala tzv. teorie úkolů (rozpracování dřívějšího pojmu funkce), nahlížející společenskohistorický vývoj jako jeden z důležitých faktorů, který klade duchovní aktivitě člověka historic-

ky podmíněné úkoly; zdůrazňuje práci umělce stavěného před úkol vyrovnat se v podmínkách vývoje literární struktury (promítnuté do autorova, případně kolektivního vědomí) s novou životní, individuální i společenskou skutečností. Na tomto pojetí je založena většina následujících studií o obrozenské literatuře (soubor s příznačným titulem *Cesty a cíle obrozenské literatury*) i autorská a redakční činnost na druhém svazku *Dějin české literatury*. Přitom si V. uchoval schopnost nazírat vývoj literatury jako proces realizující se v průsečíku autor – tradice – společenská realita, tj. jako otevřený proces, přičítící se normativnímu hodnocení nebo preferování jednoho tvůrčího principu. Hledání a vývoj vztahu mezi strukturalistickým východiskem a marxistickým pojetím literární vědy u V. lze sledovat i v souboru studií *Struktura vývoje* (zahrnujícím všechny významnější práce z 1941–67); kontinuita vědeckého zájmu je zde dána nejen předmětem studia (obrozenská literatura, K. H. Mácha, B. Němcová, J. Neruda jako klíčová osobnost 2. poloviny 19. století), ale i zaměřením na literární vývoj, na proměny literární struktury a v jejich rámci na některé zásadní otázky (např. polarita romantismu a realismu, národní individualnosti a světovosti, literární kontinuity, tradice a modernosti), a to způsobem, který vrací pojmům jejich konkrétní dobový obsah a platnost. Nedílnou součástí V. aktivit byly univerzitní přednášky, inspirující mj. další generaci literárních historiků, stejně jako pokus o nové metody vyučování literatury na středních školách, založený především na iniciativní snaze zachytit českou literární tvorbu ve světovém kontextu (autorská, koncepční a redakční práce na učebnici *Svět literatury I*; další připravený díl již nemohl vyjít). V. psal rovněž hesla do Ottova slovníku naučného nové doby (1940–41); přispěl též do ineditních souborů (např. 1971 Pozdravy Jaroslavu Seifertovi).

ŠIFRY: FV, F. Vka. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: sb. A Prague School Reader on Esthetics, Literary Structure and Style (Washington 1964); Acta Universitatis Carolinae. Philologica 3. Slavica Pragensia 4 (1962); kat. Božena Němcová 1862–1962 (Čes. Skalice 1962); sb. Co číst ze světových literatur (1961); ČNM (1933, Březina a Baudelaire); Časopis Matice moravské (1936–39; 1938 Moravské beletristické studie Jana Herbena, sep. 1939); Čes. literatura (1953–68; 1957 Teze k dějinám starší české literatury a literatury národního obrození, s jinými, část sep. 1959 s tit. Li-

teratura národního obrození. Teze k dějinám české literatury); Českosl. rusistika (1962); sb. Českosl. přednášky pro 4. mezinárodní sjezd slavistů v Moskvě (1958); sb. Českosl. přednášky pro 5. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii (1963); Čes. jazyk a literatura (1967–68); sb. Čeština v životě a ve škole (1947); Čeští spisovatelé 19. století (1971, an. hesla Karel Jaromír Erben, Karel Hynek Mácha, Jan Neruda; 1973 s tit. Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století); sb. Čtení o jazyce a poezii (1942, Literární historie, její problémy a úkoly); Dějiny a současnost (1959); sb. Editor a text (1971, an.); sb. F. X. Šalda 1867–1937–1967 (1968); Filmové a televizní noviny (1969); sb. Chudožestvennyj metod i tvorčeskaja individualnosť pisatelja (Moskva 1964); sb. Janu Mukařovskému k šedesátce (1952); Ježegodnik Bolšoj sovetskoy enciklopedii (Moskva 1960–62); sb. Josef Dobrovský 1753–1953 (1953); sb. Karel Hynek Mácha (1937); sb. Konference o novinářském díle Karla Havlíčka Borovského (1957); sb. Konference o textu Slezských písní v Opavě 10. a 11. září 1963 (1964); Kritický měsíčník (1940); Kulturní tvorba (1965); Kurýr Odeonu (1969); Lid. noviny (1940, 1949); Listy filologické (1935, 1946; 1935 Ohlas Bérangerovy poezie v české literatuře); Lit. listy, pokr. Listy (1968–69); Lit. noviny (1956–67); Naše řeč (1954 Nerudův tematický a jazykový program v Poetických besedách → sb. K jazyku a slohu našich klasiků, 1954); sb. O básnickém jazyce (1947, Básnický jazyk jako výtvar národní kultury); sb. Odeon, dříve SNKLU (1967); Orientace (1966–69); Plamen (1962–65); Práce (1961); Rudé právo (1960, 1962–64); Sborník Společnosti Jaroslava Vrchlického 11 (1932–34, J. Vrchlický a Th. de Banville); Sborník Vysoké školy pedagogické. Jazyk a literatura 1 (1959); Slavjane (Moskva 1958); Slovenská literatúra (Bratislava 1960, 1966, 1969); Slovenské pohľady (Bratislava 1964); Slovo a slovesnosť (1941–42, 1947–52; 1941 Literárněhistorické studium ohlasu literárních děl. Problematika ohlasu Nerudova díla); sb. Strážce tradice. Arnu Novákovi na památku (Praha, Olomouc 1940); sb. Struktura a smysl literárního díla (1966); sb. Studie a práce lingvistické 1. K 60. narozeninám akad. Bohuslava Havránka (1954, Vztah obrozenská literatury k literárnímu dědictví); Svob. noviny (1948); sb. 6. mezinárodní sjezd slavistů v Praze 1968 (1968); Škola a kultura (1946); sb. Tekstologia v krajach słowiańskich (Vratislav, Varšava, Krakov 1963); Tvorba (1962); sb. Umění a kritika (1961); sb. Věčný Mácha (1940); Věstník ČSAV (1958); sb. Z dějin české literární kritiky (1965); Zeměd. noviny (1967); Zítřek (1968); Zlatý máj (1967, 1969); Zprávy Jednoty klasických filologů (1967); – posmrtně: Čes. literatura (1993, Kritický ohlas Písní kosmických); sb. Studie o české literatuře na přelomu století (1991, záznamy V. přednášek z 1952, ed. J. Hrabáková, J. Janáčková → upr. 2001 in Česká literatura na předělu století); Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze (1988, Erben časový a nadčasový). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: Bibliografie československých prací filologických

za rok 1935, část 2. Literatura (1938, s A. Grundem a J. Bramborou); Počátky krásné prózy novočeské. Příspěvek k literárním dějinám doby Jungmannovy (1948); Česká literatura v devadesátých letech 19. století (záznam přednášek, b. d., 1952, rozmnož.); Havlíčkův boj veršem a satirou (1952, tiráž 1953); Cesty a cíle obrozenské literatury (1958); Dějiny české literatury 2. Literatura národního obrození (1960, s jinými, i red.; upr. 1978 in skripta Přehled dějin české literatury 19. století 1. Národní obrození, an., ed. J. Janáčková a V. Menclová); Svět literatury 1 (1967, s jinými, i red.; upr. vyd. 1995; V. kapitoly přeprac. španělsky s tit. El mundo de las letras, Santiago de Chile 1971, s texty O. Běliče); Struktura vývoje (1969; rozšíř. vyd. 1998); – posmrtně: Francouzské impulsy v české literatuře 19. století. Rané studie (2003, ed. Z. Dětáková). – *Výbor*: Die Struktur der literarischen Entwicklung (Mnichov 1976, red. F. Boldt). ■ REDIGOVAL *časopis*: Slovo a slovesnost (1947–54; 1947–52 s B. Havránkem, K. Horálkem a J. Mukařovským, 1953–54 s B. Havránkem, K. Horálkem a M. Dokulilem); *sborníky*: Struktura a smysl literárního díla (1966, s M. Jankovičem a Z. Pešatem), F. X. Šalda 1867–1937–1967 (1968, s J. Brabcem, F. Kautmanem a L. Svobodou), Slovanská filologie na Univerzitě Karlově (1968, s J. Kurzem a Z. Havránkovou); *katalog*: Památník národního písemnictví (1953, s B. Novákem); *učebnice*: Základy teorie literatury (1952, s jinými), V. V. Golubkov: Metodika vyučování literuře (1952, s R. Schamsem); *edici*: České literární moderny (1967, s J. Kotalíkem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: J. Jungmann: Krátká historie národu, osvětlení a jazyka (1947) + Boj o obrození národa (1948, výbor); F. X. Šalda: Duše a dílo (1947, Soubor díla, sv. 2) + Kritické projevy 2 (1950, Soubor díla, sv. 11); J. Neruda: Básně 1 (1951, Spisy, sv. 1) + Knihy básní (1951, Národní knihovna, sv. 30) + Balady a romance, Zpěvy páteční (1955) + Básně 2 (1956, Spisy, sv. 2) + Čtyři knihy básní (1959) + Balady a romance (1959) + Prosté motivy (1962) + Dětem (1963, s J. Štefánkem) + Obrázky (1965, výbor z próz) + Básně (1973, pod jm. M. Otruby); České pohádky (1954, s A. Jedličkou a jinými); B. Němcová: Vybrané spisy 1–4 (1957, s J. Sirotkem) + Výbor z díla 1–3 (1974, pod jm. M. Pohorského); J. Kollár: Vlastenec (1963, s R. Havlem). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Laiske: Soupis prací prof. dr. F. V. za léta 1933–1968, ČLit 1969, s. 179; V. Vladyková: Bibliografie prof. dr. F. V. za léta 1969–1993, ČLit 1994, s. 203. ■ LITERATURA: sb. The Structure of the Literary Process. Studies dedicated to the Memory of F. V. (Amsterdam, Filadelfie 1982, ed. P. Steiner, M. Červenka a R. Vroon; přisp. M. Červenka, L. Doležel, M. Drozda → ČLit 1990, s. 289, F. W. Galan, L. Matejka, M. Sedmidubský); sb. F. V. 2004 (2004, ed. A. Jedličková; přisp. i J. Holý, J. Janáčková, M. Jankovič, T. Kubíček, M. Kubínová, L. Kusáková, Z. Pešat, H. Schmid, O. Sládek, D. Tureček). ■ an. (P. Eisner): ref. Březina a Baudelaire, Prager Presse 27. 8. 1933; A. N. (Novák): ref. Ohlas Bérange-

rovy poezie v české literatuře, LidN 6. 4. 1936; K. P. (Polák): ref. Moravské beletristické studie Jana Herbena, Nár. práce 23. 5. 1939; J. Heidenreich (Dolanský): ref. Literární historie, její problémy a úkoly, SaS 1943, s. 201; ● ref. Počátky krásné prózy novočeské: V. Šmilauer, ČMF 21, 1947/48, příl. Philologica, s. 25; K. P. (Polák), PL 15. 2. 1948; Z. Koňák, NO 25. 2. 1948; B. Balajka, LD 26. 3. 1948; J. Pistorius, KM 1948, s. 234; J. Š. Kvapil, Naše doba 1948, s. 306; A. Grund, LidN 18. 7. 1948; A. Závodský, Naše věda 26, 1948/49, s. 147; J. Hrabák, SaS 11, 1948/49, s. 135 ●; M. Kačer: ref. Vztah obrozenské literatury k literárnímu dědictví, ČLit 1955, s. 194; O. Králík: Polemika, či stanovisko? (K problémům Máchovy Pouti krkonošské), SISb 1956, s. 408 (reakce na text F. V., ČLit 1956, s. 74; k tomu dále F. V., ČLit 1956, s. 358 a O. Králík, SISb 1957, s. 127) + Almanach Máj 1858 a jeho redaktor (polemika), SISb 1958, s. 355; ● ref. Cesty a cíle obrozenské literatury: M. Otruba, LitN 1959, č. 12; K. Rosenbaum, SLit (Bratislava) 1959, s. 107; S. Šmatlák, ČLit 1959, s. 170; M. Pohorský, Nová mysl 1960, s. 573 ●; ● ref. Dějiny české literatury 2: B. Balajka, Čes. jazyk a literatura 11, 1960/61, s. 383; M. Heřman, Dějiny a současnost 1961, č. 1; V. Stejskal, LitN 1961, č. 6; S. Šmatlák, ČLit 1961, s. 180 ●; K. Kosík: Filozofie a dějiny literatury, Plamen 1961, č. 4; ● polemika k V. hodnocení R. Jakobsona (LitN 1966, č. 41); L. Štoll, LitN 1966, č. 45; F. V., LitN 1966, č. 48 a 1967, č. 2; L. Štoll, LitN 1966, č. 51; M. Červenka, LitN 1966, č. 1 → Obléhání zevnitř (1996); R., tamtéž, č. 2 ●; ● ref. Svět literatury 1: R. Šťastný, Čes. jazyk a literatura 18, 1967/68, s. 193 a 383 (k tomu V. Vařejková a J. Rambousek, tamtéž, s. 193 a 383; F. V., tamtéž, s. 241); M. Hölzel, ČLit 1968, s. 234 ●; ● k šedesátinám: R. Schams, Čes. jazyk a literatura 19, 1968/69, s. 470; M. Tomčík, ZM 1969, s. 207; J. Brabec a E. Strohsová, Listy 1969, č. 14; (rp) (R. Pytlík), LD 11. 4. 1969; J. Šimůnek, Mladá fronta 11. 4. 1969; (v. k.) (V. Karfík), Práce 11. 4. 1969; Z. Pešat, RP 11. 4. 1969; bůh (B. Štorek), Svob. slovo 11. 4. 1969; V. Mayer, Průboj 14. 4. 1969; an., Reportér 1969, č. 19; O. Čepan, SLit (Bratislava) 1969, s. 113 ●; M. Červenka: Vývoj struktury a struktura vývoje, Orientace 1968, č. 5 → (rozšíř. s tit. O V. metodologii literárních dějin) in F. V.: Struktura vývoje (1969) + Oživující pohled na vývoj literatury, Kurýř Odeonu 1969, s. 19; V. Štěpánek: Vědecká osobnost F. V., AUC Praha. Philologica 4–5. Slavica Pragensia 11, 1969, s. 19; J. Janáčková: Erbenova Kytice v ohlasu, tamtéž, s. 179; ● ref. Struktura vývoje: J. Adam, Zeměd. noviny 23. 4. 1969; R. Chmel, Mladá tvorba (Bratislava) 1969, č. 9; F. Svejkovský, Nové knihy 1969, č. 19; V. Karfík, Orientace 1969, č. 4; S. Šmatlák, Romboid (Bratislava) 1969, č. 4; M. Petříček, Práce 19. 7. 1969; A. Bagin, SLit (Bratislava) 1970, s. 239; O. Sus, HD 1970, č. 3 → Bez bohů geneze? (1996); L. Bauer, Umjetnost riječi (Záhřeb) 1970, s. 395; D. Đurišin, Slavica Slovaca (Bratislava) 1970, s. 418; E. Madany, Pamiętnik slowański (Vratislav, Varšava, Krakov) 1970, s. 267 ●;

- H. R. Jauss in *Literaturgeschichte als Provokation* (Frankfurt n. M. 1970, s. 246); H. Schmid: *Zum Begriff der ästhetischen Konkretisation im tschechischen Strukturalismus, Sprache im technischen Zeitalter* (Berlín 1970, s. 290); F. Boldt: *Kommentar zu den Texten* (k překl. studie *Mezi poezií a prózou*), *Postilla Bohemica* (Kostnice) 1973, č. 2–3; H. Günther in *Struktur als Prozess* (Mnichov 1973); J. Polák: *Ke vzniku českého literárněvědného strukturalismu*, *SPIFF Brno, ř. D – lit. vědná*, 1973, č. 20; ● *nekrology*: am. (A. Molnár), *Kostnické jiskry* 1974, č. 4; W. Lektorowicz, *Teksty* (Varšava) 1974, č. 4; J. Słiziński, *Biuletyn historyków literatur zachodniosłowiańskich* (Varšava) 8 (1975, s. 108) ●; R. Warning: *Rezeptions-ästhetik als literaturwissenschaftliche Pragmatik*, sb. *Rezeptionsästhetik. Theorie und Praxis* (Mnichov 1975); H. Schmid: *Aspekte und Probleme der ästhetischen Funktion im tschechischen Strukturalismus*, sb. *Sound, Sign and Meaning* (Ann Arbor 1976, s. 386); F. W. Galan: *Toward a Structuralist Literary History*, tamtéž (s. 456); J. Striedter in F. V.: *Die Struktur der literarischen Entwicklung* (Mnichov 1976) → (část) *Literary Structure, Evolution and Value* (Cambridge Mass., Londýn 1989); L. Matejka: *Postscript: Prague School Semiotics*, sb. *Semiotics of Art. Prague School Contributions* (Cambridge Mass., Londýn 1976); F. W. Galan: *Nedožitě jubileum, Proměny* (Washington) 1980, č. 1; K. Chvatík in *Tschechoslowakischer Strukturalismus* (Mnichov 1981); O. Sus: *Fragezeichen zum Problem der literarischen Entwicklung*, *Wiener slavistischer Almanach* 1981, č. 8; P. Steiner in sb. *The Prague School. Selected Writings* (Austin 1982); M. Grygar in *The Possibilities of a Structural Analysis of the Literary Process, Russian Literature* (Amsterdam) 1982, s. 331; vbc (V. Vrabec): *Příkladná osobnost*, *Svob. slovo* 11. 4. 1984; M. Procházka: *Dvě teorie literární historie. Pražská škola a tzv. Bachtinova skupina*, *Estetika* 1984, s. 113 → sb. *Issues in Slavic Literary and Cultural Theory* (Bochum 1989); M. Grygar in *Terminologický slovník českého strukturalismu 1* (Amsterdam 1985); R. Grebeníčková: *Středočeské lokality v povídkách spisovatelů před 1848*, *Muzeum a současnost* 1985, č. 8 → *Literatura a fiktivní světy* (1995); L. Doležel: *Two Narratologies: Propp and Vodička*, sb. *Issues in Slavic Literary and Cultural Theory* (Bochum 1989); ● k 80. výr. nar.: M. Otruba, *Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze* 1989, č. 1–2; (ps) (P. Spunar), *LD* 11. 4. 1989; (jas) (J. Slomek), *Mladá fronta* 12. 4. 1989; L. Doležel, *Svob. slovo* 15. 4. 1989 (rozhovor); J. Kolár, *Zeitschrift für Slawistik* (Berlín) 1989, s. 632; M. Tomčík, *SLit* (Bratislava) 1989, s. 368 ●; L. Doležel in *Occidental Poetics* (Lincoln, Londýn 1990, s. 169; čes. 2000, s. 187); M. Červenka: *Základní kategorie pražského literárněvědného strukturalismu*, *SLit* (Bratislava) 1990, s. 305; M. Tomčík: *ref. Erben časový a nadčasový*, tamtéž, s. 390; Š. Drug: *Prípad Jakobson, Romboid* (Bratislava), 1990, č. 6 + *Dodatok k Jakobsonovmu prípadu*, *SLit* (Bratislava) 1991, s. 406 (i úryvky z V. dopisů L. Novomeskému z 1966); P. V. Zima: *Evolution und Rezeption* (von Mukařovský zu V.), *Literarische Ästhetik* (Tübingen 1991, Olomouc 1998); J. Janáčková: *Vodičkův Neruda*, sb. *Jan Neruda 1991* (1992) + *Učebnice literatury jako událost* (*Svět literatury* 1), *Nové knihy* 1992, č. 24; J. Holý in *Problém interpretace: pražský strukturalismus a hermeneutika*, *Slavia* 1993, s. 411; J. Brabec: *Literární historik v proudu dějin*, *Kritický sborník* 1994, č. 1; ČLit 1994, zvláštní č. 2 (Symposium na paměť F. V., přisp. P. A. Bílek, A. Branald, A. Haman, K. Hausenblas, V. Justl, Z. Kožmín → *Studie a kritiky*, 1995, M. Kubínová, H. Šmahelová, M. Štemberková, F. Valouch aj.); R. Grebeníčková: *Počátky krásné prózy novověké a srovnávací literatury*, ČLit 1994, s. 296 → *Literatura a fiktivní světy* (1995); H. Šmahelová: *V. strukturalistická koncepce literární historie*, sb. *Světová literárněvědná bohemistika 2* (1996) → (přeproc. s tit. *Problém estetické funkce v dějinách*) *Prolamování struktur* (2002); M. Tomčík: *V. poňatie obdobia a niektoré otázky periodizácie českej literatury 20. storočia*, sb. *Světová literárněvědná bohemistika 2* (1996); R. Ibler: *Polemika Václava Černého s F. V. o Babičku*, sb. *Václav Černý – život a dílo* (1996); L. Doležel: *F. V. a moderní naratologie*, ČLit 1996, s. 339; J. Hrabáková: *Svět literatury v odkazu F. V.*, *Sborník '97* (1997, s. 77); H. Korecká: *F. V.*, *Tvar* 1999, č. 8; B. Fořt: *V. vyvíjející se struktury*, *Estetika* 2001, s. 61; M. Bauer in *Ideologie a paměť. Literatura a instituce na přelomu 40. a 50. let 20. století* (2003); M. Č. (Červenka), Z. D. (Dětáková) in F. V.: *Francouzské impulsy v české poezii 19. století* (2003); T. Kubíček: *Mezi imanencí a náhodou. Příspěvek českého strukturalismu ke koncepci historiografie*, ČLit 2006, č. 2–3 + *Systém významové výstavby narativního díla v návrhu pražského strukturalismu*, tamtéž, č. 4.

jt

Timotheus Vodička

* 16. 9. 1910 *Olomouc*

† 12. 5. 1967 *Olomouc*

Kritik, esejista a literární historik katolické orientace, překladatel z angličtiny.

Podpisoval se i řeholním jménem Vavřínec (často Vavřínec T. Vodička). – Otec byl bankovním zřízencem (padl v 1. světové válce na ruské frontě), matka pocházela z chalupnické rodiny. V. absolvoval reálné gymnázium v Olomouci (mat. 1929) a dále studoval na filoz. fakultě v Brně dějiny filozofie a dějiny světových literatur. 1930 přestoupil na pražskou filoz. fakultu, kde studoval do 1935 filozofii, srov-

návací dějiny literatury a estetiku; absolvoval též kurs vědeckého knihovnictví. 1934 konvertoval od českobratrské církve evangelické k církvi římskokatolické, 1937 vstoupil do benediktinského kláštera v Břevnově (přijal řeholní jméno) a zároveň studoval teologickou fakultu pražské univerzity. 1941 vystoupil z kláštera a stal se vedoucím redaktorem nakladatelství Velehrad v Olomouci, kde působil do 1944. Poté se živil jako překladatel a publicista, 1947–53 byl odborným lektorem nakladatelství Vyšehrad. Od 1953 byl v invalidním důchodu. Žil v Tasově, přátelsky se stýkal s J. Demlem, který jej pověřil pořádatelstvím svých spisů. 1956 uzavřel sňatek s Demlovou přítelkyní a vydavatelkou, překladatelkou a publicistkou M. R. Junovou (1917–2001).

V esejistice a kritice, soustředěně zejména v souborech *Stavitelé věží*, *Obraz, maska a pečeť* a *Vítr a voda*, V. akcentoval duchovní hodnoty a postoje oslavující a přijímající božský řád stvoření a zkoumal vzájemné vztahy básnické zkušenosti a výrazu, skutečnosti a iluze. Ve jménu pokory a nadosobní kázně odmítal mravní relativismus, průměrnost, sentimentalismus a vyumělkovanost i vypjatý subjektivismus; uplatňoval koncepci umění jako cesty k věčnosti, poznávání vnitřní pravdy věcí a tajemného přesahu životních smyslů. V „glosy k praktické filozofii“ *Řád života* a *Krůpěje* rozvíjely křesťanské pojetí existence hledající těžiště mezi přijetím radosti a odříkáním, všedností a zázračnem, samotou a vzájemností. Podnětem ke studii *Princip českého verše* byl nesouhlas s důsledky jednostranného uplatňování „čisté“ přizvučnosti podle prozodické teorie J. Krále; V. chápal český verš, inspirovan i novými výzkumy zvláště J. Mukařovského a R. Jakobsona, jako integrální útvar, jehož se účastní všechny složky jazyka. V. překladatelská aktivita se soustředila na autory spojené s katolickým prostředím, z nichž uváděl zvláště G. K. Chestertona.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Christopher P. Waters, Jindřich Plavec, Pavel Kryštof, Roman Allen, Specťator, V. Hanák; a., to, T. V., tv, tv., Va, V. T. V., v. v. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akord (1931–48; 1947 E Legenda a historie, i sep.); Archa (Olomouc 1931); Čes. slovo (1934–35); Čin (1931); Dobrý pastýř, příl. O knihách (Frýdek 1946–47); sb. Chléb a slovo 1, 2 (Tasov 1948); Index; K. Miklík: Klíč k dobré literatuře (bibliografický soupis, 1938); Listy pro umění a kritiku (1933–36); Lit. rozhledy; sb. Na hlubinu (Olomouc);

Nár. osvobození (1928, 1933); Našinec (Olomouc 1941); O knihách (Brno 1940–44); Otázky dneška (Přerov); Poezie (Kroměříž 1931, studie České překlady Havrana, i sep.); sb. Praporec (1938–40); Přehled (1934, studie Chesterton a modernismus); Rozhledy po literatuře a umění, pokr. Rozhledy (1934–36); Rozpravy Aventina (1929–31); Řád (1932–39; 1934 překl. F. Thompson; Shelley, G. K. Chesterton; Morálka Stevensonova díla, 1935 E Skryté dějiny v umění, vše i sep.); Studentský časopis; Vyšehrad (1938); – posmrtné: sb. Albertu Vyskočilovi k šedesátinám (1998, faksimile rkp. sb. z 1950); sb. Bítov 5–6 (1993). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie, práce o literatuře, umění a filozofii*: Legenda o zbožném bratru Pafnuciu, tiskaři (1931, pseud. Roman Allen); Povídka o Starém námořníkovi (P 1937, pseud. Christopher P. Waters); Chesterton čili Filozofie zdravého rozumu (E 1939); Umění být žebračem (E 1940); Jak psát životy svatých (studie, 1942); Řád života (E 1944); Principy sociální etiky 1, 2 (EE 1945, 1946); Vítr a voda (EE 1946); Krůpěje (EE 1946); Obraz, maska a pečeť (EE 1946); František Sušil (monografie, 1946); Svatý Řehoř Veliký (studie, 1946 ← Ř. V.: Čtyřicet homilií na evangelia, 1946); Stavitelé věží (EE 1947); Kronika o svatě Johance z Arcu (P 1947); Řád morální a řád umělecký (E 1948 ← sb. Chléb a slovo 1, 1948); Princip českého verše (studie, 1948 ← sb. Chléb a slovo 2, 1948); Filozofie umění (E 1948); O čtyřech stříbrných podkovách (pohádka, 1964); – posmrtné: Zpěv němých úst (BB 1968, inedit.); Sláva Bohu za všechno (BB 1970, inedit.). – *Překlady*: S. Lewis: Úspěšné ctnosti reverenda Gantryho (1931); T. R. Ybarra: Bolívar Osvoboditel (1932); H. Belloc: Kardinál Richelieu (1933); J. F. Cooper: Vyzvědač 1, 2 (1933); D. Defoe: Život a zvláštní podivná dobrodružství Robinsona Crusoe, námořníka z Yorku 1, 2 (1933, s A. Vyskočilem); W. D. Hambly: Zaklínací tance primitivních národů (1934); R. L. Stevenson: Catriona (1934); M. Baring: Cesta do Neznáma (1936, s J. Čepem); R. Campbell: Pu Lorn hrozný (1936); J. Conrad: Únik (1936); E. Robinson: Plukovník Lawrence, nekorunovaný král Arábie (1937); Apoštolský list Pia XI. k miléniu sv. Václava (1945); Ch. Dickens: Vánoční koleda prázou (1945); J. Forster: Dickensovo dětství (1945); Řehoř Veliký: Čtyřicet homilií na evangelia (1946); H. E. Edgeworth: Poslední chvíle Ludvíka XVI. (1947); František Saleský: Úvod do zbožného života (1947); G. K. Chesterton: Svatý Tomáš Akvinský (1947) + Tajemství Otce Browna (1947, revize překl. R. Uhla) + Ortodoxie (1947) + Heretické (1948) + Válka bohů a démonů (výbor, Melbourne 1957); R. Bellarmino: Úpění holubice čili O užitečnosti slz (1948). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Řád (1933–34, s jinými), O knihách (1942–43), Velehrad (nakl. list, 1946–48); *sborník*: Chléb a slovo 1, 2 (Tasov 1948); *knížnice*: Kritická knihovna (1946–48), Patristická knihovna (1946–48, v rámci Dominikánské edice Krystal), Přátelé boží (1947–48). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: F. Strá-

necká: Povědky a črty (1942); K. A. Vinařický: Kytka básniček (1942); J. Deml: Mohyla (1948, Dílo sv. 1); Sv. Ambrosius: O pannách, Pohřební chvalořeč O bratru Satyrovi (1948); Sv. Augustin: Čtvero pojednání o křesťanském boji (1948); – posmrtné vyd.: Cesta svatě Terezie Ježškovy (1970). ■

LITERATURA: B. Koutník: ref. překl. D. Defoe, Čin 1933, s. 531; ● ref. Povědka o Starém námořníkov: Lv, Rozhledy 1937, s. 230; S. V. (Verner), Naše doba 45, 1937/38, s. 245; TR (J. Strnad), Čin 1938, s. 92 ●; ● ref. Chesterton čili Filozofie zdravého rozumu: O. Králík, Výhledy 1939, s. 542; R. Č. (Černý), Akord 7, 1939/40, s. 98; A. Skoumal, Čtete 2, 1939/40, s. 11; K. Vach, Řád 1940, s. 270 ●; ● ref. Obraz, maska a pečeť: M. Dvořák, Akord 13, 1946/47, s. 228; J. Bramboř, Práce 12. 4. 1947 ●; J. D. (Dokulil): ref. František Sušil, Akord 13, 1946/47, s. 276; ● ref. Stavitelé věží: B. Pavlok, LD 30. 9. 1947; M. Dvořák, Akord 14, 1947/48, s. 34 ●; N. Černý: ref. O čtyřech stříbrných podkovách, Komenský 88, 1963/64, s. 431; Z. R. (J. Kubíček): Výročí T. V., Katol. noviny 1975, č. 36; G. Gruberová-Goepfertová: Drobné vzpomínky na Tasov, Nár. politika (Mnichov) 1987, č. 12; Z. Rotrekl in Skrytá tvář české literatury (Toronto 1987, Brno 1991); I. Fic: T. V., Studentské listy 1991, č. 15; B. Fučík in Píseň o zemi (1994); M. Trávníček: T. V., Proglas 1995, č. 6–7 → Sdílet věčné (2002); in J. Čep, J. Zahradníček: Korespondence 1, 2 (1995, 2000); J. Žáček in Demloviana (1997); M. C. Putna in Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918 (1998); J. Deml in Píšu to při světle nočním. Výbor z korespondence z let 1940–1961 (1998); P. Hora: Kámen a bolest v kritické recepci revue olomouckých dominikánů Na hlubinu, sb. Lit. archiv 31 (s tit. „Ale mne tato doba bolí...“ Karel Schulz básník, prozaik a novinář), 1999, s. 71; L. Jehlička: Křik koruny svatováclavské 9, Akord 2003, s. 462; P. Komenda: Jan Čep a T. V., AUP Olomouc. Studia Moravica 1, 2004, s. 213; V. Cetkovská: Silný tabák T. V., sb. Z paměti literární Olomouce (2004, s. 79); L. Soldán: Teoretik a kritik T. V. v časopisu Řád 1933–1936, sb. Víra a výraz (2005, s. 236).

jz

Božena Vodičková-Olšovská

* 11. 11. 1870 *Písek*

† 3. 4. 1950 *Praha*

Autorka her určených ochotnickým souborům, dramatičtorka, režisérka a herečka.

Roz. Krejčová (jako nemanželské dítě), provd. Lukášová, pak Vodičková. Své práce podepisovala také B. Vodičková a Boža Vodičková-Olšovská; na divadelních programech je uváděna jako B. Olšovská. – Poprvé byla provdána

za ředitele divadelní společnosti J. Lukáše a poté, co 1907 ovdověla, se 1915 v Soběslavi provdala za R. Vodičku-Olšovského (vl. jm. František V., 1884 – asi 1941), divadelního režiséra a herce, později ředitele Českosl. divadelní družiny R. Olšovského. V.-O. měla deset dětí, dva z jejich synů, herec a režisér Kamil O. (1913–1975) a herec, operetní zpěvák, autor rozhlasových a spoluautor hudebních her Zbyšek O. (1914–1986), byli členy její divadelní společnosti. Vnuk František O. (* 1942) působil jako herec v Karlových Varech. Podle písemného svědectví syna Kamila strávila většinu svého života (55 let) u divadla jako herečka, režisérka, později ředitelka kočovné divadelní společnosti. Kvůli své profesi často měnila místa pobytu (nejprve Kralupy, Kladensko, 1913 pobývala v Bernarticích u Tábora, 1914 v Žirovici, později na Pardubicku, Plzeňsku, se souborem zajížděla i na Moravu). Ve 30. letech vystupovala se Společností B. Vodičkové-Olšovské na různých štacích ve středních Čechách (v Praze v Divadle u Červených, v Uranii a ve Švandově divadle), před válkou a během ní se souborem Malá operetka v okolí Prahy a na jejich předměstích (1930 žila v Záběhlicích, 1934 v Hlubočepích). Do 1942 působila aktivně u divadla, poté vedení divadelní společnosti převzal syn Kamil. Tehdy se V.-O. usadila v Praze, po válce a zrušení divadelních koncesí odešla do důchodu.

Dramatické dílo V.-O. ovlivnilo repertoárové potřeby divadelní společnosti, v níž působila jako autorka i režisérka, a bylo určeno především pro ochotnické soubory. Převážně nenáročné veselohry s tradičními až stereotypními zápletkami, situované obvykle do venkovského prostředí, akcentovaly i lidovýchovný záměr. V.-O. si oblíbila zvláště formu lidové hry lehčího konverzačního tónu (*Dozněla píseň: „Mamičko, mámo“*) a frašky, v satirické hře *Josef Nohýl* ztvárnila dobově aktuální téma prohibice. Určitou výjimku tvořilo dramatické zpracování námětu rumburské vzpoury (*Stanko Vodička, vůdce rumburských rebelů*), v níž poněkud pateticky a tezovitě vylíčila proměnu vzbouření hladových vojáků proti rakouským důstojníkům ve vzpouru národnostního rázu; děj postrádající dramatické napětí ozvláštnila pouze jazykovými charakteristikami (mísení češtiny s němčinou, jež užila i v jiných hrách). Pro své hry V.-O. využívala také cizí předlohy, zdramatizovala Klecandův ves-

Vodňanský z Uračova

nický román Páter Vojtěch (*Páter Vojtěch, Na faře pátera Vojtěcha*) a také jeho satiru na tvrdohlavost, prózu Na Dubové (*Táta paličák*). Pro vlastní divadelní společnost údajně adaptovala kromě klasického repertoáru s historickými náměty (S. Čech, A. Jirásek, J. Vrchlický; A. Dumas ad.) také dobová americká drama. – V knihovně Divadelního ústavu v Praze je uložen rukopis hry Detektivka č. 54 ze Scotland Yardu, v níž prostřednictvím milostné zápletky vylíčila zatčení defraudanta, a překlad konverzační komedie F. Herczega Modrá liška. Podle svědectví syna Kamila napsala také drama z hornického života Pod Voleškou.

KNÍŽNĚ: *Hry*: Stanko Vodička, vůdce rumburských rebelů (1923); Páter Vojtěch (b. d., 1929, podle J. Klecandy, prem. 1938); Táta paličák (b. d., 1931, podle J. Klecandy); Dozněla píseň: „Mamičko, mámo“ (b. d., 1931); Josef Nohýl (b. d., 1932); Na faře pátera Vojtěcha (b. d., 1934, podle J. Klecandy). ■

LITERATURA: K. Fišer: ref. Táta paličák, Švejdův divadelní věstník 1931, č. 4 + ref. Dozněla píseň..., tamtéž, č. 5; an.: Premiéra v Akropoli (o uvedení hry Páter Vojtěch), PL 15. 12. 1938; K. Olšovský in Program Divadla Příbram 1973, č. 2 ke hře J. K. Tyla Strakonický dudák (vzpomínka na matku).

vfr

Jan Vodňanský viz Jan Bosák Vodňanský

Nathanael Vodňanský z Uračova

* 3. 7. 1563 *Domažlice*

† 21. 6. 1621 *Praha*

Překladatel a upravovatel mravokárné literatury; autor analistických zápisků.

Pocházel ze zámožné měšťanské rodiny. Kolem 1582 podnikl cestu do Itálie. Sňatkem se stal měšťanem Starého Města pražského. Asi 1600 vstoupil do císařských služeb jako úředník dvorské komory. 1604 byl povýšen do šlechtického stavu s přídomkem z Uračova. Za sporů o Majestát byl defensorem městských stavů. Prchlivá povaha ho přivedla do řady soudních procesů (1615 mu pro urážku zesnulého Rudolfa II. hrozil trest smrti). Po porážce stavovského povstání byl jako člen direktoria popraven na Staroměstském náměstí.

Jediný vydaný spis V. z U. *Theatrum mundi minoris* (s podtitulem Široký plac neb Zrcadlo

světa) patří k dobově oblíbeným alegoriím světa jako divadla. V. z U. použil jako předlohy stejnojmenného latinského spisu francouzského humanisty P. Boaistuaua (pravděpodobně měl k dispozici také německý překlad). V předmluvě na rozdíl od původního autora, který oslavuje Boha-tvůrce, zdůraznil marnost lidského konání. V první knize ve shodě s předlohou ukázal nedostatečnost člověka srovnáním s dovednostmi nerozumných živočichů. Druhou knihu, obsahující příklady lidské dokonalosti, vynechal a místo toho popsal jednotlivé fáze lidského života jako antickou tragédií, odehrávající se v římských stavbách. V třetí knize podal důkazy božího hněvu a trestů, které přicházejí na člověka bez ohledu na věk a stav (válka, mor, stáří, smrt). Předlohu rozšířil svými poznámkami a verši, realie věroučně upravil v luterském duchu a doplnil je doklady z českého prostředí (např. údaje z Hájkovy a Kuthenovy kroniky). Dobově častá představa světa jako divadla sice plného běd, přece však uspořádaného, se v Theatru V. z U. změnila v představu nesmyslného labyrintu, z něhož je jediným únikem bezvýhradné přimknutí k Bohu. V. z U. je také autorem rukopisných historických zápisků o rodinných, politických a osobních událostech (zaznamenával si je do Veleslavínova Kalendáře historického; po jeho smrti v nich pokračovali syn Jan, 1588–1649, který popsal mj. otcovu popravu, a dcera Salomena, * 1591).

KNÍŽNĚ: *Theatrum mundi minoris*. Široký plac neb Zrcadlo světa... (1605). ■ EDICE: *Theatrum mundi minoris*. Široký plac neb Zrcadlo světa... (2001, ed. H. Bočková a J. Matl). ■

BIBLIOGRAFIE: *Knihopis* č. 1187. ■ LITERATURA: J. Jireček in *Rukověť* 2 (1876); J. V. Šimák: *Vodňanští z Uračova a jejich zápisky*, ČČM 1894, s. 135 a pokr.; S. Wukadinowić: *Jediné zachované dílo N. V. z U. ...*, Čes. knihovnictví 1, 1900/01, s. 92; J. V. Šimák: *Paměti Vodňanských z Uračova*, ČSPS 1902, s. 10 a pokr. (s ed.); P. M. Haškovec: *Některá témata literatur západních v českém písemnictví*, LF 1916, s. 112 + in *Drobné zprávy*, LF 1918, s. 64; S. Souček: *Dva české prameny „Labyrintu“*, LF 1924, s. 271; F. Kleinschnitzová: *N. V. Široký plac a jeho předloha*, ČNM 1930, s. 225; H. Bočková: *Theatrum mundi minoris a jeho překladatel N. V. z U.*, SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1994, č. 41 + K otázce využití motivu světa – theatra v české literatuře 16.–17. století, SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1995, č. 42 + K otázce „renesancního pesimismu“ v literatuře 16. a 17. století, SPFF Brno, ř. V – lit. bohemistická, 2000, č. 3; H. Bočková, J. Matl in N. V. z U.: *Theatrum mundi minoris* (2001); ● ref. ed. *Theatrum mundi minoris*: M. Škarpová, *Studia*

Comeniana et historica 2002, č. 67–68, s. 154; L. Storchová, *Acta Comeniana* 2003, s. 328 ●; M. David: Přejaté výrazy ve V. překladu *Theatra*, sb. *Okraj a střed v jazyce a literatuře* (2003, s. 60).

vpb

František Vodseďálek

* 25. 4. 1762 *Stará Ves u Vysokého nad Jizerou*
† 14. 3. 1843 *Stará Ves u Vysokého nad Jizerou*

Představitel tzv. sousedského divadla z Podkrkonoší, autor a režisér her inspirovaných biblí a Hájkovou kronikou.

Psal se Franz Wodseďálek nebo Wodsedálek, v literatuře uváděn též jako Voceďálek, Voceďálek. – Vyučil se krejčím (snad ve Vídni), živil se i ševcovstvím a zednickými pracemi. Po 1790 se z otcovského podílu zakoupil ve Staré Vsi u Vysokého n. Jizerou (předpokládáný kontakt s J. Petruškou, 1762–1819, organizátorem sousedského divadla ve Vysokém). V. byl čtyřikrát ženat, otcem 24 dětí. Ve svých 47 letech se naučil číst a psát. 1809 při návštěvě syna v Praze poprvé navštívil divadlo a pod vlivem silného zážitku se rozhodl sám psát divadelní hry; v zimě je nacvičoval s ochotnickými, často negramotnými herci a v létě organizoval jejich provedení pod širým nebem za účasti celé vesnice i okolí.

V. hry vznikající 1811–27 (*Mojžíš* 1811, *Nová komedie o Davidoji* 1913, *Nová komedie o sv. Petroji a Pavloji* 1816, *Nová komedie o Libuši...* 1816, *Nová komedie o Hesteře a Nová komedie o Samsonoji* 1827) nebyly ve své době tištěny a dochovaly se částečně jen v opisech, které byly vydávány počínaje polovinou 19. století (F. B. Mikovec, Č. Zíbrt) až do dnešní doby (J. Kopecký, V. Ron, L. Sochorová); u některých jsou známy jen jejich tituly (*Daniel, Šalomoun*) nebo též rok provedení (*Tobiáš* 1812). Námětově čerpaly V. hry ze Starého zákona, v jediném případě (*Libuše*) byla použita pověst z Hájkovy kroniky. Lze je charakterizovat jako samostatné původní práce, nikoliv úpravy starších barokních her, s nimiž však jsou duchovně spřízněny. Určeny byly venkovskému lidovému publiku, jehož mentalitu a způsob života namnoze odrážely, a obsahovaly i jistou mravně výchovnou tendenci zaměřenou na některé obecné povahové vlastnosti pro toto prostředí typické. Fabule her je po-

měrně závislá na předlohách, ve výstavbě dramatického děje si však V. počínal samostatně. Členil ho do mnoha výstupů a rozepsal pro velké množství (kolem padesáti) postav, aby se inscenace hry mohla stát záležitostí téměř celé obce. Patrně teprve z pozdějších úprav prováděných jeho syny Joachymem a Františkem pochází postava „opovědníka“ (blázna, kašpárka), komentující děj nebo vysvětlující poslání kusu, a svými vstupy zároveň posilující stálý a pro tyto hry podstatný kontakt mezi jevištěm a hledištěm. Výrazným rysem V. tvorby je naivita a někdy až drastický humor, vyplývající z konfrontace biblicky vážného, vysokého s lidově nízkým. Jazyk her, skládaných v neumlých verších nepravidelně ukončovaných většinou gramatickými rýmy nebo asonancemi, si uchovával jistou archaičností biblické předlohy, zároveň však obsahuje nářeční prvky podkrkonošské oblasti, vulgarismy a lidovou frazeologii. Ve svém původním prostředí byly V. hry provozovány, jejich texty opisovány a upravovány až do let prusko-rakouské války 1866. Jako živá součást repertoáru profesionálních i ochotnických scén se znovu objevily až v souvislosti s úsilím o novou divadelnost spojující jeviště s hledištěm a o neiluzivní scénický projev aktivizující obraznost diváka; silným důvodem uvádění a následného ohlasu V. her byl i bezprostřední půvab jejich naivity.

PŘÍSPĚVKY *in* (posmrtně): *Čes. lid* (1914, *Lidová hra staročeská Esther*, ed. Č. Zíbrt); *Divadelní revue* (1990 *Mojžíš*, 1996 *Nová komedie o Davidoji*, obojí ed. V. Ron); *Divadlo. Revue pro otázky divadelní* 12 (1913–14 *Nová komedie o Libuši a o dívčí válce*, ed. Č. Zíbrt); *Lumír* (1855, ukázky ze hry o *Mojžíšovi*, zkrácený text her o *Davidovi*, *Petru a Pavlovi* a o *Libuši*, ed. F. B. Mikovec → částečně in P. Bogatyřev: *Lidové divadlo české a slovenské*, 1940); *Nár. listy* (1917, *Mojžíš*, ed. Č. Zíbrt); sb. *Sousedské divadlo českého obrození* (1987, *Nová komedie o Libuši...*, *Nová komedie o Hesteře*, *Nová komedie o Samsonoji*, ed. L. Sochorová). ■

LITERATURA: F. B. Mikovec: *Stopy selského či sousedského divadla v Čechách (s vyprávěním pamětníka ochotnických představení v Nové Vsi)*, *Lumír* 1855, s. 809 a pokr. → částečně in P. Bogatyřev: *Lidové divadlo české a slovenské* (1940); A. W. (Waldau): *Ein Dramendichter aus dem Volke, Der Bote von der Eger und Biela* 14. 4. 1860 a pokr. + in *Böhmische Naturdichter. Literaturhistorische Studie* (1860, s. 122); M. Hýsek: *Prameny selských her Voceďálkových*, *ČL* 1924, s. 161; Z. Kalista in sb. *Selské čili sousedské hry českého baroka* (1942); ing. F. Vodseďálek: *Na výpravě za lidovou divadelní tvorbou*

Vochoč

v Podkrkonoší (Vlastivědné muzeum ve Vysokém n. Jizerou, b. d., 1945, rukopis); J. Vondráček in Dějiny českého divadla 1. Doba obrozenecká 1771–1824 (1956, s. 498); J. Kopecký in sb. Dějiny českého divadla 1 (1968, s. 328); P. Kneidl: Labyrint světa. O selském nebo sousedském divadle v severovýchodních Čechách, sb. Strahovská knihovna 1975, s. 113; L. Sochorová in Sousedské divadlo doby národního obrození (1987) + in sb. Sousedské divadlo českého obrození (1987); V. Ron: Několik poznámek k historii rukopisů V. her, Divadelní revue 1996, s. 71; T. Matějec: Poznámka o verši sousedského dramatu, sb. Východočeská duchovní a slovesná kultura v 18. století (1999, s. 289).

lk

Martin Jan Vochoč

* 19. 10. 1910 Praha

† 7. 2. 1967 Jablonec nad Nisou

Autor veršů, próz a esejů, příležitostný literární kritik a publicista, náboženský historik.

Syn malíře Jana V. (1865–1920), jež patřil k prvním českým pointilistům a blízkým přátelům A. Muchy; V. matka byla známá pražská modistka. Po otcově smrti se rodina odstěhovala do Lovosic. V. absolvoval šest tříd gymnázia v Ústí n. Labem a zbylé na gymnáziu v Praze-Smíchově (mat. 1930); poté studoval v Praze bohosloví na katolické teologické i Husově evangelické fakultě, archivnictví na Čes. archivní škole, navštěvoval rovněž další přednášky na filoz. fakultě. 1935 se stal historiografem řádu maltézských rytířů, který současně podpořil V. studia. 1936 byl vysvěcen na kněze starokatolické církve a jako její vikář působil v Praze. Jako kněz a archivář pomáhal 1939 zachraňovat české Židy, jimž vystavoval fingované křestní listy umožňující vystěhování ze země. Za protektorátu v Nár. politice vedle článků o české literatuře a kultuře publikoval i útoky na církevní politiku E. Beneše. Přesto na udání z řad vlastní církve byl zatčen gestapem, odsouzen k pobytu v pracovním táboře v saském Koburku, po onemocnění tuberkulózou byl 1944 propuštěn a do konce války žil pod dohledem gestapa. 1945 byl vyloučen ze Syndikátu čes. spisovatelů jeho očistnou komisí, prověřující činnost členů za okupace. V rámci obvinění starokatolické církve z kolaborace s nacisty byl znovu udán, pokusil se o útěk do Bavorska; byl však zatčen a pro „hanobení prezidenta“ odsouzen k pětiletému vězení

(1947–52), jež si odbyl v Pardubicích a ve Valdicích. Po propuštění působil jako kněz starokatolíků v Desné u Jablonce n. Nisou, ve Varnsdorfu a v Jablonci n. Nisou, kde byl i poříben. Mezi jeho přátele patřili osobnosti rozličné orientace, spisovatel R. Medek, básník J. Deml, sochař J. Obrovský, výtvarnice Z. Braunerová i kulturní historik F. X. Harlas (V. kmotr a poručík).

Svou nerozsažlou literární aktivitu V. zahájil jako básník (*Sonety nečasového*) ve stopách J. Vrchlického, a to jak tematickou různorodostí, tak veršovým ustrojením (sonety). Pokračoval cestopisným esejem (*Za Toskánou*) a zejména souborem romantických evokací staré Prahy (*Pražánek*), pojednávajícím především o střetu křesťanství s pohanstvím, o vrcholném období přemyslovské vlády a o rozkvětu gotické kultury za časů Karla IV. K poctě Anežky Přemyslovny V. napsal (na hudbu K. Moora) melodram *Vidění Anežčino*. Jako kulturní historik vydal a pro své současníky aktualizoval Kalendář historický národa českého D. Adama z Veleslavína; jako církevní historik se zabýval zejména českými náboženskými dějinami, zvláště otázkou utrakvismu (přispíval do starokatolického i pravoslavného tisku, mj. překlady). S literární kritikou poprvé vystoupil 1933 v Poledním listu, v časopisech a denících sporadicky tiskl i verše, zejména však fejetony, úvahy, polemiky. Během válečného věznění začal sepsovat historický román, fiktivní deník básníka Hynka z Poděbrad; z názvu jeho milostné básně si vypůjčil i titul Májový sen (ačkoli vposled spis obsahoval na 800 strojopisných stran, zůstal torzem). Nevyšly už ani jeho další historické novely Valdštejn zblízka a Postila, koncipované zase ve vězených poválečných.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Chryostom Trembický, Lenka Kozáková (rodné jm. V. matky), Magda Vondráčková, Michal Sochor (FF v Nár. politice), Mikuláš Kříž, M. Jan Jablonský, Tadeáš Böhme; D. F., -miv-, M. J. V., -mjv-, oč., -oč., -oč., -oč.-. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. osvěta (1942); Čes. slovo; Lid. noviny (1941); Lit. noviny (1934–35); Nár. listy; Nár. politika; Nár. sjednocení; Nedělní list, Polední list (od 1933); Pražský list; Vlast (1941). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Sonety nečasového (BB 1933); *Za Toskánou* (E 1934); *Pražánek* (PP 1935); *Vidění Anežčino* (D 1936, hudba K. Moor). ■ USPOŘÁDANÉ A VYDAL. D. Adam z Veleslavína: Kalendář historický národa českého 1, 2 (1940, i upr. a doplnil). ■

LITERATURA: ● ref. *Sonety nečasového*: V. H. (Z. Kalista), Lumír 59, 1932/33, s. 546; P. E. (Eisner),

Prager Presse 7. 1. 1933 ●; ● ref. Pražánek: -Rja- (F. Rojka), Čes. osvěta 32, 1935/36, s. 273; m. n. (M. Novotný), LidN 2. 3. 1936 ●; V. Mikolášek: Rok od smrti M. J. V., Průboj (Ústí n. Lab.) 6. 2. 1968 + Návrat k zapomínaným, Jablonecké noviny 20. 11. 1968; D. Hejbal: Šířili ne víru, ale pohoršení (o V. aktivitách za protektorátu), LD 24. 3. 1990; an. (V. Kaiser): M. J. V., in Rozmilý Jene Martine Vochoči. Dopisy J. Demla a M. R. Junové M. J. Vochočovi z let 1937–1952 (1996, ed. V. Kaiser).

ls

Mikuláš Adaukt Voigt

* 14. 5. 1733 *Horní Litvínov* (Litvínov)

† 18. 10. 1787 *Mikulov*

Osvícenský vědec, literární a kulturní historik, zakladatel české kritické numismatiky.

Pokřtěn Franciscus Nikolaus; psán též Nicolaus Adaukt (řádové jm. Adauctus a S. Germano). – Pocházel z německé rodiny, otec byl dělník v manufaktuře na výrobu suken. Základní vzdělání získal V. v rodišti, pak studoval 4 roky na piaristickém gymnáziu ve Slaném, kde se naučil česky a projevil přání vstoupit do řádu; pro otcův nesouhlas musel ze Slaného odejít a nejvyšší třídy gymnázia (poetiku a rétoriku) dokončil u jezuitů v Chomutově. Tzv. filozofii absolvoval v Litomyšli, kde 1747 přes odpor rodiny vstoupil do piaristického řádu. V dalších letech se věnoval studiu teologie, církevního práva a klasických jazyků a učil latinu na řádových školách v Čechách i na Moravě. 1758 byl vysvěcen a poslán jako kazatel do katolicko-protestantského Kirchenbergu v Bádensku, kde poznal náboženskou snášenlivost, seznámil se s osvícenskými myšlenkami a dál si prohluboval své vědomosti. 1761 se vrátil do Čech a začal působit na řádových školách (1762–66 Ostrov, 1767–69 Slaný, 1770 Kosmonosy). Zabýval se studiem historie, literatury, ale i matematiky a experimentální fyziky (od 1769 na příkaz představených). 1771 byl na vlastní žádost přeložen do Prahy, jmenován vicerektorem pražské koleje a zproštěn některých řádových povinností, aby se mohl věnovat vědě, zejména numismatice. 1771 už též přispíval do časopisu *Neue Literatur* referáty a odbornými studiemi s vlasteneckou tendencí (anonymně a pod různými šiframi), ale spolupráci přerušil v prosinci t. r. pro konflikt s přívrženci prof. K. H. Seibta, propagujícími

zde ideje celoněmeckého osvícenství a patriotismu. Poté se sblížil se soukromou společností pražských učenců kolem I. Borna (V. F. Durych, F. M. Pelcl, F. F. Procházka, K. R. Ungar aj.), kam ho uvedl G. Dobner, a snad se podílel i na jejím časopisu *Prager gelehrte Nachrichten*; výrazněji se tato spolupráce projevila od 1773 v díle *Effigies virorum eruditorum atque artificum Bohemiae et Moraviae...*, jehož první dva díly řídil a autorsky profilel, na periodickém sborníku *Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen...* a 1784 i na přeměně neoficiálního sdružení učenců v organizovanou Čes. společnost nauk. 1777 byl V. jmenován řádným profesorem všeobecného dějepisu a dějin literatury na univerzitě ve Vídni a brzy nato ještě prvním kustodem univerzitní knihovny. Vědecky přísný a suchý styl jeho přednášek mu nezískal mnoho příznivců a pro stále otevřenější nesouhlas s vídeňským osvícenstvím, zvláště s josefínskými nábožensko-církevními reformami, se dostával do konfliktů s nadřízenými. 1782 onemocněl a 1783 se sám profesury zřekl. Představenstvo řádu ho poslalo do Mikulova, kde prožil poslední léta života v chudobě a zklamání, vzdálen vědeckému i společenskému ruchu.

V. literárně a kulturněhistorické dílo zaujímá důležité postavení v české osvícenské vědě 70. a 80. let 18. století především jako jeden z prvních projevů opozice vůči oficiálnímu rakouskému osvícenství. V. si uvědomoval nebezpečí germanizace pro osud etnický chápaného českého národa; v četných historických studiích dokládal jeho kulturní význam v minulosti a zároveň dával podněty k dalšímu rozvoji české vzdělanosti. Navazoval na apologetický, buditel'ský, ale i protireformační postoj B. Balbína, po metodické stránce ho však překonával osvícenským racionalismem, snahou po větší faktografické úplnosti, přesnosti a kritičnosti i větší mírou tolerance vůči nekatolickým autorům. Jako jeden z prvníchrazil myšlenku slovanské vzájemnosti jako prostředku proti německé rozpínavosti. Do literatury řadil všechny slovesné písemné památky (s výjimkou projevů lidové kultury), nejvíce oceňoval český humanismus 16. století, nedostatečně byl informován o předhusitské době (nezmínuje české legendy, rytířské romány, didaktické skladby aj.). – Národně obranná a buditel'ská myšlenka je charakteristická již pro první

V. práce uveřejněné v *Neue Literatur* (studie *Beiträge zur Geschichte der Buchdruckerkunst in Böhmen, Mähren*, referáty o staročeských překladech cizích literatur, o českých slovnících, knihovnách a univerzitních sbírkách, o jazyce Kralické bible atd.), ale nejvýrazněji se projevila v kolektivním sešitově vycházejícím díle *Effigies virorum eruditorum atque artificum Bohemiae et Moraviae...*, které V. inicioval a na němž se podstatně podílel jako autor (po jeho odchodu do Vídně se od 3. dílu organizační práce ujal F. M. Pelcl; současně vycházející německou verzi s tit. *Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler...* zajišťovali I. Born a F. M. Pelcl, kteří kryli i náklad díla; mezi dalšími spolupracovníky obou verzí byli V. F. Durych, A. Habrich, J. Heidel, J. Q. Jahn, C. Kaiser, J. V. Monse, T. A. Putzlander, A. Strnad, K. R. Ungar, A. Urban aj.). Tento čtyřdílný biografický slovník (reprezentativní dílo osvěcenského patriotismu) obsahoval výběr asi 100 nejvýznamnějších osobností české kultury: vědců, umělců i mecenášů v Čechách narozených nebo s nimi jinak spjatých. Jednotlivá hesla obsahovala životopis a stručnou charakteristiku díla, v posledních svazcích i bibliografické poznámky a stručné anotace. V. sám napsal předmluvy k prvním dvěma dílům (1773 *Von der Aufnahme, dem Fortgange und den Schicksalen der Wissenschaften und Künste in Böhmen*, 1775 *Vorrede von dem gelehrten Adel in Böhmen und Mähren*), v nichž podal systematický nástin historického vývoje české literatury a kultury od nejstarších dob po současnost se snahou ukázat jejich vyspělost a všestrannost. Na *Effigies...* navázal autorským časopisem *Acta litteraria Bohemiae et Moraviae*, v němž komentoval významná díla dřívější i současné literatury a zároveň si připravoval materiál pro chystané, ale neuskutečněné systematické dějiny české literatury. Českou a slovenskou kulturněhistorickou problematikou se od 1775 zabýval v řadě V. studií v periodiku *Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen...*; stať *Abhandlung über die Naturgeschichte Böhmens* z 1785 o dějinách přírodovědy v Čechách informuje mj. o české přírodní poezii. Knižně vyšla pojednání o užití národního jazyka při bohoslužbách (*Über den Gebrauch der Volkssprache bei dem öffentlichen Gottesdienste*) a o duchu zákonodárství v Čechách (*Über den Geist der böhmischen Gesetze in den verschiedenen Zeitaltern*, vzniklo v rámci sou-

těže vypsané 1785 pražskou Učenou společností); tématem navazuje na Montesquieuův spis *L'esprit des lois* a představuje V. názorový přechod k protijosefínsky zaměřené stavovské opozici. Idylický obraz slovanského pohanského dávnověku, který tu V. vytvořil, ovlivnil později český literární preromantismus (např. RKZ). Posmrtně vyšel životopis kardinála Dietrichsteina, několik dalších prací zůstalo v rukopisné pozůstalosti (např. 4. sv. *Acta litteraria*). – V. je považován za zakladatele české kritické numismatiky. Jeho první odborná práce z 1771 byla věnována nálezům a popisu mincí; po ní byl (prostřednictvím Dobnerovým) pověřen popisem numismatické sbírky litoměřického biskupa hraběte Valdštejna. Práce se rozrostla v rozsáhlé dílo *Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Münzen nach chronologischer Ordnung...* zabývající se dějinami českých mincí a mincovnictví (knižně vyšly 4 svazky, 5. díl zůstal v rukopise). V. popsal též císařskou numismatickou sbírku ve Vídni a podílel se na anonymním díle o tereziánských pamětních mincích.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Nik. Richter; K, W. (dub.), -W-, X (všechny v *Neue Literatur*). ■ **PŘÍSPĚVKY in:** *Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen...* (1775–84; 1775 *Untersuchung über die Einführung, den Gebrauch und die Abänderung der Buchstaben und des Schreibens in Böhmen a Von dem Altertume und Gebrauch des Kirchengesanges in Böhmen*, 1777 *Über den Kalender der Slaven, besonders der Böhmen*, 1784 *Nachricht von merkwürdigen böhmischen Mäcenaten und einigen ihnen sowohl von einheimischen als auswärtigen Schriftstellern dedicirten Büchern*), pokr. *Abhandlungen KBGW* (1785, *Abhandlung über die Naturgeschichte Böhmens*); *Effigies virorum eruditorum atque artificum Bohemiae et Moraviae una cum brevi vitae operumque ipsorum enarratione – Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler...* 1–4 (1773, 1775, 1777, 1782; 1773 *Von der Aufnahme...*, 1775 *Vorrede...*); *Neue Literatur* (1772, *Beiträge zur Geschichte der Buchdruckerkunst in Böhmen, Mähren*); *Prager gelehrte Nachrichten* (1771–72); *Schau- und Denkmünzen, welche unter der globwürdigen Regierung der Kaiserin Königin Maria Theresia geprägt worden sind* (1782); *Wiener Realzeitung* (1777). ■ **KNIŽNĚ.** *Kulturněhistorické a numismatické práce: Schreiben an einen Freund von den(en) bei Podmokel, einem auf der hochfürstl. Fürstenberg Herrschaft Pürglitz gelegenen Dorfe in Böhmen, gefundenen Goldmünzen* (1771); *Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Münzen nach chronologischer Ordnung, nebst einem kurzen Begriff des Lebens der Münzfürsten und anderer, auf welche sie geprägt*

worden; mit eingestreueten historischen Nachrichten von dem Bergbaue in Böhmen 1–4 (1771, 1772, 1774, 1787); Acta litteraria Bohemiae et Moraviae 1–3 (1774, 1775, 1783); Versuch einer Geschichte der Universität zu Prag (1776 ← Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen...); Nummi Germaniae medii aevi, qui in Nummophylacio Caesareo Vindobonensi adservantur (Viedeň 1783); Über den Gebrauch der Volkssprache bei dem öffentlichen Gottesdienste (Viedeň 1783, pseud. Nik. Richter); Über den Geist der böhmischen Gesetze in den verschiedenen Zeitaltern (Dráždany 1788); – posmrtně: Leben Franz Fürsten und Kardinals von Dietrichstein (Lipsko 1792). ■ KORESPONDENCE: Ein paar merkwürdige Briefe, des um die böhmische Geschichte so verdienten Piaristen, Adauct Voigt, an den Herausgeber, in (J. Riegger:) Archiv der Geschichte und Statistik, insbesondere von Böhmen (z 1787; Dráždany 1792, s. 396); Gelehrtenbriefe an den Leitmeritzer Bischof Em. E. Reichsgrafen von Waldstein (z 1774 a 1779), Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 51, 1913, s. 458 (ed. J. Schlenz). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 16 599 – 16 603a. ■ LITERATURA: J. Hanuš: M. A. V., český buditel a historik (1910); J. Strakoš: Počátky obrozeneckého historismu v pražských časopisech a M. A. V. Příspěvek k historii protiosvětské reakce v národním obrození (1929); sb. M. A. V. Zakladatel české vědecké numismatiky (1988, ed. J. Sejbal; mj. přisp. Z. Šimeček, J. Kroupa, M. Zemek, J. Hásková). ■ an. (Ch. Ph. G. Löper): ref. Schreiben an einen Freund..., Neue Literatur 1771, č. 2 + (šifra r., dub.) Prager gelehrte Nachrichten 1772, 2. sv., č. 21 + (šifra F., dub.:) ref. Neue Literatur, erster halber Jahrgang, Prager gelehrte Nachrichten 1772, 2. sv., č. 11; an. (Ch. Wieland): ref. Abbildungen..., Der deutsche Merkur (Výmar) 1774, č. 1; F. M. Pelcl: Biographie des A. V. a S. Germano, Abhandlungen KBGW (1788, s. 15); J. S.-Ch.: A. V., Hlas národa 19. 10. 1887; Kolda Malínský (J. Lacina): Sokové. Památce Fortunáta Durycha a A. V. (historická próza), Květy 1891, s. 430 a pokr.; A. Kraus in Pražské časopisy 1770–1774 a české probuzení (1909, s. 36) + Prags erste Literaturzeitungen, Prager Presse 16. 3. 1922 + Die Neue Literatur und der alte Vater Čech, tamtéž 29. 3. 1922 + Die Prager gelehrte Nachrichten, tamtéž 12. 11. 1922; J. Volf: Jak Učená společnost uspíšila smrt učence M. V., Zvon 28, 1927/28, s. 548; -vh- (Z. Kalista): Památka M. A. V., Lumír 59, 1932/33, s. 413; ne (A. Novák): 200 let od narození M. A. V., LidN 14. 5. 1933; G. Skalský: M. A. V., zakladatel české numismatiky, Numismatický časopis československý 1933, s. 9 (1. sep.); E. Lemberg: N. A. V., Sudetendeutsche Lebensbilder 2 (Liberec 1934, s. 240); M. Hýsek: Mikulovské paběrky o M. A. V., LF 1937, s. 455; A. Kraus: Die erste tschechische Unabhängigkeitserklärung (polemika V., Pelcla a Borna s K. H. Seibtem), Prager Presse 7. 7. 1938; F. M. Bartoš: Prager gelehrte Nachrichten a vznik Pražské učené společnosti, Naše věda 1942,

s. 197; M. Pražák: 160 let od úmrtí M. A. V., LD 18. 10. 1947; B. Slavík: Vlastenectví učeného piaristy M. A. V., LD 18. 2. 1951; J. M. Lochman in Náboženské myšlení českého obrození (1952, s. 258); S. Mackovík: Přehlédnuté jubileum, Průboj 15. 2. 1958; J. Beneš in Ač zemřeli, ještě mluví (1964, s. 122); F. Kutnar: M. A. V., profil historika a vlastence, Věstník ČSAV 1970, s. 75; L. Nemeškal: M. A. V. a první česká vědecká práce numismatická, ČsČH 1971, s. 671; E. Nohejlová, E. Šimek in Dvě století vědecké numismatiky v českých zemích 1771–1971 (1971); A. S. Mylnikov in Vznik národně osvícenské ideologie v českých zemích 18. století (1974); B. Slavík in Od Dobnera k Dobrovskému (1975, s. 103); K. A. F. Fischer in Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordenprovinz (Mnichov 1985, s. 29); M. Wirtz in Josef Dobrovský und die Literatur (Mnichov, Dráždany 1999); F. Kutnar in Obrozenecké vlastenectví a nacionalismus (2003).

lk

Karel Voitl

* 19. 11. 1855 *Praha*

† 9. 4. 1908 *Praha*

Autor konverzačních komedií a historických frašek.

Syn obchodníka s dřívím, pokračoval v otcově profesi a byl odborníkem na vodní hospodářství, zabýval se otázkou transportu zboží a splavnosti řek. Autorsky se prosadil humornými jednoaktovkami na jevišti Švandova divadla na Smíchově, avšak poté, co kritika odmítla jeho historické frašky, se dráhy dramatického spisovatele vzdal.

V. konverzační jednoaktovky (*Podobizna, Sázka*) rozvíjely humorné motivy milostných intrik a vítězství půvabu nad početilostí a mizogynstvím. V komedii *Diviš Rubín* byla v dobovém koloritu vylíčena pře o svobodný statut města Rakovníka, podobně veršovaná fraška *Rakovnické povstání r. 1543* zábavně popisovala lidové pozdvižení. Historizujícího rámce využila i situační veselohra s milostnou zápletkou *Amazonka z prostředí nižší šlechty*, napsaná na námět prózy J. Laciny.

KNIŽNĚ. *Hry*: Prémie (1885, prem. 1887); *Podobizna, Sázka* (1887, i prem.; *Podobizna t. r. i samost.*); *Rakovnické povstání r. 1543* (b. d., 1887); *Diviš Rubín* (1889, prem. 1887). – *Překlad*: É. Pailleron: *Jiskra* (1889, prem. 1881). – *Ostatní práce*: *K otázce vodních cest* (1902); *Vodní cesty a regulace v Čechách* (1902). ■ SCÉNICKY. *Hra*: *Amazonka* (1888, podle J. Laciny). ■

Vojáček

LITERATURA: C. J.: ref. Prémie, Podobizna a Sázká, Jevišťe 1887, s. 27; F. Zákrejs: ref. Podobizna, Osvěta 1887, s. 655; n. (V. Mrštík): ref. Podobizna a Diviš Rubin, Čes. Thalia 1887, s. 271; ● ref. Diviš Rubin: Šíp., Jevišťe 1887, s. 139; V. Vítězný, Lit. listy 10, 1888/89, s. 379 a 398; J. Ladecký, Čes. Thalia 1889, s. 229; P. J. V. (Vychodil), Hlídka lit. 1889, s. 331 ●; K. M.: ref. Amazonka, Čes. Thalia 1888, s. 262; R. J. K. (Kronbauer): nekrolog, Máj 6, 1907/08, s. 448.

jz, mv

Václav Vojáček

* 29. 7. 1821 Tetín

† 25. 2. 1898 Praha

Klasický filolog, epický a dramatický básník, překladatel.

V matrice zapsán jako Václav Jan Křtitel V. – Syn statkáře. Po maturitě na malostranském gymnáziu (1838) absolvoval dva ročníky tzv. filozofie (zvláštní pozornost věnoval klasické filologii, estetice a pedagogice), 1840–45 vystudoval práva. Od mládí byl nábožensky založen, v době studií byl ovlivněn V. Štulcem. Po složení soudcovské zkoušky v oboru trestního práva (1847) se stal justiciářem otce velkostatku v Tetíně, 1849 nastoupil místo výpomocného úředníka při kanceláři říšského sněmu ve Vídni. Od 1851 působil jako suplent na královském katolickém gymnáziu v Levoči, 1855 pracoval jako korektor při ředitelství školního skladu knih opět ve Vídni, kde navštěvoval univerzitní přednášky z řecké a slovanské filologie u H. Bonitze a F. Miklošiče. 1858 získal aprobaci z klasické filologie a t. r. byl jmenován skutečným učitelem v Levoči, 1862 přešel jako řádný profesor latiny, řečtiny a češtiny na gymnázium do Hradce Král. Od 1870 vyučoval na Akademickém gymnáziu v Praze, 1885 odešel na odpočinek. Zemřel na zápal plic, pohřben byl na Tetíně. – Bratr Josef V. (* 24. 10. 1828 Tetín, † 21. 7. 1921 Lysá n. Lab.), advokát na Smíchově, v mládí překládal (J. F. Cooper: Poslední Mohykán, 1852, H. Beecher-Stoweová: Strojček Tom čili Otroctví v svobodné Americe, 1853).

Ve studentských letech (pod vlivem V. Štulce, který jej podněcoval k literární tvorbě) publikoval knižně dvě rozsáhlejší skladby: veršované ideové drama *Ludmila*, akcentující při použití tradiční látky nevyhnutelnost vítězství křesťanství nad pohanstvím, a romantický baladický příběh nenaplněné lásky královice

Václava IV. (*Václav*); s oblibou v nich spojoval motivy mládí a smrti, hříchu a spasení. Později se V. věnoval pouze překládání a práci na jazykovědných příručkách, jež byly zčásti kompilacemi z prací německých a českých filologů a měly usnadnit a zkvalitnit studium klasických jazyků na českých gymnáziích (*Slovník latinsko-česko-německý...*, *Rukověť správné latiny*, *Mluvnice latinská...*). Překládal především z latiny a francouzštiny, největšího čtenářského ohlasu dosáhla *Historie Girondinů* od A. de Lamartine. – V rukopisu zůstaly četné překlady teologické (Tomáš Akvinský), pedagogické (A. Stöckel) a filozofické literatury (mj. některé Platonovy dialogy).

PŘÍSPĚVKY in: Blahověst (1847, 1881–82, 1886–87); Časopis katol. duchovenstva (1870–71, 1881, 1884, 1886, 1896); Čech (1891); Čes. včela (1847); Květy (1845); Ordinariátní list pražský; Vesna (Videň 1851–52); Vídeňský deník (1850–52); – posmrtně: ant. Píseň o nosu (2005, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Ludmila (D 1843); Václav (B 1845). – *Práce o jazyce*: Rukověť správné latiny (1868); Slovník latinsko-česko-německý k latinským klasikům čítaným na gymnáziích českých a k vlastnímu studiu (1870; upr. vyd. 1878 a 1885); Překladové z češtiny do latiny k potřebě vrchních gymnaziálních tříd (1871, s I. B. Maškem); Mluvnice latinská pro všechny třídy gymnaziální (1873). – *Překlady*: A. de Lamartine: *Historie Girondinů* 1–8 (1851–52); G. I. Caesar: *Paměti o válce galské* (1872, úprava překl. S. K. Macháčka); J. E. Veith: *Stero žalmů* (1876); Q. S. F. Tertullianus: *Apologetikum* (1877); Tomáš Akvinský: *O bytí a bytnosti* (1887, s J. K. Votkou). ■ REDIGOVANÉ knižnici: *Bibliotéka klasiků řeckých a římských* (1872–85; 1872–77 s J. Niederlem, 1878–85 s J. Kvíčalou a E. Kastnerem). ■

LITERATURA: V. Čiháková: V. V. (1821–1898). (LA PNP 1998). ■ an. (F. Doucha): ref. Ludmila, Čes. včela 1843, s. 251; ● ref. Václav: J. B. Malý, ČCM 1846, s. 649; an. (K. Havlíček Borovský), Čes. včela 1846, s. 300 (polemika s posudkem J. B. Malého) + (pseud. Pravdomluv) tamtéž 1847, s. 148 (pokr. polemiky) ●; red. K. Borový: ref. překl. Q. S. F. Tertullianus, Časopis katol. duchovenstva 1877, s. 140 + ref. překl. J. E. Veith, tamtéž, s. 234; ● ref. překl. Tomáš Akvinský: F. Krásel, Časopis katol. duchovenstva 1887, s. 625; P. J. Vychodil, Hlídka lit. 1888, s. 325; M. (T. G. Masaryk), Athenaeum 6, 1888/89, s. 288; F. Pohunek, Vlast 5, 1888/89, s. 214 ●; ● nekrology: an., Světozor 32, 1897/98, s. 202; A. Truhlář, 34. roční zpráva c. k. Akademického gymnázia v Praze za škol. rok 1897/98; an., Zlatá Praha 15, 1897/98, s. 199; Dr. T. (J. Tumpach), Časopis katol. duchovenstva 1898, s. 186 a 251; J. L. Turnovský, Osvěta 1899, s. 160 ●; A. Jirásek in *Z mých pamětí* 1 (1911; vyd. 1922, s. 288); J. V. Frič in *Paměti* 1 (1957,

s. 150); K. Svoboda in Antika a česká vzdělanost od obrození do první války světové (1957).

mv

R. F. Vojř

* 20. 1. 1896 Příbram

† 27. 2. 1968 Praha

Prozaik a dramatik píšící převážně pro děti a mládež povídky, romány, pohádky, divadelní, též loutkové hry a populárně-naučné publikace.

Celým jménem Rudolf František V. – Narodil se v rodině hodináře. Studoval na reálce v Příbrami, odkud přestoupil 1911 na učitelský ústav (mat. 1915), potom navštěvoval státní kursy pro obchodní a hospodářské nauky v Praze. 1915–16 působil jako odborný učitel na měšťanské škole v Kostelci n. L., 1916–17 v Tuchoměřicích, od 1917 v Praze. Své knihy si často sám ilustroval.

V. se od počátku specializoval na tvorbu pro děti a mládež, v níž vycházel ze svých učitelských zkušeností. Její podstatnou část tvoří povídky, romány, loutkové a divadelní hry, pohádky, populárně-naučné návody k vlastní dětské aktivitě a pokusnictví. Přátelství, solidaritu, čestnost a pracovitost jako základní tendenci próz, ilustrujících sociální vztahy na venkově 20. a 30. let a určených zejména chlapcům, obměňoval do podoby jednoduchých dětských zážitků (*U ohníčku, O doubkovských dětech, Tonda Sejka a spol.*). Ozdravné působení přírody na dětský charakter propagoval také v příbězích školáků z pražské periferie (*Tábor volá*), v nichž občas využíval nenáročně motivované detektivní zápletky (*Po stopách vyzvědačů, Omyl chlapců z předměstí*). V loutkových a divadelních hrách pro dětské publikum obvykle kombinoval pohádkové motivy s postavou Kašpárka v tradičním pojetí, někdy i s postavami permonů, pokud hry situoval do oblasti stříbrných dolů Příbramska. Pro děti předškolního a mladšího školního věku psal pohádky o domácích zvířatech, hmyzu a známých rostlinách, jež personifikoval (*Povídám, povídám pohádečku o zvířátkách ze dvorečku, Petrklíčkovu dobrodružství*). Spojením beletristických prvků s krajovými hornickými pověstmi, písněmi a s důlní terminologií v knize *1300 m pod zemí* oslavoval hornickou práci rodného regionu. Na okraji V. činnosti zůstávají

hry pro dospělé: *O Holanův statek* s tématem nuceného spojení a posléze zkázy dvou selských rodů a *Korálový ostrov* o rozhodování hlavní hrdinky mezi láskou a povinností.

PSEUDONYM: R. F. Vrub. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. zápas; Kašpárkovy noviny; Malý čtenář (1934–35); Malý hlasatel, pokr. Mladý hlasatel (od 1935); Mladý svět (1931); Nár. osvobození (1929); Nár. politika; Naše otcina, i příl. Šoteček (Ml. Boleslav); Právo lidu (1926, 1928, 1936); Pražský ilustrovaný zpravodaj; Radost (1926); Tribuna (1925); Venkov (1933); Zlatá brána (1925, 1929). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Hranice vzplála (PP 1925); O ježku Pichálkovi a jeho sousedech (pohádka, b. d., 1926); Z dob utrpení (PP 1926); U ohníčku (PP 1927); Daleká cesta (P pro ml., b. d., 1928); Sen Matěje Kopeckého (D pro ml., b. d., 1928); O doubkovských dětech (PP pro ml., b. d., 1929); Permonův dar (D pro ml., b. d., 1929); Pohádky o zvířátkách (1929); Kytíčka pohádek o zvířátkách (b. d., 1930); Kašpárkův výlet do pohádky (pohádky, 1931, obs. i převyprávěné loutkové hry o Kašpárkovi); O neposedné strace (P pro ml., 1931); Tonda Sejka a spol. (P pro ml., 1931); O ošklivé Káče (D pro ml., 1931); O kočce Míce a kocourku Macíčkovi (pohádka, b. d., 1932); Pohádka o Zemlčicích (b. d., 1932); Věneček čteníčka (pohádky, b. d., 1932); Pohádka k 28. říjnu (D pro ml., b. d., 1933); Toník vítěz (P pro ml., b. d., 1933); Kluci z Libeňského ostrova (R pro ml., b. d., 1934); Boj o tajemství (R pro ml., 1935); Čimča, vrabec neposeda (pohádka, 1935); Loutkářova schovanka (R pro ml., 1935); Po stopách vyzvědačů (P pro ml., b. d., 1935, i upr. jako D pro ml.); Soukromý detektivní ústav Lojzy Kutílka (R b. d., 1935); Tajemství ztracené rokle (R pro ml., 1935); Pohádka o matce Zemi a jejích dětech (D pro ml., 1936); Malý hraničář a jeho pes (R pro ml., 1936); Pátá A proti páté B (R pro ml., 1936); Skautská princezna (R pro ml., 1937); Omyl chlapců z předměstí (P pro ml., 1938); Povídkám, povídám pohádečku o zvířátkách ze dvorečku (b. d., 1939); Tajemství (D pro ml., b. d., 1939); Zajatek řeky (P 1940); Hornické pohádky (1941); O Holanův statek (D 1941); Pohádky našeho domova (1941); 1300 m pod zemí (P 1941); Korálový ostrov (Kontoáristka Olga) (D 1942); Svět na mezi (pohádky, 1942); Hořínova třída (P 1943); Pohádkové květy (1944); Petrklíčkovu dobrodružství (pohádka, 1944); Tábor volá (R pro ml., 1944); Medvídek Chlupáček (P pro ml., 1945); – (loutkové hry); Kašpárek hledá Honzu (b. d., 1927); V říši permonů (b. d., 1927); Kašpárek a Ferdáček (b. d., 1927); Kašpárek u loupežníků (1928); Začarovaný mlýn (1928); Jak Kašpárek hledal s Kubou štěstí (b. d., 1928); Kašpárek v Hloupé Lhotě (b. d., 1930); Kašpárek u čarodějnice Zlobaby (b. d., 1932); Jak čerti napálili ševce a Kašpárek čerty (b. d., 1933); Tajemství starého kahance (Poklad skřítků) (b. d., 1934); Čestí muzikanti v pekle (D se zpěvy, b. d., 1935, hudba K. Moor); Kašpárek na dobrodružné vý-

Vojkůvka

pravě (1942). – *Ostatní práce*: Kreslení v pohádkách (1931); Hokus-pokus. Zábavné přírodopisné pokusy (1934); Na celý rok rádce pro chlapecké práce (b. d., 1935); Kouzelník na dětské besedě (1937); Dětská dílna (1941); Jak si zhotovím loutkové divadlo (b. d., 1944). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Pramének z čarovné studánky (1934, i přísp.). ■

LITERATURA: R. (A. Rambousek): ref. O ježku Pichálkovi..., Čes. osvěta 23, 1926/27, s. 150; drb (J. Borecký): ref. Z. dob utrpení, Zvon 27, 1926/27, s. 251; F. Homolka: ref. U ohněčku, Úhor 1927, s. 166; ● ref. O doubkovských dětech: s. (P. Sula), NO 23. 10. 1929; Topol (Š. Polášek Topol), Úhor 1930, s. 213 ●; L. Zbraslavská: ref. Pohádky o zvířátkách, Úhor 1930, s. 208; ● ref. Tonda Sejka a spol.: O. P. (Pospíšil), Úhor 1931, s. 208; an., PL 7. 11. 1931; Petrus (J. Petrus), Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 456; K. J. (Juda), Střední škola 15, 1934/35, s. 112 ●; ach (V. Prach): ref. Kašpárek u čarodějnice Zlobaby, Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 392; V. F. S. (Suk): ref. ed. Pramének z čarovné studánky, Úhor 1933, s. 183; A. F. J. (Fleischerová-Janovská): ref. Kluci z Libeňského ostrova, Úhor 1935, s. 16; L. Zbraslavská: ref. Soukromý detektivní ústav Lojzy Kutílka, tamtéž, s. 213; ● ref. Tajemství ztracené rokle: -Rja- (F. Rojka), Čes. osvěta 32, 1935/36, s. 191; B. H. (Hloušková), Úhor 1936, s. 13 ●; B. H. (Hloušková): ref. Loutkářova schovanka, Úhor 1936, s. 76; ● ref. Pátá A proti páté B: x, Ranní noviny 22. 12. 1937; K. J. (K. Juda), Střední škola 1939, s. 106 ●; ● ref. Povídam, povídám pohádečku... : -šp. (F. Kašpar), Naše zprávy 4. 12. 1940; M. M. (Majerová), LidN 7. 12. 1940 ●; ● ref. Zajatec řeky: J. Knob, Venkov 22. 12. 1940; A. F. J. (Fleischerová-Janovská), Úhor 1940, s. 176; drb (J. Borecký), Zvon 41, 1940/41, s. 474 ●; A. F. J. (Fleischerová-Janovská): ref. 1300 m pod zemí, Úhor 1941, s. 169; R. Hrdlička: ref. Hornické pohádky, tamtéž, s. 190; vpa (V. Pazourek): ref. Na celý rok rádce... (další vyd.), LidN 3. 2. 1942; in Literární místopis Příbramska (1958, s. 41); Jója z Montany se ptá MUDr. R. Vojfíře na jeho otce, spisovatele R. F. V., Tramp 1969, s. 3.

sb

Alois Vojkůvka

* 3. 6. 1903 Rychlov u Bystřice pod Hostýnem
† 21. 12. 1982 Bystřice pod Hostýnem

Lyrík a prozaik inspirovaný rodným krajem, Ostravskem a bídou dělníků v meziválečném období.

Podepisoval se i Ant. L. Vojkůvka. – Vychodil osm tříd obecné školy a vyučil se kupcem. Po vojenské službě pracoval jako dělník Baťových závodů ve Zlíně, od 1928 jako stavební dělník na Slovácku, 1929–36 kamelot v Ostravě, od 1936 žil v Brně. Koncem 20. let založil

v Moravské Ostravě s O. Hrdým edici Vzkříšení (existovala asi do poloviny 30. let), v níž vydával vlastní knihy. Stal se též členem spisovatelských organizací Moravské kolo spisovatelů. Syndikát čes. spisovatelů aj. Za 2. světové války (jak uvedl ve svém životopisu) odešel 1944 do ilegality a spolupracoval se skupinou Alex. 1945 byl však očistnou komisí Syndikátu čes. spisovatelů, prověřující činnost svých členů za okupace, z této organizace vyloučen. Později pracoval v podniku Tesla ve Val. Meziříčí.

Pro svou výrazově skromnou lyriku, míscí sociální a náboženské motivy zejména v apotrofách a obrazech bídy rodného Valašska (*Z valašské studánky*, *Valašské elegie*), i pro verše otcovské, vlastenecké a chválicí mateřštinu, psané v době 2. světové války, si V. oblíbil jednoduchý verš se střídavým rýmem. Kmenové cítění, revolta a dychtění po spravedlnosti při reflektování údělu ostravských proletářů zjevně vycházelo z nápodoby poezie P. Bezruče, aniž dosahovalo jeho uměleckého účinku. Některé V. verše zhudebnil O. Chlubna, Th. Schaefer a J. Černík. V. próza, situovaná do dělnického prostředí (většinou na Ostravsko), nese zřejmé autobiografické prvky a trpí tvárnou nedůsledností. – Rada knížek, které V. vydával v různých místních nakladatelstvích a tiskárnách, koncem 30. let a ve 40. letech převážně u J. A. Kajše v Brně, se nenachází ve fondech ústředních knihoven. Podle V. vlastního soupisu ještě několik dalších prací (bez určení žánru a b. d.) snad vydal po 1945 (České martyrium, Partyzánská modlitba, Sevillské noci, Pověz mi, maminko).

PŘÍSPĚVKY in: Čes. dělník (1942); Českosl. rozhlas; Kolo (Brno 1940); Kruh (Mor. Ostrava); Mor. noviny (Brno, do 1941); Nár. listy; Nár. politika; Orlice (Brno); Sdělení zaměstnanců firmy T. a A. Baťa (Zlín); Středisko (Brno 1931); Venkov (1937, 1939–42); Vzkříšení (ilegální čas. odbojové skupiny v Bystřici p. Hostýnem, vyšla pouze 3 čísla); Zvon (1937). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Kamarádům bídy (BB 1928); Oči žalující (R 1929); Orchideje (BB 1929); Píseň hald (B 1929); Písně ostravského kamelota (BB 1930); Kociánská jáma (R 1931); Město ukřižovaných (Rp 1931); Ostrava zpívá (BB 1932); Pašije života (BB 1932); Píseň hald (BB 1932); Symfonie ulice (BB 1932); Na Starých Hamrech (BB 1933); Nahá krása (BB 1934, bibliof.); Vánoce ostravských dětí (B 1934, bibliof.); Vánoce chudých (B 1934, bibliof.); Píseň o lékaři (B b. d., 1936, bibliof.); Mistru F. X. Šaldovi (B 1937); Odevzdána bez krve (BB 1938); Nuž, jdem se bít (BB 1938); Kytice českého národa (BB 1939); Šalmajový smích (BB 1940); Valašské elegie (BB 1941);

Český svatvečer (BB 1944); Dagmařino království (BB 1944); Světla nad šachtami (R 1944); Z valašské studánky (BB 1944); Červánky nad šachtami (B 1946); Dračí studánka (pohádka, 1948); Sirotek v Radhošti (D 1948, dramatisace pohádky B. M. Kuldy). ■

LITERATURA: ● ref. Kamarádům bídy: K. Š. (Štorch), RA 4, 1928/29, s. 174; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 29, 1928/29, s. 334 ●; ● ref. Orchideje: M. H. (Holas), RA 5, 1929/30, s. 240; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 30, 1929/30, s. 433 ●; ● ref. Kociánská jáma: Nk. (B. Novák), RA 7, 1931/32, s. 248; Rský. (M. Rusinský), Iskra 1932, s. 46 ●; ● ref. Pašije života: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 32, 1931/32, s. 531; Nk. (B. Novák), RA 8, 1932/33, s. 24 ●; kri. (Z. Kriebel): ref. Symfonie ulice, Středisko 3, 1932/33, s. 99; zsl. (A. Novák): ref. Vánoce chudých, LidN 21. 12. 1935 + (šifra ne) ref. Mistru F. X. Šaldovi, LidN 8. 7. 1937; ● ref. Valašské elegie: Rfš. (R. F. Šimek), Zvon 41, 1940/41, s. 670; J. Heyduk, LidN 1. 6. 1941, příl. ●; K. T.: ref. Dagmařino království, Mor. noviny 19. 11. 1947.

sb

Hanuš Vojnar

* 6. 12. 1867 Hořice

† 8. 4. 1917 Praha

Autor lidových veseloher, výstupů a šantánových aktovek, operetních libret, prozaik humoristického zaměření, literární a divadelní kritik, publicista.

VI. jm. Jan Kriegelstein, podepisoval se též Hanuš Kriegelstein i Kriegelstein a Kriegelstein-Vojnar. – Studoval na gymnáziu v Jičíně (mat. 1885). 1894 nastoupil jako písař v městské účtárně na berním úřadě hl. města Prahy. 1896 složil zkoušku ze státního účetnictví, stal se účetním úředníkem na též úřadě a konečně 1908 správcem městského berního úřadu v Praze VII. V souvislosti s neúspěchem knižnice Divadelní svět a s vydáváním týdeníku Mladá Praha se 1906–10 dostal do vleklých finančních potíží (exekuce 1/3 platu), které ho nakonec přiměly ukončit žurnalistickou činnost. Po 1910 redigoval spolkový časopis účetních úředníků. Zemřel na srdeční mrtvici a pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

V. psal zejména lidové hry pro pražské kabarety, ať už pouhé scény, výjevy a kuplety, ať jedno i víceaktové frašky a vaudevilly (*Nebožtík Alois*). Situovány do maloměstského či předměstského prostředí obměňovaly veselohry všeobecně známé situace manželských scén a zápletek s námluvami, vycházely vstřícně lidovému vkusu a byly určeny i pro ochotnická provedení

(*Libeňská princezna*). Ochotnickému divadlu V. věnoval též příručku, obsahující instrukce pro založení a provoz souboru. Humoristický povídkový cyklus *Polní lékárna* kaleidoskopicky glosuje vojenské prostředí. V publicistická činnost souvisí hlavně s redigováním týdeníku Mladá Praha, kde tiskl jak komentáře na okraj dne, literární referáty informativního charakteru a drobné překlady z němčiny, tak i divadelní kritiky, polemicky vyhocené vůči repertoárové skladbě a inscenační nejistotě zejména libeňské scény. Formuloval také dramaturgické požadavky lidovosti, dějovosti a dramatické ukázněnosti. Je zmiňován i jako úspěšný autor kabaretních frašek z 90. let (Děvče bez fialek, Hříchy mládí, Na manévru, Návštěva, Poručík v penzionátě, Svatební noc, Venkovská nevinnost) a šantánových parodií Fausta J. W. Goetha a dramatu Monna Vanna M. Maeterlincka, údajně hraných v prvním desetiletí 20. století, a také jako autor mnoha anonymních, časopi-secky tištěných satirických próz.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Hanuš K., K. Hanuš (obojí dub., u her tak podepsaných je možné i autorství dramatika F. Vajnera), Karel Müller, K. Mueller; -a, -ar, -ar., -ar-, H. K., K., -k, -k., R., -r., -š (vše in Mladá Praha nebo Intimní Praha). ■ PŘÍSPĚVKY in: Intimní Praha (1909–10); Mladá Praha (1906–07); Zájmy účetního úřednictva (1910–14). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o divadle*: Katechismus ochotnického divadla (1907; upr. vyd. 1925); *Polní lékárna* (PP b. d., 1912, pseud. K. Hanuš); *Zakletý švec* (D b. d., 1913, pseud. K. Hanuš); *Jídelní lístek* (D b. d., pseud. Hanuš K.); *Líbej víc* (kuplet, b. d., pseud. Hanuš K.); *Nebožtík Alois* (D b. d., pseud. K. Hanuš); *Zastaveníčko s překážkami* (D b. d., pseud. K. Hanuš); – posmrtně: *Partie taroků* (D 1925, pseud. Hanuš K.). ■ SCÉNIC-KY. *Operety*: *Princezna KO-KO-KO* aneb *Žapan v županu* (1905, s J. Kubíkem, hudba J. Nademlejský); *Rekové Port-Arthurští* (1905, hudba J. Nademlejský); *Libeňská princezna* (1906, pseud. K. Müller, i s tit. Vyšehradská princezna); *Diana* (1907, pseud. K. Mueller). ■ REDIGOVAL *periodika*: *Mladá Praha* (1906–07), *Intimní Praha* (1909 od č. 25 – 1910, hlavní spolupracovník), *Zájmy účetního úřednictva* (1910–14); *knižnice*: *Divadelní svět* (1903), *Storchovy nové merendy* (b. d., 1907, 10 čísel). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: *Storchův prstonárodní řečník* 1, 2 (b. d., 1909). ■

LITERATURA: M. Fučík: ref. *Rekové Port-Arthurští*, *Divadelní list Máje* 1905, s. 46; J. Borotinský (*Zyka Borotinský*): ref. *Libeňská princezna*, tamtéž, 1906, s. 249; ● ref. *Katechismus ochotnického divadla*: an., *Divadelní list Máje* 1907, s. 242; an., *Veselá Praha* 1908, č. 12 ●.

dvo

Václav Vojtěch

* 28. 11. 1901 *Skřivany* u Nového Bydžova† 6. 8. 1932 *Sadská* u Poděbrad

Autor prvního českého cestopisu o dobývání jižního pólu.

Narodil se v rodině lesníka. Po maturitě (1919) na gymnáziu v Novém Bydžově vystudoval (1924) na Filoz. fakultě UK v Praze historii a geografii. V zimním semestru 1922/23 byl vyslán Čes. zemským archivem, kde pracoval jako pomocná síla, do Paříže studovat prameny k počátkům českého odboje za 1. světové války; výsledkem byla disertace *Činnost české kolonie v Paříži v rámci československého osvobozeneckého hnutí ve Francii za světové války* (doktorát 1926). Za pobytu ve Francii se seznámil s historií výpravy k jižnímu pólu anglického polárníka F. R. Scotta z 1912 a rozhodl se stát se polárním cestovatelem. Po vykonání vojenské služby (1924–25) se pokoušel obstarat na polární cestování finanční prostředky; vykonával příležitostná zaměstnání, 1928 se stal redaktorem tiskové kanceláře Central European Press a dopisovatelem tiskových podniků Melantrich. 1927 nebyl přijat za člena arktické výpravy norského polárníka F. Nansena, 1928 se mu však podařilo získat místo pomocného dělníka ve výpravě amerického badatele R. E. Byrda na jižní pól (na cestu obdržel mj. podporu od T. G. Masaryka a T. Bati). V září 1928 odjel přes Anglii a Panamu na Nový Zéland; od prosince 1928 do února 1930 se podílel jako lodní topič, stevard, námořník a psovod na zásobování Byrdovy antarktické základny a v lednu 1929 stanul jako první Čech na půdě jižního pólu (1931 byl za účast na výpravě vyznamenán zlatou medailí amerického Kongresu). Po návratu přes USA do Prahy v červenci 1930 se začal připravovat na samostatnou výpravu do severních polárních oblastí. Utonul nešťastnou náhodou při vyjíždce na kajaku po Labi.

Na cestě přes Atlantický a Tichý oceán a na několika výpravách z Nového Zélandu na Rossovu ledovou bariéru v Antarktidě V. získal množství nezvyklých zážitků a bohaté polární znalosti, které uložil do cestopisu *Námořníkem, topičem a psovodem za jižním polárním kruhem*. Vyprávění určené nejširším čtenářským vrstvám přináší spolu s nástinem auto-

rových snů a plánů i věcný popis vlastních rozmanitých pracovních povinností, geografii polární země a reflexe psychologie cestovatelů. Naznačuje i obtížné překonávání nejrůznějších překážek, včetně počáteční nedůvěry Američanů k cizincům ve výpravě, ale též okouzlení nevšední polární přírodou. Zkušenosti z americké expedice V. také uplatnil při spolupráci s prozaikem J. V. Šmejkalem na „románu z Antarktiku“ *Smečka jižního pólu*, v němž Byrdovo dobývání jižní točny z 1928–30 ztvárnili spojením beletrizovaného dokumentu s milostným příběhem. Autorovo plánované zpracování populárních dějin antarktických výzkumů zůstalo v rukopisném torzu.

KNIŽNĚ. *Beletrie: Smečka jižního pólu* (R 1931, za součinnosti V. napsal J. V. Šmejkal); Námořníkem, topičem a psovodem za jižním polárním kruhem (cestopis, 1932). ■

LITERATURA: ● ref. Smečka jižního pólu: -č., Pozor 3. 12. 1930; an., Polední list 8. 1. a 19. 2. 1931; an. Samostatnost 1931, č. 9; V. V. Rošťinský (Valenta), Písecký kraj 1931, č. 23; V. Brtník, Venkov 20. 9. 1931 ●; ● ref. Námořníkem, topičem a psovodem...: an., PL 28. 4. 1932; -jv- (J. Vodák), Čes. slovo 28. 7. 1932 ●; an.: nekrolog, Naše kniha 1932, s. 227; an.: Zoufalý boj dr. V. o záchranu, PL 9. 8. 1932; S. Bártl: Čech, který vstoupil na půdu šestého světadílu, Mladá fronta 6. 8. 1957 + Zapomínaný český polárník, Lidé a země 1958, s. 77; J. Kunský: Psovodem v Antarktidě, in: Čeští cestovatelé 2 (1961, s. 430); O. Janka in: Příběhy českých cestovatelů zapomenutých i nezapomenutelných (2001).

pš

Karel Vokáč

* 28. 10. 1903 *Zbiroh*† 12. 7. 1944 *Praha*

Básník a prozaik, rozvíjející v melodických verších a lyrizovaných prózách rustikální a milostné motivy, provázené melancholií.

Psal se též Karlo V. – Syn majitele soustružnické dílny. Po absolvování obecné (1909–14) a měšťanské (1914–18) školy ve Zbirohu vystudoval Amerlingův učitelský ústav v Praze (1918–22). Jako student založil ve Zbirohu studentský kroužek, hrál divadlo a vydával časopis *Vlastní silou*. Po studii rok učil v Těních u Zbiroha, po vojenské službě (absolvoval školu pro záložní důstojníky) působil jako učitel na několika místech na Rokycansku (1925

Mýto, 1926–28 Mirošov, Veselá a znovu Mirošov) a od podzimu 1928 až do svého zatčení ve Strašicích u Rokycan. Sňatek uzavřel 1925 s M. Eisenreichovou (1900–1976), autorkou povídek z vesnického života (Tíha života, 1933, podp. M. E. Vokáčová). V. patřil k výrazným osobnostem věnujícím se regionální kulturní činnosti s centry v Berouně a v Plzni, v nichž se sdružovali mladí umělci a literáti podbrdské oblasti (byl mj. členem přibramského literárního sdružení Druza). Při mobilizaci na podzim 1938 se stal velitelem nádražní posádky v Nymburce. Po okupaci se zapojil do práce ilegální skupiny V boj. 1. 3. 1944 byl zatčen, vězněn a vyslýchán na Pankráci, 10. 5. odsouzen k trestu smrti a 12. 7. ve věznicí na Pankráci popraven.

V. první sbírky vyrůstaly z bohatství jemných zážvův vnitřního života na pomezí snu a vroucího prožívání i objektivace dějů okolního světa. Zpěvné verše citového opojení inklinují často k tomanovské hutnosti i k baladické strohosti (*Modlitební knížka, Pavoukův stín*). Postupně ve V. poezii sílila nostalgie a s ní nedůvěra ke světu vyvolaná vědomím existence smrti, pomíjivosti času i vlastní izolovanosti. Pokoušel se ji překonávat romantickým okouzlením krásou ženy a přírody a nesentimentálním přimknutím k prostým hodnotám domova a venkovanství (*Zpytování, Lkavá vábení*). V období okupace vedle symbolického zdůraznění tradice a národní integrity usiloval také o celistvé zpodobení venkovského života s jeho generačními i sociálními antagonismy (*Žít i umírat*). K dělnické tematice se obrátil v cyklu *Utkáno z dýmu* s apoteózou dělnosti a vlastenecké víry. Posmrtně vyšly V. verše z vězení, které vynášel tajemný Karel (K. Rameš), obsahující statečné vyznání věrnosti a vytčení povinnosti k národu (*Posledním dechem*) a též milostný dialog muže a ženy v okamžiku skryté volby odhalující rozdílnost i vzájemnost jejich touhy a údělu (*Bolehlav*). V prózách se V. orientoval na osudy vyhoštěnců a jejich zmarňovaných životů, doprovázené výrazným společenskokritickým akcentem (*Prasklý zvon, Cizinec*). Psal též literární referáty a publicistiku.

ŠIFRA: Vě. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akademie (1924, příl. Rudé květy); Čes. dělník (1941); Čin (1930–38); Čtème (1942); Domov a svět; sb. Druza (Přibram 1932–33); ELK (1941); Jih (Čes. Budějovice 1934–37); Klas (1941); Kultura doby (1938); Lid. noviny (1935–36, 1944); Lit. noviny (1928–31); Lit. rozhle-

dy (1931); Lumír (1931–38); Mladé Rokycansko (1932–35); Nár. osvobození (1925–38); Nár. práce (1939–42); Nová doba (Plzeň 1937); Omladina; Osvětový věstník Podbrdská (Beroun); Panoráma; Právo lidu, i Večerník (1924–38); Ranní noviny (1934–38); Rozhledy (1932–37); Sever a Východ (1928–30); Stráž Podbrdská (Beroun); Země (1924–31); – posmrtně: sb. Památce K. V. (b. d., 1945); ant. Píseň o nošu (2005, ed. I. Wernisch); sb. Za K. V. (1946). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Prasklý zvon (P b. d., 1927); Modlitební knížka (BB 1927); Měsíce (PP 1928); Pavoukův stín (BB 1929); Odlet vlaštovek (B 1930); Cizinec (P 1930); Pláč bez slz (BB 1930); Zpytování (BB 1931); Pochod naším krajem (FF 1932); Lkavá vábení (BB 1934); Žít i umírat (BB 1941); Utkáno z dýmu (BB 1942; rozšíř. vyd. 1944); Uhlířské pohádky (PP pro ml., 1944; od 1953 vyd. s tit. Pohádky brdských hor); – posmrtně: Posledním dechem (B 1945); Bolehlav (BB 1945). – *Výbory*: Básně (1946, ed. K. Cvejn); Básně (1957, ed. B. Polan). ■ REDIGOVAL *časopis*: Mladé Rokycansko (1932–35); *knížnici*: Stín (1931–33). ■

BIBLIOGRAFIE: H. Ryšánková: K. V., Zpravodaj západočes. knihovníků 1973, září–říjen. ■ LITERATURA: Památce K. V. (b. d., 1945, ed. K. Cvejn); Za K. V. (1946, ed. K. Cvejn). ■ ● ref. Prasklý zvon: V. Brtník, Venkov 25. 8. 1927; A. M. Píša, Pramen 7, 1927/28, s. 140; drb. (J. Borecký), Zvon 28, 1927/28, s. 138; -jen-, Čes. osvěta 24, 1927/28, s. 276; J. Staněk, LidN 13. 7. 1929 ●; ● ref. Modlitební knížka: A. C. Nor, Host 7, 1927/28, s. 190; J. Knap, Venkov 13. 5. 1928 ●; J. Staněk: ref. Měsíce, LidN 4. 9. 1929; ● ref. Pavoukův stín: A. G. (Grund), RA 5, 1929/30, s. 276; J. Knap, Venkov 9. 2. 1930 ●; ● ref. Odlet vlaštovek: M. H. (Holas), RA 5, 1929/30, s. 473; AMP. (A. M. Píša), PL 25. 5. 1930; Kp. (J. Knap), Venkov 27. 9. 1930 ●; J. Poch in Mladá literatura Podbrdská (1930, s. 15); ● ref. Cizinec: F. L. (Lukáš), Čin 2, 1930/31, s. 115; A. G. (Grund), RA 6, 1930/31, s. 143 ●; ● ref. Pláč bez slz: A. G. (Grund), RA 6, 1930/31, s. 348; amp. (A. M. Píša), PL 3. 1. 1931 ●; ● ref. Zpytování: V. Hrbeček (Z. Kalista), Lumír 58, 1931/32, s. 167; -k. (B. Novák), Čin 3, 1931/32, s. 520; J. Knap, Venkov 17. 1. 1932; AMP. (A. M. Píša), PL 9. 4. 1932 ●; ● ref. Lkavá vábení: V. Hrbeček (Z. Kalista), Lumír 61, 1934/35, s. 331; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 35, 1934/35, s. 406; L. Jehl, Čin 1935, s. 58; amp. (A. M. Píša), PL 27. 1. 1935; Kp. (J. Knap), Venkov 21. 4. 1935 ●; ● ref. Žít i umírat: J. Heyduk, LidN 6. 7. 1941; J. Pilař, Venkov 26. 7. 1941; amp. (A. M. Píša), Nár. práce 9. 9. 1941; L. Č. (Čivrný), Čtème 1941, s. 182; jšr. (J. Šnobl), Čes. osvěta 38, 1941/42, s. 22 ●; ● ref. Utkáno z dýmu: J. B. Č. (Čapek), Naše doba 49, 1941/42, s. 567; P. Bojar, Studentský časopis 21, 1941/42, s. 25; jšr. (J. Šnobl), Čes. osvěta 38, 1941/42, s. 283; K. P. (Polák), Nár. práce 12. 4. 1942; h (J. Heyduk), LidN 10. 5. 1942; J. Červinka, Řád 1942, s. 261 ●; ● k 1. výr. popravu: B. Polan, RP 12. 7. 1945; J. Seifert, Práce 15. 7. 1945; J. Alda, NO 19. 7. 1945 ●; F. Hampl: Dva přátelé (K. V. a J. Týml),

Vokáč

Práce 8. 8. 1945; B. Polan in K. V.: Posledním dechem (1945) → Život a slovo (1964); ● ref. Posledním dechem: K. P. (Polák), PL 14. 10. 1945; om. (O. Mrkvička), Svob. noviny 15. 11. 1945; AMP. (A. M. Píša), Práce 25. 11. 1945 ●; K. Cvejn: K. V. a J. V. Sládek, Kytice 1, 1945/46, s. 47 + in K. V.: Básně (1946); J. Seifert: Zkrvácené piliny, Práce 13. 4. 1946; F. Hampl: Legenda, Práce 4. 5. 1946; ● ref. Básně: AMP. (A. M. Píša), Práce 26. 6. 1946; kp. (K. Polák), PL 12. 7. 1946; M. Sedloň, RP 16. 7. 1946; J. Pilař, Zeměd. noviny 23. 7. 1946; jj (J. Janů), Svob. noviny 1. 11. 1946 ●; K. Janský: O básníku málem zapomenutém, Marginalie 21, 1948/49, s. 86; J. Pojar: Vzpomínáme básníka K. V., NŽ 1952, s. 1278; J. Bouzek: K. V., učitel, básník a bojovník, Život Plzeňska 1953, s. 168; J. Polák: Nad dílem K. V., NŽ 1954, č. 7; B. Polan in K. V.: Básně (1957); F. Hampl: Žít i umírat, LitN 1963, č. 43; F. Škvára: Památce K. V., Svob. slovo 9. 2. 1964; -il., Básníková oběť, Hlas revoluce 21. 7. 1967; L. Páleníček: Posledním dechem, Práce 27. 10. 1973; L. Stehlík: Nedožitě sedmdesátiny, Pravda 8. 11. 1973; V. Fišer: Básník antifašista, Hlas revoluce 8. 6. 1974; J. Vopařil: Ústa profatá mřížovím, Hlas revoluce 16. 7. 1977; an.: K. V., Tvorba 1978, č. 42; (led) (L. Lederbuchová): Učitel a básník, Pravda (Plzeň) 26. 10. 1978; (hol): Básník Podbrdsko, Pravda (Plzeň) 11. 7. 1979 + Zemi, již věnčí pásmo hor, tamtéž 27. 10. 1983; B. Jirásek: Básník bojující proti fašismu, Pravda (Plzeň) 28. 10. 1988; (ra) (V. Viktora): Pan učitel ze Strašic, Plzeňský deník 22. 10. 1992; J. Zizler: Básník podbrdských hor, Almanach gymnázia Hořovice (1998, s. 37); V. Šmolíková-Vokáčová: Básnický život a statečnost, Nár. osvobození 2004, č. 19.

jz

V. Vokolek

Působnost 1924–1949

Pardubické nakladatelství při stejnojmenné tiskárně; vydavatelství bibliofilů a drobných soukromých tisků.

Nakladatelskou činnost v pardubické tiskárně V. Vokolek (založena 1904; od 1934, kdy v důsledku finančních potíží proběhlo vyrovnávací řízení, pod názvem *V. Vokolek a syn*) po celou dobu řídil Vlastimil V. (* 18. 12. 1903 Vysoké Mýto, † 14. 11. 1985 Pardubice). Syn zakladatele firmy Václava V. (1871–1952) se po absolvování čtyř let pardubické vyšší reálky (1918) vyučil knihtiskařem v rodinné tiskárně, v níž pak pracoval jako sazeč (1922–28), později faktor (1928–50). Podnikl několik zahraničních cest (1924 s J. V. Rosůlkem do Afriky, 1929 s malířem J. Grusem do Španělska, několikrát na-

vštívil Francii, zejména Paříž). Od 1925 byl členem brněnského Devětsilu, 1926 studoval externě semestr na Filoz. fakultě UK v Praze (zde se seznámil s grafikem V. Maškem), 1927 vstoupil do Klubu moderních nakladatelů Kmen (členem byl do 1932), 1926–32 externě učil na pokračovací učňovské škole v Pardubicích. 1926 navázal přátelství s B. Reynkem, později s V. Holanem a J. Demlem, 1930–41 tiskl pro staroříšského katolického vydavatele J. Floriana, 1931–32 byl odpovědným redaktorem, vydavatelem a tiskařem posledního ročníku literárního měsíčníku Tvar. Po zrušení tiskárny 1950 byl zaměstnán ve Východočeských tiskárnách v Pardubicích (1950–54 a 1960–70), jako knihovník Krajského muzea v Pardubicích (1954–59), jako dělník Východočeských chemických závodů Synthesia v Semtíně-Rybitví (1959–60). Po celý život se výrazně podílel na pardubickém kulturním životě: mj. 1928 uspořádal jako člen Kmene přednášku B. Václavka o moderní poezii, 1929 první českou výstavu kreseb B. Reynka, 1946 výstavu dětských kreseb, 1965 spoluzakládal Klub přátel Pardubicka, v jehož věstníku Zprávy uveřejňoval vlastivědné příspěvky (mj. o literátech F. Bíblovi, I. R. Malé, J. Viktorovi). Publikoval i v odborném tisku (Blok 1946–47, Numismatické listy 1957, Marginalie 1963) a v příležitostných publikacích (o pardubickém působení J. B. Pichla, v novotisku Pardubický Hlasatel svobody a lidu práva, 1948). Převážně ze své sbírky jarmarečních a lidových tisků připravil 1966 v Památníku nár. písemnictví pro státní zámek a klášter Kuks libreto a katalog výstavy Lidové dřevoryty kramářských písní, 1969 otiskl s J. Glivickým bibliografii prací B. Reynka (sb. Nepřicházejí vhod, 1969). – Tiskárna sídlila v Pardubicích čp. 322, v Jindřišské ul.

Nakladatelskou činnost zahájil Vlastimil V. (dále jen V.) knižnicí *Paprsek* (1924–33, 1946, 23 sv., red. J. V. Rosůlek, od sv. 8 V.). Program soudobé české tvorby (prózy A. Lustigové pod pseud. Adam Gyn, J. V. Rosůlka a E. Vachka) s akcentem na básnické prvotiny (verše J. Aldy, Z. Báry, L. Dymeše, V. Holana, J. V. Rosůlka, J. Šnobra a F. Velkoborského) rozšířily literárněvědné práce J. Hostovského o ruské literatuře a po Rosůlkově odchodu z redakce též překlady (H. de Balzac, G. Bernanos, L. de Camões, M. Jacob, J. Lebrau, H. de Régnier, C. Spitteler, P. Valéry), inspirované převážně V. přátelskými kontakty s B. Reynkem. Na pře-

kladech se kromě Reynka podíleli F. Bíbl, M. Bureš, J. Hořejší a J. V. Kavka. Knižnice, původně směřující k širšímu čtenářskému okruhu, postupně získala spíše bibliofilský charakter (výlučný program, nižší náklad, přednostní výtisky). Po vydání 22. svazku 1933 (zakončena byla až 1946 verší Z. Vadase) v jejím duchu od 1934 pokračovala knižnice *Delfín* (1935–39, 6 nečís. sv.). Navázavši na stejnojmennou edici B. Durycha (1929–34, 11 sv.) přinesla za jeho vydavatelské, překladatelské i typografické účasti kromě reedic překlady z francouzštiny (J. Giono), latiny (dopisy misionáře K. Slavíčka) a ruštiny (M. M. Prišvin). Na poslední knižnici *Lis tři bratří* (1938–49, 7 sv.), obsahující bibliofilské tisky původní i překlady a grafické listy, se spolu s nakladatelem dále podíleli i jeho bratři básník Vladimír V. a výtvarník Vojmír V. (1910–2001). – Souběžně s oficiální nakladatelskou činností i po jejím ukončení až do konce 60. let vydával V. sám, s bratry, manželkou Annou nebo s přáteli drobné soukromé tisky, později i rukopisy a strojopisy s příspěvky i překlady svých spolupracovníků, zejména z pardubického kulturního života i z reynkovského katolického uměleckého ohniska (O. F. Babler, A. Bareš, J. Deml, M. Hanuš, J. Lipanský podp. F. Ch. Mastík, S. Renaudová, B. Reynek, J. Reynek, J. Šnobl, Z. Vavřík, J. Vladislav, J. Zahradníček). – Většinu tisků typograficky upravil sám V., na výtvarné podobě publikací se kromě zavedených moderních knižních grafiků (J. Čapek, V. Mašek, F. Muzika) dále podíleli umělci spjatí s regionem (J. Grus, B. Reynek, J. Salavec) i nakladatelův bratr Vojmír.

KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře:* Paprsek (1924–46); *Delfín* (1935–39); *Lis tři bratří* (1938–49). – *Ostatní:* Na pardubické šachovnici (1942). ■ **Z DALŠÍ PRODUKCE.** *Původní práce:* F. X. Šalda: První přijímání (1927); O. Pospíšil: Bloudění (1940) + Spišovatelé beletristů Pardubic a pardubického kraje (1941); sb. Paprsek (1941); Z. Dvořáček: Hladové jaro v Mauthausenu (1946). – *Překlady:* S. George: Básně v próze (1936); R. Billinger: Noční stráž (1941); F. Jammes: Listopad (1948). ■ **PERIODIKUM:** Tvar (1931–32). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihy edice Paprsek (1927). ■ **LITERATURA:** V. Vokolek: Josef Čapek a tiskař, *Marginálie* 1963/64, s. 7; (per) (S. Perkner): V. V. vzpomíná, *Pochodeň* 12. 11. 1969; O. Štorch-Marien in *Ohňostroj* (1969, s. 426); B. Ladová: V. V., tiskař a vydavatel, sb. *Strahovská knihovna* 1973, s. 149 (s bibliografií); J. Glivický: Jubileum pardubického tiskaře a vydavatele, *Zprávy Spolku čes. bibliofilů*

v Praze 1974, č. 1–2; Red. (J. Kotyk): V. V. (75 let), *Zprávy Klubu přátel Pardubicka* 1978, s. 257; J. G. (Glivický): Pardubický tiskař-umělec, *Zprávy Spolku čes. bibliofilů* v Praze 1979, s. 91; ● nekrology: J. Glivický, LD (Brno) 19. 11. 1985; J. Kotyk, *Zprávy Klubu přátel Pardubicka* 1986, č. 1–2 ●; J. Vladislav: Příběh jedné knihy a jednoho přátelství (o dopisech V. Holana V. V.), *Listy (Řím)* 1985, č. 4; V. Justl: Životopis Vladimíra Holana (dopis-vzpomínka V. Holana z 1963 na vydání sbírky *Kolury*), in V. H.: *Sebrané spisy* 11 (1988, s. 349); J. Vladislav: Z otevřeného deníku (dopisy V. Holana tiskaři V. V. z 1931–65), *Proměny (New York)* 1990, č. 2; J. Staněk: Vzpomínka na V. V. (s korespondencí bratru Vladimírovi z 1947–77 a S. Zedníčkovi z 1948) + *Život V. V. v datech*, oboje *Proglas* 1993, č. 7; J. Kotyk: Jak jsem ho znal..., *Zprávy Klubu přátel Pardubicka* 1993, č. 11–12; J. Rulf: *Causa Vokolkovi*, *Reflex* 1994, č. 10; Václav Vokolek: in *Krajiny vzpomínek* (2000); Václav Vokolek: Portrét venkovského tiskaře, M. Platzová: Milovník fíků Bohuslav Reynek (ed. dopisů B. Reynka V. V. z 1925–69), oboje *LitN* 2003, č. 42; J. Franz in *Eseje, dopisy, kritiky* (dopisy J. Franze V. V. z 1931–41; 2006); J. Žáček in *Klíče* (2006, s. 43).

az

Vladimír Vokolek

* 1. 1. 1913 *Pardubice*

† 22. 7. 1988 *Ústí nad Labem*

Básník křesťanské orientace, jehož osobitá reflexivní poezie přijímala pod náporom války a poválečné nesvobody silně expresivní a patetický ráz, posléze spojováním meditace s grotesknem všedních výjevů zachycovala absurditu současného světa; prozaik a esejista.

Datum úmrtí bývá uváděno 23. 7., podle úmrtního listu 22. 7. – Nejmladší ze tří synů majitele pardubické tiskárny Václava V.; bratr Vlastimil V. (1903–1985), knihtiskař, řídil od 1934 rodinný podnik, bratr Vojmír V. (1910–2001) byl malířem a grafikem. Vladimír V. studoval od 1924 na reálném gymnáziu v Pardubicích, pak v Rychnově n. Kněžnou, v oktávě opět v Pardubicích, kde 1933 maturoval. Pak do 1939 studoval v Praze na filoz. fakultě češtinu, francouzštinu a filozofii (mj. učitel F. X. Šalda); studia neukončil promocií, po uzavření vysokých škol se vrátil do Pardubic. 1938 založili bratři Vokolkovi edici bibliofilských tisků *Lis tři bratří* (mj. zde Vladimír vydal svoje první knížky). V této době také započaly jeho přátelské styky s J. Florianem, pak s J. Čepem, J. Dem-

lem, F. Hrubínem, V. Renčem, B. Reynkem, J. Zahradníčkem aj. Ve školním roce 1940/41 byl výpomocným učitelem katolického náboženství v Hlinsku. Po válce 1945–46 vykonával vojenskou prezenční službu, zároveň absolvoval knihovnické kursy při pražské filoz. fakultě. Poté se 1946 odstěhoval do Děčína, kde se stal na doporučení F. Halase ředitelem Okresní lidové knihovny; 1949 byl zbaven ředitelského místa, 1954 z knihovny propuštěn. 1954–68 učil na národní škole v Děčíně. 1968–70 pracoval v Tiskové informační službě v Ústí n. Labem, kde působil jako jeden z redaktorů časopisu *Dialog* (v tiráži neuváděn, pouze 1969 v č. 7 a 8 veden jako člen red. kruhu). Po zastavení časopisu 1969 byl bez zaměstnání až do odchodu do důchodu (od 1973). Poté se věnoval výhradně literární tvorbě. – Syn Václav V. (* 1947) je malíř, prozaik, básník a esejista, autor vizuální poezie a autorských knih.

Vstup V. do literatury byl ovlivněn prostředím rodinného tiskařského závodu, spjatého s křesťanskými hodnotami a aktivitami. Už první V. bibliofilsky vydané básně se organicky začleňovaly do vývojových souvislostí české křesťanský orientované poezie. Podněty čerpané z Březinova básnického odkazu, z poezie J. Zahradníčka i z tvorby francouzských básníků baudelairovské proveniencí ovlivnily zprvu jeho básnickou dikci, obraznost a cílevědomou snahu po dokonalém tvaru, v němž by se odrážela svrchovaná dokonalost veškerého stvořeného jsoucná (*Žitně roucho*). V. duchovní prožitek od počátku neměl znaky vnější náboženské zdobnosti a sentimentálního kvietismu, ale (patrně pod vlivem J. Floriana) tíhl až k středověce vyhraněným postojům, jimž nechyběl patos a bloyovská odhodlanost. To se projevilo i v jeho poezii z válečných let (*Národ na dlažbě*, *Cesta k polední*), v níž s ironickým sarkasmem a rozhořčeným patosem komentoval zločiny války a především duchovní atmosféru, která tuto válku zplodila. Apokalyptické vize světa na „útku před Bohem“, ovlivněné filozofickým dílem M. Picarda, se prolínaly s poznáním o nesmírné sociální a mravní bídě člověka vykořeněného z tradic daného řádu; pamfletický charakter, apelativnost a zvýrazněná tendenčnost básnickových vizí rozrušovaly veršovou pravidelnost, volný verš se střídá až s mechanickým rytmem gramatických rýmů tak, jak se střídaly vlny V. rozhořčení s mravními apely. Pochmur-

né svědectví o duchovním stavu současného světa podal V. i v poválečné poémě *Atlantis*, stojící ideově v těsné blízkosti Zahradníčkovy básnické skladby *La Saletta*. V letech komunistické totality V. nesměl, až na dvě výjimky z konce 60. a počátku 70. let, publikovat. V další básnické tvorbě (zveřejňována pouze v samizdatu, popř. v exilu) opouštěl poválečnou apelativnost a výrazovou expresivitu a výrazně prohloubil vidění světa: od polyfonní básnické skladby *Pouť* (knižně ve sbírce *Mezi rybou a ptákem*), alegorizující svět jako panoptikálně zruďný obraz pouťového hlomozu a třeštění, se stále více soustřeďoval na filozofickou reflexivní lyriku, jejímž základním tématem bylo hledání identity v soudobém sekularizovaném světě. Na křesťanovo tázání po smyslu bytí, ztrácejícího lidský rozměr, odpovídal naději, s níž nacházel význam i nejnepatrnějších věcí. Meditací prohlubovaný dotyk se skutečností znatelně oprostil a zcivilnil jeho poezii; básnický obraz se střídá s banálním řečovým útržkem a filozofická sentence s kolážovitým výsekem všední reality, aby tak vznikl komplexní obraz světa, nazíraného a prožívaného v jeho absurditě. Od počátku 50. let psal V. i eseje a prozaické texty, kolísající mezi deníkovým záznamem a filozofickým komentářem doby. Jako jeden z prvních českých spisovatelů odhaloval z nejrůznějších zorných úhlů absurditu a grotesko jako základní princip současnosti (soubor *Absurdanda*, psaný již 1948–58). S filozofickou náročností se V. pokusil analyzovat tento dobový prožitek i v próze *Tak pravil Švejk* (psána 1959–60), jakémsi „švejkovským paramýtu“, sarkasticky se vysmívajícím různým způsobům smířlivé koexistence dobra a zla. V sokratovsko-dialogických esejích (výbor *Obrana básníka*) s hlubokou filozofickou a literárněhistorickou erudiicí V. polemizoval s dobovými představami o poslání a podstatě literatury.

PSEUDONYM: Loquens (čas. *Dialog* 1969). ■ PŘÍ-
SPĚVKY *in*: Akord (1937–47, bás. debut); sb. *Archy* (Stará Říše); *Dialog* (Ústí n. Lab. 1967–69); *Jarní almanach básnický* 1940 (1940); *Kvart* (1937); *Listy* (Řím); *Obroda* (1969); *Plamen* (1968); *Řád* (1937–42); *Sešity pro mladou literaturu* (1968, mj. D Sokratova poslední noc); *Vyšehrad* (1948); – posmrtně: *Host* (Brno 1993, ukázky z poezie a E Slepé naděje); *Listy* (1991, ukázky z poezie); alm. *Na střepech volnosti* (Mnichov 1989, Praha 1991, inedit. 1987); *Pěší zóna* (Plzeň 2001, fragmenty próz a esejů z pozůstalosti);

Práce (1990, březen – B Rekviem za Jana Masaryka); Proglas (Brno 1991, ukázky z poezie, próz, deníkových záznamů); Souvlosti (1990, z rukopis. sešitů); Tvar (1990, ukázky z poezie). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Poutní píseň k dobrému lotru (B 1938, bibliof.); Tolikrát obětovaná (B 1939, bibliof.); První blahoslavenství (E 1940, bibliof.); Žíněné roucho (BB 1940); Národ na dlažbě (BB 1945); Cesta k poledni (BB 1946); Vyprodaný čas (BB 1949, kniha nebyla distribuována); Mezi rybou a ptákem (BB 1967, obs. i přeprac. verze B Pouť ze sb. Vyprodaný čas a 3. verze B Atlantis); Atlantis (B 1972, 2. verze této skladby, soukr. tisk); Ke komu mluvím dnes (BB, Mnichov 1984, obs. i sb. Jak dlouho); – posmrtně: Zapomenutý pramen (BB 1989, soukr. tisk); Kroužení (BB 1991, obs. sbírky Kroužení a Na hrotu plamene, předtím inedit. i s tit. Kříž a křídlo, pak s původním tit.); Obrana básníka (EE 1992, ed. M. Trávníček); Absurdanda (PP 1994, Spisy 1, ed. Vác. Vokolek); Tak pravil Švejk (Švejkovský paramytus) (P 1995, Spisy 2, ed. Vác. Vokolek); Oidipovské variace (EE 1996, Spisy 3; kromě reed. První blahoslavenství obs. Slepé naděje, Oidipovské variace, Obrazkové dějiny, Kukačka a kyvadlo; ed. Vác. Vokolek, J. Vojtová, D. Procházková); Ke komu mluvím dnes (BB 1998, Spisy 5; kromě reed. sb. Ke komu mluvím dnes obs. nově poslední verzi B Atlantis, sb. Ve znamení ryb, sb. Hic iacet: Únor, Rekviem za Jana Masaryka, Kašpar Hauser, sb. Děťství: Studánko, dej vody, Vítr a drak, sb. Exodus, sb. Monology do telefonu; ed. Vác. Vokolek, J. Uhdeová, J. Šulc); Mezi ohněm a vodou (BB 1998, Spisy 6; obs. kromě reed. sbírek nově sbírky Hádání z vody, Bílé místo, Mezi ohněm a vodou; ed. Vác. Vokolek, J. Uhdeová, J. Šulc); Vyprodaný čas (BB 1999, Spisy 4; obs. kromě reed. sbírek nově sb. Tichý a temný, jež nemohla 1941 z cenzurních důvodů vyjít, a sb. Vyprodaný čas, jejíž náklad byl 1949 převážně zničen; ed. Vác. Vokolek, J. Uhdeová, J. Šulc). – *Výbor*: Cesta k poledni (1971, BB ze sbírek Žíněné roucho, Cesta k poledni a Tichý a temný). – *Souborné vydání*: Spisy (nakl. Atlantis, Mladá fronta, 1994–99, 6 sv., z toho Mladá fronta pouze sv. 2, 1995, editoři viz výše rozpis Spisů). ■ KO-RESPONDENCE: M. Trávníček: Z dopisů V. V. (vzáj. koresp. s J. Zahradníčkem z 1941–48), Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1993, č. 1–2; Vác. Vokolek: Psát a dostávat dopisy... (vzáj. koresp. V. s I. Divišem z 1965, též dopisy I. Divíše Vlad. V. z 1967 a Václavovi V. z 1993), Host 3, 1993/94, č. 6. ■

LITERATURA: sb. V. V. z sedmdesátin (1983, inedit.); přisp. O. F. Babler, L. Bumba, E. J. Havlíček, E. Juliš, L. Kundera, F. Lazecký, I. Slavík, O. Stritzko, M. Trávníček, J. Vladislav, S. Vodička, S. Zedníček; též B. Fučík → rozšíř. a upr. in Píseň o zemi, 1994, Dílo 4); Adresát V. V. (Mnichov 1984, inedit. 1980; dopisy J. Zahradníčka a F. Hrubína, ed. J. Vladislav); sb. V. V. – Václav Vokolek (Okresní muzeum Děčín 1991); K. Hlaváčová: V. V. (1913–1988). Soupis osobního fondu (LA PNP 1996). ■ ● ref. Poutní

píseň k dobrému lotru: –Zš.– (Z. Šmíd), Akord 1939, s. 63; B. F. (Fučík), Akord 7, 1939/40, s. 132 (i ref. Tolikrát obětovaná) → Kritické příležitosti 2 (2002) ●; ● ref. Žíněné roucho: B. Fučík, Akord 7, 1939/40, s. 288 → Kritické příležitosti 2 (2002); J. Červinka, Řád 1940, s. 440; B. Polan, KM 1940, s. 246 ●; ● ref. Národ na dlažbě: M. Dvořák, Akord 12, 1945/46, s. 284; V. Černý, KM 1946, s. 84; K. Bodlák, Listy 1, 1946/47, s. 305 ●; ● ref. Cesta k poledni: B. P. (Pavlok), Akord 13, 1946/47, s. 379; V. Černý, KM 1947, s. 263; A. M. Piša, Kytice 1947, s. 84; I. Slavík, Vyšehrad 1947, s. 110 → Tváře za zrcadlem (1996) ●; ● ref. Mezi rybou a ptákem: I. Diviš, Nové knihy 1967, č. 39; J. Brabec, Orientace 1967, s. 75; V. Justl, Plamen 1968, č. 5; J. Černoohlávek, Dialog 1968, č. 4; M. Křížková, Průboj 18. 2. 1968; gs (O. Sus), Rovnost 28. 2. 1968; Z. R. (Rotrekl), Obroda 1969, č. 5 ●; ● ref. Cesta k poledni (výbor): (zz) (Z. Mráz), Zeměd. noviny 9. 12. 1971; (šb) (J. Škrábek), LD 19. 1. 1972 ●; J. Rolek: V. V. sedmdesátiletý, Obrys (Mnichov) 1983, č. 2; J. Vladislav: Poutník z apokalypsy, in V. V.: Ke komu mluvím dnes (Mnichov 1984); K. Trinkewitz: ref. Ke komu mluvím dnes, Nár. politika (Mnichov) 1984, č. 8–9, příl. Zvon; ● nekrology: G. Francel, LD 29. 7. 1988; I. Slavík, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1988, č. 3; J. Vladislav: Požděný nekrolog, Studie (Řím) 1989, s. 160 (pův. inedit.) → Akord 16, 1990/91, č. 1 (s tit. V. Vokolkovi na rozloučenou) ●; P. Borkovec: Tichý dvojportrét (V. V. a I. Slavík), Tvar 1990, č. 22; J. Staněk in V. V.: Kroužení (1991, doslov a bibliografie V. díla) + V. V., Proglas 1991, č. 8; ● ref. Kroužení: M. Petříček, Nové knihy 1991, č. 36; M. Trávníček, LD 17. 8. 1991; V. Piša, Tvar 1991, č. 45; V. Novotný, Mladá fronta Dnes 24. 3. 1992; (fä) (V. Färber), LitN 1992, č. 2 ●; M. Trávníček in V. V.: Obrana básníka (1992); Vác. Vokolek: Pásmo (vzpomínky s ukázkami z díla Vladimíra V.), Host 1993, č. 1; M. Trávníček: Buřič a kontemplátor (k 80. výr. nar.), LD (Brno) 16. 1. 1993; J. Staněk: Vzpomínka na Vlastimila V. (mj. dopisy Vlastimila Vladimírovi V. z 1947–77), Proglas 1993, č. 7; J. Rulf in Causa Vokolkovi, Reflex 1994, č. 10; B. Fučík: Exilové království samoty + in V. V.: Kříž a křídlo + in V. V.: Ke komu mluvím dnes, vše in Píseň o zemi (1994); J. Vladislav in V. V.: Absurdanda (1994); ● ref. Absurdanda: T. Kubíček, LidN 28. 3. 1995; P. Švanda, Rovnost 19. 4. 1995; M. Štráfeldová, Tvar 1995, č. 9; Jaš (J. Šícha), Labyrint 1995, č. 3–4; A. Skýpala, Alternativa nova 2, 1995/96, č. 2 ●; Vác. Vokolek in V. V.: Tak pravil Švejk (1995); ● ref. Tak pravil Švejk: V. Novotný, Nové knihy 1995, č. 15; R. Pytlík, Právo 7. 4. 1995; T. Kubíček, LidN 13. 5. 1995, příl. Národní 9, č. 19; P. Janáček, Mladá fronta Dnes 25. 5. 1995 ●; R. Matys in V. V.: Oidipovské variace (1996); ● ref. Oidipovské variace: P. Švanda, Rovnost 9. 1. 1998; A. Haman, Nové knihy 1998, č. 6 ●; M. Trávníček: Únorové rekviem V. V. (o bás. skladbě Únor), Proglas 1998, č. 2, Lit. příl. č. 1; J. Med in Spirituálně orientovaná poezie 1945–1998 (kap. z připravovaných dějin čes. lite-

Vokolek

ratury), Host 1998, č. 5 → Spisovatelé ve stínu (2004) + in V. V.: Ke komu mluvím dnes (1998) + in V. V.: Mezi ohněm a vodou (1998) + in V. V.: Vyprodaný čas (1999); ● ref. Ke komu mluvím dnes, Mezi ohněm a vodou: R. Matys, Nové knihy 1999, č. 6; M. Trávníček, Host 1999, č. 3, Recenzní příl., s. 11; P. Švanda, Rovnost 20. 3. 1999; M. Doležal, LidN 25. 3. 1999, příl. Umění a kritika; O. Macura, Tvar 1999, č. 8 ●; J. Med: Básník vnitřního exilu V. V., LitN 1999, č. 30 → sb. Zlatá šedesátá (2000, s. 289) + Návrat k tradicím (Křesťanský orientovaná poezie 60. let), Host 2000, č. 5 → Spisovatelé ve stínu (2004); ● ref. Vyprodaný čas: R. Matys, Nové knihy 2000, č. 22; P. Švanda, Rovnost 28. 3. 2000 ●; Vác. Vokolek in Krajiny vzpomínek (2000); I. Harák: V. V. posthumní, polistopadový, jubilující, sb. Česká katolická moderna (2000, s. 99) → Bítov '99. Interpretace básnické skladby (2000, s. 135); M. C. Putna: Antika v díle V. V., LF 2001, s. 114; J. Zizler: Básník nepřetržitého světa, Souvislosti 2002, č. 3–4.

jm, et

Libuše Vokrová-Ambrosová

* 26. 3. 1907 *Plzeň*

† 14. 12. 1997 *Praha*

Překladatelka anglické a angloamerické prózy a poezie; autorka básní, veršů pro děti, literárních a kulturních recenzí.

Roz. Vokrová; psala se a byla psána také Líba Vokrová, dr. Libuše Ambrosová, L. Vokrová-Ambrossová, L. Vokrová-Ambrozová, Vejchoda-Ambros Libuše. – Dcera inspektora českých drah, absolvovala dívčí reálné gymnázium v Hradci Králové (doložena od 1921; učitelé L. Brtnický a B. Markalous). Po maturitě (1926) vystudovala práva na pražské univerzitě (JUDr. 1930). Pracovala do 1932 jako soukromá úřednice v Hradci Králové, poté jako sekretářka sdružení nakladatelských firem soukromých vydavatelů a knihkupců Kmen v Praze (1932 se provdala a navštívila Ženevu) a současně se uplatňovala jako překladatelka z angličtiny (prostředkovala též návštěvy anglicky píšících spisovatelů do Čech). V dubnu 1939 odjela s rodinou do Anglie a v Londýně se zapojila do aktivit českého kulturního exilu; publikovala v exilovém tisku (s J. Kodíčkem a B. Dobréem začala pořádat básnickou Edici Evergreen, jež vycházela pod záštitou Penklubu, v jehož československé pobočce, se angažovala, stýkala se i s autory z anglické pobočky, mj. se spisovatelkou M. Storm-Jamesonovou).

Působila také jako předsedkyně Kulturní komise Jednotné českosl. skupiny samosprávné organizace uprchlíků podporovaných CRTF (Czechoslovak Refugee Trust Fund) a spolupracovala s exilovým ministerstvem zahraničních věcí. Koncem 1946 (když manžel ukončil práci pro UNRRA) se vrátila do Prahy; překládala pro ministerstvo zahraničí a pro Unesco a tlumočila při setkání politiků (údajně také dostala nabídku podílet se na vydávání spisů E. Beneše a T. G. Masaryka v nakladatelství Čin). Od 50. let, kdy se rozpadlo její manželství (její muž byl nadto uvězněn), si přivydělávala příležitostnou prací (např. v reklamě), různými překlady (patrně i pod cizími jmény) a tvorbou pro děti. Již od 30. let měla řadu přátelských kontaktů v uměleckých kruzích (mj. s malířkou a restaurátorkou H. Zezulovou, básníkem J. Fričem a rodinou Fričů, architektem a scénografem A. Heythumem a jeho ženou Charlotou, s historičkou umění A. Masarykovou a sochařkou H. Wichterlovou). – Manžel, lékař M. Vejchoda-Ambros (1905–1970) byl metodikem a odborným publicistou v oblasti tělovýchovy, za války v Anglii s V.-A. shromažďoval dokumentaci CRTF; mladší syn V. Ambros (1945–1998) se věnoval umělecké i užitné fotografii, 1986 absolvoval FAMU (diplomovou prací o K. Ludwigovi).

Od počátku 30. let publikovala V.-A. časopi-secky básně, fejetony, drobné reflexe, literární kritiky, i kulturněpolitické články, pro sdružení Kmen pořádala a redigovala almanachy. V polovině 30. let začala překládat (zpočátku s J. Poberem a L. Vymětalem) zejména soudobou anglickou a angloamerickou prózu se společensko-politickým akcentem; ohlasu dosáhly překlady románů R. Aldingtona (zvláště Všichni lidé jsou nepřátelé), později monumentálních dějin conquesty od W. H. Prescottta (Dějiny dobytí Mexika, Dějiny dobytí Peru); některé její překlady (S. Cloete, D. Leslie) byly reeditovány. Pravidelně recenzovala překladovou literaturu z angličtiny (mj. v čas. Panoráma a Čin), dila zabývající se ženskou otázkou, věnovala se i filmu (v rubrice čas. Naše doba). Jako básnířka V.-A. knižně debutovala až v exilu. Ve volném cyklu lyrických veršů z let 1940–43 *Potápěč* vytvořila metaforu pokorného ponoru do hloubky osamění a trpělivého hledání cesty k nadčasovým a nezničitelným hodnotám. V satirické básni *Poutové zpívání pod názvem Prozatímní archa* podala lehčí písňovou formou karatsky vyzní-

vající podobenství o nešvarech mezi exponenty emigrace. V londýnském měsíčníku *Obzor* publikovala básně, překlady starší i soudobé anglické poezie, glosy a pravidelně kritické recenze české exilové i domácí básnické tvorby a současných výstav. V Edici Evergreen vyšly její překlady z J. Donnea (Ó duše, poutníku) a druhé části cyklu reflexivních básní T. S. Eliota *Four Quartets* (East Cooker – Tam domov máš); obtížná místa překladu konzultovala V.-A. s autorem. V exilu byl vydán (spolu s anglickým originálem) ještě překlad čtvrté části cyklu (Little Gidding – Nyní a v Anglii) a postupně přeložila V.-A. dílo celé (*Čtyři kvartety*; 1990 provedeny v Divadle hudby, knižní vydání připravovali nejprve Supraphon v edici LYRA, později Hrnčířství a nakladatelství Michal Jůza & Eva Jůzová, s ediční poznámkou J. Flaišmana). Po válce se V.-A. věnovala opět překladům z angličtiny (W. Scott, W. H. Prescott, J. Updike) a do angličtiny (R. Mrlían: *Slovak folk art*, 1953). Mimo to publikovala praktické rady z oblasti užitého umění (*U pěkného stolu*), pro knížku B. Vejrychové-Solarové vybrala ukázky z her loutkáře M. Kopeckého (1948 o něm též připravila filmový scénář pro skupinu M. Friče) a skládala hravé texty do dětských lepoprel (jejich výtvarníky byli zejména J. Němeček a V. Weinzettl), v nichž obměňovala v rýmovaných čtyřverších tradiční témata (např. Vodník, Budulínek) nebo se pokoušela o tematickou aktualizaci (cyklus o Svetříkovi). – Pozůstalost V.-A. obsahuje mj. překlady básní L. Carrolla (chystala je už pro londýnskou Edici Evergreen). V Národním muzeu je uložen fond CRTF, který obsahuje mj. dokumentaci o vzniku a činnosti CRTF a diáře manželů Ambrosových z doby války.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Jakub Novák, Libuše Pánková; ABRA, Bros, Bros., BROS, L. P., L. V., LVA, lva, LVA., L. V. A., vo., Vok. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Kmene 1932/33, 1933/34, 1936/37 (1932; 1933, i bibliografie; 1936); Almanach Kmene. Jaro 1934 (1934); B. Vejrychová-Solarová: Loutky Matěje Kopeckého (1974); Čes. slovo (1932, 1935; 1935 mj. překl. R. A. T. Hobart: Světlo do čínských lamp); Čin (1932, 1935, 1937–38; pravidelný ref.); ELK (1936); Kostnické listy (1931); Lit. noviny (1935, 1937); Magazín DP (1933, 1935); Milostný almanach Kmene pro jaro 1933 (1933); Nár. osvobození (1930–31, 1934); Naše doba (1935–36, 1938; 1935–36 film. rubrika); Obzor (Londýn 1941–42; 1941 úryvek z překl. T. S. Eliot: East Cooker a B ze sb. Potápěč); Panoráma (1933–36); Ranní noviny (1936); Ročenka Roz-

hledů po lit. a umění. Vánoce 1933 (1933); Venkov (1927); též v anglických a exilových periodikách. ■ KNIZNĚ. *Beletrie*: Říkadla a písničky pro hochy a holčičky (BB pro ml., 1936, hudba J. Kříčka); Potápěč (B, Londýn 1943, pseud. Libuše Pánková); Poutové zpívání pod názvem Prozatímní archa (B, Londýn 1943, pseud. Jakub Novák); Svetřík v lese (verš. lepoprelo, 1967, k obrázkům J. Němečka); Svetřík trosečníkem (verš. lepoprelo, 1968, k obrázkům J. Němečka); Svetřík v podmořské říši (verš. lepoprelo, 1968, k obrázkům J. Němečka); Chytrá kůzlátka (verš. lepoprelo, 1968, k obrázkům J. Vildta; t. r. slovensky s tit. Múdre kozliatka); Budulínek (verš. lepoprelo, 1969, k obrázkům J. Němečka); Čarodějův učeň (verš. lepoprelo, 1969, k obrázkům J. Němečka); Dobrodružství na vodě (verš. lepoprelo, 1969, k obrázkům K. Skály); O neposlušném autičku (verš. lepoprelo, 1969, k obrázkům V. Weinzettla); Perníková pohádka (verš. lepoprelo, 1969, k obrázkům J. Němečka); Vodník dobrý pomocník (verš. lepoprelo, 1969, k obrázkům V. Weinzettla); Dobrodružství opičáka Pišty (verš. lepoprelo, 1970, k obrázkům V. Weinzettla); Nehody miši Říši (verš. lepoprelo, 1970, k obrázkům V. Weinzettla). – *Překlady*: R. Aldington: Všichni lidé jsou nepřátelé (1936, s J. Poberem) + Zeměhl hrdina (1936, s L. Vymětalem); L. Bromfield: Lékárník (1936); M. Johnson: Nad africkými džunglemi (1936); W. B. Pitkin: Život začíná ve čtyřicítce (1936); P. Neagoe: Nebezpečná krása (1937); E. Russell: Otec (1937); J. C. Powys: Šťěstí je umění (1936); S. Cloete: Točící se kola (1938; dopln. vyd. 1941, s J. Poberem); D. Leslie: Chuf i vůně (1939); T. S. Eliot: Tam domov máš (Londýn 1941, pseud. L. Pánková, i doslov) + Nyní a v Anglii – Little Gidding (Londýn b. d., 1944, pseud. L. Pánková); J. Donne: Ó duše, poutníku (Londýn b. d., 1944, pseud. L. Pánková); M. Storm-Jameson: Těžká léta (1948); M. Lampell: Hrdina hřiště (1951, podp. Libuše Vokrová); W. H. Prescott: Dějiny dobytí Mexika (1956, podp. Libuše Vokrová; dopln. vyd. 1964) + Dějiny dobytí Peru (1980, podp. Libuše Vokrová); W. Scott: Ivanhoe (1957, podp. Libuše Vokrová) + Nevěsta z Lamermooru (1985, podp. Libuše Vokrová); J. Updike: O farmě (1973, podp. Libuše Vokrová). – *Ostatní práce*: U pěkného stolu (1960, podp. L. Vokrová). ■ SCÉNICKY. *Překlad*: T. S. Eliot: Čtyři kvartety (1990). – *Libreto*: Pošťácká pohádka (podle K. Čapka, obnovena prem. 2004). ■ KORESPONDENCE: in F. Langer: Korespondence 1 (vzáj. koresp. z 1942–44; 2006, ed. M. Dandová, M. Chlábková, Z. Nováková, s. 5 a pozn. s. 399). ■ REDIGOVÁLA *almanachy*: Almanach Kmene 1932/33 (1932, s F. Halasem), Milostný almanach Kmene pro jaro 1933 (1933, šifra L. V.), Almanach Kmene. Jaro 1934 (1934, s red. kruhem); *edici*: Edice Evergreen: Čtenářům poezie (Londýn 1941–45, zprvu s B. Dobréem a J. Kodíčkem). ■ USPOŘÁDALA A VYDALA: Průvodce dnešního čtenáře. Z knih Kmene... (1934, s J. Horou); B. Vejrychová-Solarová: Loutky Matěje Kopeckého (1974, textová část). ■

LITERATURA: Renč. (V. Renč): Křivda na ženách (polemika s čl. V.-A.: Ženy at nepřekládají, Čin 1935, s. 134), Rozhledy 1935, s. 117; jšr. (J. Šnobl): ref. překl. P. Neagoe, LitN 10, 1937/38, č. 5–6; ● ref. překl. T. S. Eliot: Tam domov máš: A. Bosák, Obzor (Londýn) 1942, č. 1; K. Brušák, Kulturní zápisník (Londýn) 1942, s. 120 (s obecnějším vyjádřením redakce tamtéž) ●; V. Kripner: ref. Potápěč, Obzor 1943, č. 7–8; jj (J. Janů): Český verš v Anglii (ref. Potápěč a překl. T. S. Eliota a J. Donneae), Svob. noviny 3. 4. 1946; J. Slávik-Neresnický: Odbojová poezia Čechov a Slovákov v zahraničí (New York 1947, s. 14; o B. Pouťové zpívání...) → (pod jm. J. Slávik) Slovenské pohľady (Martin) 1947, s. 293 + Spomienka na T. S. Eliota (s ukázkou z překladu), Proměny (New York) 1965, č. 2; V. Černý: Česká beletrie emigrační, KM 1947, s. 10; -KU- (J. Kutina): Básnické kvartety (k nastudování překladu T. S. Eliota v Divadle hudby), Obrana lidu 30. 5. 1990; B. Srba in Múzy v exilu (2003, s. 164); M. Jareš: Z lyriky války 5 (medailon s ukázkou), Tvar 2003, č. 18.

vfr

František Pravoslav Volák

* 19. 8. 1829 *Lidmaň* u Tábora
† 4. 8. 1865 *Česká Třebová*

Překladatel polské a ruské literatury.

Podepisoval se též Franěk Volák. – Vystudoval gymnázium v Jihlavě, filozofická studia započal v Brně, pro národnostní spor je však dokončil v Praze, kde poté absolvoval na univerzitě práva (1852). 1848 se aktivně účastnil revolučních událostí (mj. byl členem výpravy vedené J. V. Fričem na Slovensko v září 1848 a byl zraněn u Myjavu). Po ukončení studia spolupracoval několik let s redakcí Pražských novin (jako překladatel úředních vyhlášek a zákonů, zároveň vedl rubriku fejetonu, kde mj. otiskoval své překlady beletrie). Pravděpodobně 1858 získal místo ve státní službě u prezidia vrchního soudu v Prešpurku (Bratislava). Od 1860 působil u okresního soudu v Litomyšli a o rok později se stal koncipientem u zemského soudu v Praze (pracoval pod vedením F. L. Riegra). Od 1854 trpěl nervovou chorobou, přes péči rodiny svých příbuzných zemřel na tuberkulózu v tehdejších lázních Hory u Čes. Třebové.

V mládí se V. pokoušel o původní novelistickou tvorbu (Čes. včela), poté se však věnoval pouze překladatelské práci. Do češtiny převedl několik románů a povídek ze soudobé pol-

ské i ruské literatury (J. Korzeniowski, J. I. Kraszewski, L. H. Siemiński; F. V. Bulgarin, A. A. Marlinskij-Bestužev aj.). Pro scénu Prozatímního divadla přeložil Freytagovu hru *Novináři*, soustavněji se zabýval překládáním divadelních her A. Fredra; na scéně byla (1851) uvedena a tiskem vyšla veselohra *Dámy a husaři*, další hry (Kteroukoli, Amazonky v Kocourkově, Manželé, Pan Jowialski, Přátelé) zůstaly patrně v rukopisu, stejně jako překlad populárního románu *Chýše strýčka Toma* od H. Beecher-Stoweové, odsuzujícího otrokářství v Americe.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Bořivoj Kordoš (Lumír 1854), Boř. Kordeš, František Pravoslav; -ák., F. P. V-l-k, F. Pravoslav V-k, F. Pr. V-k, Franěk V...k, Fr. P. V-l-k, F. V. ■ PRÍSPĚVKY in: Čes. včela, pokr. Včela (1847–49; PP 1848 Blahořečený tygr, 1849 Marinka); Lumír (1852–54; 1854 překl. A. A. Marlinskij-Bestužev); Nár. listy (1863); Pražské noviny (1852–53). ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: A. Fredro: *Dámy a husaři* (1851; opr. vyd. 1864); M. S. Czajkowski: *Kirdžali* (1852; opr. vyd. 1863); J. I. Kraszewski: *Svět a básník 1, 2* (1852); J. Korzeniowski: *Spekulant* (1853; opr. vyd. 1864) + *Tadeáš Bezejmenný* (1854) + *Penzista* (1865); F. V. Bulgarin: *Mazepa* (1854); G. Freytag: *Novináři* (1863; t. r. prem. s tit. *Den před volbou aneb Žumalisté*); L. H. Siemiński: *Básník-vojín. Život Kazimíra Brodzińskiego* (1864). ■

LITERATURA: L. R. (Rittersberg): ref. překl. A. Fredro, *Pražské noviny* 18. 6. 1851; an.: *Překladatel veselohry...*, *Pražské noviny* 17. a 18. 3. 1852; an.: *Známý spisovatel český F. P. V. ...*, *Hlas* 22. 3. 1862; -n.-: ref. překl. L. H. Siemiński, *Kritická příloha k NL* 1864, s. 89; ● *nekrology* (an.): *Národ* 6. 8. 1865; *NL* 6. 8. 1865; *Plzeňské noviny* 9. 8. 1865; *Wiener Zeitung* 9. 8. 1865 ●; an.: *Dvě upomínky*, *Čes. Thalia* 1869, s. 120.

lk

Marta Voleská

* 12. 12. 1905 *Praha*
† 26. 7. 1985 *Praha*

Autorka veršů a drobných próz pro děti, zejména populárních knih o Kulihráškovi.

Provd. Ryšánková. – Dcera nakladatele G. Voleského. Po studiu na lyceu ve Švýcarsku pracovala v rodinném podniku podobně jako její bratři Gustav a Otto. Žila střídavě v Praze a v Řevnicích, kde rodina trávila léto. 1931 se provdala. Z redakční práce v nakladatelství,

kde se podílela na vydávání knížek pro děti, vznikla i její spolupráce s malířem A. Scheinerem, zejména na tehdy populární řadě obrázkových knížek o trpaslíčku Kulihráškovi, k nimž psala veršičky.

Z prvotního nápadu malířova (první knížku *Trpaslíček Kulihrášek mezi zvířátky* vytvořil A. Scheiner pro G. Voleského původně jako obrázkové leporelo, jež začínající autorka dodatečně doprovoďila verši) vznikla v průběhu několika let série knížek, jež vycházely zpravidla ve trojí typografické podobě (jako leporela, sešity a volné listy). Záhy si získala velkou čtenářskou oblibu, vybízející k dalšímu pokračování a novým vydáním (několik „Kulihrášků“ vyšlo paralelně se slovenským textem pod titulem Janko Hraško). I soudobá kritika uvítala zejména první knížky o Kulihráškovi pro originalnost námětu i provedení jako ojedinělý počín v tvorbě pro nejmenší. Později doplnilo tuto řadu jednak několik veršovaných knížek s jinými náměty, jednak obsáhlejší soubory veršů, povídek i pohádek pro předčítání nejmenším, resp. pro nejmenší čtenáře (*Jen vesele!*), v nichž postupně převážil akcent didaktický; poslední dva tituly z této řady (*Kulihráškův národní slabikář*, *Kulihráškova veselá početnice*), připravené autorkou též o Scheinerově smrti (1938), se odlišují od ostatních knížek V. i jiným výtvarným řešením (ilustrátor M. Novák). – Bibliograficky nejsou doloženy dvě prózy V. (O Bivoji, Šárka).

KNÍŽNĚ. *Beletrie pro ml.*: Trpaslíček Kulihrášek mezi zvířátky (BB b. d., 1926; další vyd. s tit. Kulihrášek mezi zvířátky); Kulihráškova abeceda (BB b. d., 1927); Kulihráškův výlet (BB b. d., 1928); Kulihrášek tulák (BB b. d., 1929); Kulihrášek sportovec (BB b. d., 1929); Kulihrášek u moře (BB b. d., 1930); Kulihrášek u severní točny (BB b. d., 1931); Kulihrášek trosečník (BB b. d., 1931); Kulihrášek a všesokolský slet (BB 1932); Kulihrášek v hlubinách mořských (BB b. d., 1932); Boubelinka hospodař (BB b. d., 1932); Milínek cestovatel (BB b. d., 1932); Kulihrášek na řemesle (BB b. d., 1933); Kulihrášek mezi hračkami (BB b. d., 1933); Zvířátka – moji kamarádi (BB b. d., 1933); Deset malých černoušků (BB b. d., 1933); Kulihrášek u čaroděje (BB b. d., 1934); Divík z lesů (BB b. d., 1934); Sláva, děti, vojáci jsou tady! (BB b. d., 1934); Kulihrášek s Majdalenkou a kouzlo zlaté jahody (BB 1935); Vánoční nehoda andělíčka Cvalíčka (BB 1935); Ptáčkové – pracovníci (BB 1935); Jen vesele! (BB, PP 1937); Kulihráškův národní slabikář (1940, s V. Vackem); Kulihráškova veselá početnice (1941, s V. Vackem). ■

LITERATURA: ● ref. Trpaslíček Kulihrášek mezi zvířátky: V. F. Suk, Úhor 1926, s. 143; P. Sula, NO 8. 12. 1926 ●; ● ref. Kulihráškova abeceda: V. F. S. (Suk), Úhor 1927, s. 109; V. Brtník, Venkov 3. 11. 1927; P. S. (Sula), NO 11. 12. 1927 ●; V. F. Suk (většinou pod šifrou V. F. S.): ref. Kulihráškův výlet, Úhor 1928, s. 122 + ref. Kulihrášek tulák, Úhor 1929, s. 118 + ref. Kulihrášek sportovec, Úhor 1930, s. 190 + ref. Kulihrášek u moře, tamtéž, s. 207 + ref. Kulihrášek u severní točny, Úhor 1931, s. 157 + ref. Kulihrášek trosečník, tamtéž, s. 202; M. Majerová: ref. Kulihrášek u severní točny a Kulihrášek trosečník, Čin 3, 1931/32, s. 366; V. F. S. (Suk): ref. Kulihrášek a všesokolský slet, Úhor 1932, s. 146 + ref. Boubelinka hospodař, tamtéž, s. 203 + ref. Milínek cestovatel, tamtéž, s. 219 + ref. Kulihrášek v hlubinách mořských, tamtéž, s. 244 + ref. Kulihrášek mezi hračkami, Úhor 1933, s. 125 + ref. Kulihrášek na řemesle, tamtéž, s. 144 + ref. Deset malých černoušků, tamtéž, s. 180 + (pod vl. jm.) Interview s Mistrem A. Scheinerem (též o spolupráci s V.), Úhor 1933, s. 145; M. Ryšánková-Voleská: Jak pracuji s Mistrem Scheinerem, tamtéž, s. 169; bvs: ref. Sláva, děti, vojáci jsou tady!, Divík z lesů a Kulihrášek u čaroděje, Úhor 1934, s. 149; L. Zbraslavská: ref. Ptáčkové – pracovníci a Vánoční nehoda andělíčka Cvalíčka, Úhor 1935, s. 195; ● ref. Jen vesele!: M. Majerová, LidN 8. 12. 1937; F. K. (Křelina), Venkov 14. 12. 1937; O. Pospíšil, Úhor 1937, s. 196 ●; V. Šmej: ref. Kulihráškův národní slabikář, Podoubraví 12, 1940/41, s. 62; F. Holešovsky: Kyč mezi knihami pro nejmenší, ZM 1961, s. 155.

es

Gustav Voleský

Působnost 1920–1948

Pražské nakladatelství zaměřené zprvu hlavně na vzdělávací literaturu, později na literaturu pro děti a mládež, zejména dívčí četbu a obrázkové knížky pro nejmenší; knihkupectví.

Firmu založil jako knihkupectví Gustav V. (* 27. 7. 1877 Plzeň, † 28. 3. 1949 Praha). Pocházel z početné rodiny stárka. Vyučil se v plzeňském knihkupectví V. Steinhauser, několik let působil v českých i německých závodech (též u svého staršího bratra, vinohradského nakladatele a knihkupce Karla V.), 1907 získal koncesi a následujícího roku otevřel v Praze na Vinohradech knihkupectví, které později rozšířil o oddělení německé literatury. Nakladatelskou činnost zahájil 1920 (prvním titulem byla hra F. Langra Miliony) a postupně ji zaměřil za autorské i redakční spolupráce dcery, spisovatelky M. Voleské na literaturu pro děti a mlá-

dež. Za války byla firma 1943 změněna na komanditní společnost, kterou za otcovy účasti vedli synové zakladatele Otto V. (1912–1994) a Gustav V. ml. (* 1909). Ten kromě toho otevřel již 1939 na vlastní koncesi knihkupectví na Nár. třídě (firma Gustav Voleský ml.), které se zaměřilo zejména na dovoz zahraniční literatury a zůstalo v úzkém obchodním i osobním spojení s vinohradskou firmou (1943 se stal společníkem podniku bratr Otto V.). Po květnu 1945 byli oba bratři vyšetřováni pro podezření, že se za okupace obohacovali prodejem knih z nacisty zabavených knihoven, trestní stíhání však bylo zastaveno. Počátkem března 1948 odešel Gustav V. ml. do exilu. Po krátkém pobytu ve Švýcarsku přesídlil se svou budoucí ženou Evou, vnučkou politika E. Grégra, do kanadského Montrealu, kde byl zaměstnán nejprve jako knihovník v letecké továrně, později jako redaktor kanadské rozhlasové společnosti a v důchodu pracoval jako obchodní zástupce sklářských firem a správce činžovních domů. Ještě v březnu 1948 převzala také oba pražské závody do národní správy nakladatelství a knihkupecká firma KSČ Svoboda. Otto V. pracoval nejprve jako dělník, později se vyučil elektrikářem a nakonec pracoval jako revizor výtahů ve Středočeských tiskárnách. – Nakladatelství a knihkupectví Gustav V. sídlilo na Král. Vinohradech čp. 839 (dnes Vinohradská tř. 15), knihkupectví Gustav V. ml. na Novém Městě čp. 37 (dnes Národní tř. 38).

Nejvýznamnější knižnicí prvého období nakladatelství byla sbírka *Okna* (1921–26, 10 sv., red. V. Mathesius) s původními esejemi k filozofickým, filologickým a pedagogickým otázkám (O. Jiráni, J. B. Kozák, F. V. Krejčí, V. Mathesius, F. Novotný, A. Pražák, K. Vorovka), vedle nich obsahovala překlad H. G. Wellse a 2. vydání Masarykova spisu *O studiu děl básnických*. V méně výrazné knižnici *Zdroje vzdělání* (1920–26, 3 sv., red. J. Hloušek) vyšly populární příručky k sexuální výchově, archeologii a psychiatrii. Nesourodá beletristická produkce přinesla zprvu několik titulů soudobé původní i přeložené prozaické tvorby (M. B. Böhnel, F. Langer, L. Frank v překladu J. Kodíčka), postupně však převážilo senzační čtivo, završené na přelomu 20. a 30. let cyklem kriminálních románů od Sappera (C. McNeile). Literatuře pro děti a mládež byly zprvu věnovány *Knihy dorostu* (1921–25, 3 sv.; Kapitánova dcerka A. S. Puškina a legionářské příběhy F. Langra) a *Skaut-*

ská knihovna (1921–22, v nakladatelství G. V. jen 3 sv.; skautské příručky a dobrodružný příběh od V. C. Barclayové). Po úspěchu prvních obrázkových knížek s postavičkou trpaslíka Kulihráška (texty vytvořila M. Voleská k obrázkům A. Scheinera) se dětské knihy začaly prosazovat jako dominantní žánr edičního programu nakladatelství. Kromě leporol a svazků pro nejmenší (firma nabízela i figurky Kulihráška a dětské kostky s obrázky jeho příběhů) vycházely v ní i dobrodružné příběhy pro chlapce a zejména dívčí romány. Kmenovou autoritou knižnice *Pod vlajkou mládí* (1928–41, 29 sv.) byla J. Hüttlová (též pod jménem Rybková), která se podílela i na překladu a úpravě několika knih cizích autorů; její práce v hojném počtu vycházely i mimo knižnici. Původní tvorbu dále zastupovali B. Dobřanská, J. Hloušek, M. Nováková a J. Turnerová (též překlad). Do knižnice *Radostná srdce* (1936–39, 4 sv.) přispěli R. Morávková, M. Vinniková a V. Zíka (pseud. E. Marešová, V. Watzke, hojně vydáván i mimo edice). – Nakladatelskou značku navrhl a knižnici Okna graficky upravil F. Kysela, který se spolu s J. Čapkem a V. Hofmanem podílel i na výtvarné podobě soudobé beletrie v počátcích nakladatelství. Dále spolupracovali V. Čutta a J. Wenig, dětské knihy ilustrovali R. Mates a výtvarný autor Kulihráška A. Scheiner, četbu pro mládež zejména rutinní kreslíři M. Novák, A. L. Salač a F. Smatek, dále K. T. Neumann, E. Posledník, O. Štáfl, V. Vrbová aj.

KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře a umění*: Skautská knihovna (1921–22); Knihy dorostu (1921–25); Okna (1921–26); Pod vlajkou mládí (1928–41); Radostná srdce (1936–39). – *Ostatní*: Zdroje vzdělání (1920–26). ■ Z DALŠÍ PRODUKCE. *Původní práce*: F. Langer: Miliony (1920) + Železný vlk (1920) + Snílci a vrahové (1921) + Předměstské povídky (1926); J. Frič: Život a dílo Aloise Jiráka (1921); M. B. Böhnel: Neřest (1922); F. Pelikán: Logika a etika záporu 1 (1923); M. Voleská: Trpaslíček Kulihrášek mezi zvířátky (b. d., 1926) + Kulihrášková abeceda (b. d., 1927) + Kulihráškův výlet (b. d., 1928) + Kulihrášek tulák (b. d., 1929) + Kulihrášek sportovec (b. d., 1929) + Kulihrášek u moře (b. d., 1930) + Kulihrášek u severní točny (b. d., 1931) + Kulihrášek trosečník (b. d., 1931) + Kulihrášek a všesokolský slet (1932) + Kulihrášek v hlubinách mořských (b. d., 1932) + Kulihrášek na řemesle (b. d., 1933) + Kulihrášek mezi hračkami (b. d., 1933) + Kulihrášek u čaroděje (b. d., 1934) + Kulihrášek s Majdalenkou a kouzlo zlaté jahody (1935). – *Překlady*: L. Frank: Člověk jest dobrý (b. d., 1920); A. D. de Richelieu: Milostná dobrodružství maršála de Richelieu,

jak o nich sám vypravuje (1920); W. Bonsels: Včelka Mája a její příhody (1921) + Na lesním paloučku (1923); L. Braun: Milostné dopisy markýziny (b. d., 1921); Theofrastos: Povahopisy (1925); S. F. Wright: Bomby nad Prahou (1936). ■

BIBLIOGRAFIE: Kalendář 1924; Seznam knih z nakladatelství G. V. (1926); Seznam knih vydaných nakladatelstvím G. V. (1932); Voleského knihy pro mládež (b. d., 1940). ■ LITERATURA: Ž. (L. K. Žižka): Nakladatel populárního Kulihráška slaví čtvrtstoletí své práce, Českosl. knihkupec 1933, s. 97 + in Letní jubilanti, tamtéž 1937, s. 228; G. Voleský ml. in Vánoční knižní anketa, Skutečnost (Paříž) 1950, s. 226 + Do otcova závodu jsem vstoupil..., Knihkupec a nakladatel 1999, č. 1.

az

Karel Voleský

Působnost 1927–49, 1992

Pražské nakladatelství zaměřené na původní esejistiku, přeloženou románovou tvorbu a dobrodružnou, zejména detektivní četbu; knihkupectví.

Zakladatel firmy Karel V. (* 18. 8. 1861 Plzeň, † 5. 1. 1939 Praha, bratr nakladatele a knihkupce Gustava V., strýc spisovatelky Marie V.) převzal 1887 od V. J. Jelínka první knihkupectví na tehdejších Král. Vinohradech (zal. 1875 původně jako filiálka firmy Fr. A. Urbánek) a provozoval je zprvu s V. Krausem, po jeho odchodu do Tábora od 1889 samostatně (součástí bylo též papírnictví a půjčovna knih). Nakladatelskou činnost, zahájenou až 1927, inicioval zakladatelův jediný syn Karel V. ml. (* 22. 5. 1898 Praha-Vinohrady, † 26. 11. 1976 Černošice u Prahy), absolvent nižší střední reálky a dvouleté odborné pokračovací knihkupecké školy (1913–16), který po vyučení u otce a po voluntérské praxi v cizině již od 1924 rozšiřoval původně jen německý cizojazyčný sortiment knihkupectví o literaturu anglickou, francouzskou, italskou a španělskou. Knihkupecká koncese z 1888 byla 1931 rozšířena o nakladatelství, prodej hudebnin a antikvariát. 1935 se firma změnila na veřejnou obchodní společnost, jejíž vedení převzal Karel V. ml. Po likvidaci nakladatelství 1949 pracoval K. V. ml. jako literární důvěrník Svazu protifašistických bojovníků. Absolvent reálného gymnázia Karel V. nejml. (* 9. 5. 1925 Praha, † 10. 3. 1993 Praha) byl po únoru 1948 vyloučen ze studií na Fi-

loz. fakultě UK v Praze. Pracoval v nakladatelství Naše vojsko a Melantrich. 1992 obnovil rodinné nakladatelství pod názvem *Vinohrad* podle poslední předúnorové knižnice. Nakladatelskou činnost, zahájenou dvěma vlastními překlady z angličtiny (B. Cartlandová: Sissi; E. Wallace: Mrtvé oči Londýna) však již nestačil rozvinout. – Firma K. V. působila na Vinohradech čp. 565 (dnes Anglická 62), po zboření domu od léta 1938 v čp. 2298 (Slezská 5).

V nakladatelské produkci, zahájené 1927 překladem detektivky E. Wallaceho Zelený lučštník, zprvu převažovala oddechová přeložená próza. Dobrodružná, převážně detektivní literatura (G. O. Baxter, O. Binns, G. Fairlie, R. A. Freeman, L. Mearson, E. Wallace, L. Wilton aj.), zprvu vydávaná ve volné řadě Dvacetikorunová kolekce, byla později soustředěna do knižnice *Kolekce Premier* (1931–38, 1946–47 jen *Premier*, asi 124 převážně nečísl. svazků). Překlady z angličtiny (H. Adams, O. Binns pod pseud. B. Bolt, F. W. Crofts, R. Daniel, D. Hammett, L. Charteris, A. Christie, C. E. Mulford, Ch. H. Snow, S. S. Van Dine, E. Wallace, D. Wheatley aj.), němčiny (H. Hilgendorff aj.) francouzštiny (G. Simenon), dánštiny (C. Andersen) a maďarštiny (E. A. Rodriguez) postupně doplnila původní tvorba, zejména díla E. Fikera a Z. V. Peukerta (pseud. Edgar Collins, i práce publikované pod vl. jm. a vydávané za překlady z angličtiny). Do knižnice dále přispěli L. M. Pařízek, F. H. Šubert (i pseud. Henry Nelson) a pod pseudonymy J. Dušek (Joséf Du Sec), F. Frolík (W. Tower), V. Havránek (H. W. Harmattan), J. Kučera (J. R. Dorovin, J. R. Dorovin). Pokus o samostatný soubor Spisů E. Wallaceho (1936, 2 nečísl. sv.) zůstal torzem. Převážně na milostné příběhy slavných osobností se zaměřila překladová knižnice *Kdysi a nyní* (1933, 5 sv.; autoři L. Barthou, H. Béraud, F. Masson, L. Muratová, P. Reboux). Za nacistické okupace se literárním poradcem nakladatelství stal J. B. Čapek. Ediční program se rozšířil o jazykovědnou a literárněvědnou tematiku, soustředěnou do knižnice *Umění slova* (1943–48, 7 sv.), do níž přispěli J. B. Čapek (Profil české poezie a prózy od roku 1918, 1947), P. Eisner (Tři kapitoly o lidové písni, 1948), F. Jílek (Krásná, čistá, svatá řeč mateřská, 1945), R. Messer (Hudební lyrika a lyrická hudebnost, 1947) a K. Svoboda (O literárním slohu, 1943; Zvuková stránka slovesného díla,

1944; O literárních družích, 1947). Na válečnou románovou produkci nakladatelství (překlady z angličtiny, italštiny, norštiny a němčiny) navázala knižnice *Sbírka krásné prózy* (1946), později *Vinohrad* (1947–48, 10 nečisl. sv., red. J. B. Čapek), v níž vyšla jak další vydání úspěšných, převážně angloamerických titulů (G. Bristowová, L. Bromfield, J. Erskine, J. Hilton), tak novinky (z angličtiny P. S. Bucková, A. Huxley, F. P. Keyesová, J. Lorimer, G. R. Stewart; z holandštiny S. Leiker). Na překladech se podíleli zejména J. Acler, B. Dolák, E. Fiker, F. Heller, G. Heyduk, B. Vrbová-Pavlovská. Na výtvarné podobě publikací spolupracovali zejména J. Dědina, J. Sedláček Hauptmann, O. Mrkvíčka, J. Raban, K. Šmíd, J. Šváb, dále L. Jiřincová, K. Müller, K. Mužík, K. Teissig aj.

KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře a umění*: Kolekce Premier (1931–38, 1946–47 s tit. Premier); Kdysi a nyní (1933); Umění slova (1943–48); *Sbírka krásné prózy* (1946, 1947–48 s tit. Vinohrad). ■ SOUBORNÉ VYDÁNÍ: E. Wallace. ■ Z DALŠÍ PRODUKCE. *Původní práce*: J. Hais Týnecký: Ohníčky (1938); E. Fiker: Symbolická povídka 1939 (1939) + Kožený prapor (1940) + Patnáct zlatých vlasů (1941) + Bratr Křepelák (1942) + Zinková cesta (1942) + Muž přes palubu (1944); J. Dědina: Moji přátelé umělci (1940); ant. Sestry v kráse (1941, ed. J. B. Čapek); J. Jahn: Úvahy o umění (1941); M. V. Kratochvíl: Rokokový ostrov (1942, pseud. P. Sabart); P. Eisner: Na skále (1945). – *Překlady*: C. Anet: Mayerling (1930); O. Pedrazzi: Praha (1933); E. Wallace: Bosambo (1933) + Sanders (1933) + Bones (1934); G. Druce: V srdci Evropy (1936); A. Arnoux: Neapolský slavík (1938); L. Bromfield: Časný podzim (1940) + Kouzlo návratu (1940); J. Erskine: Nezbedný mistr balad (1940); K. Haensel: Boj o Matterhorn (1941); M. Aymé: Cesty školáků (1947). ■

BIBLIOGRAFIE: Seznam knih vydaných nakladatelstvím K. V. (b. d., 1933). ■ LITERATURA: J. Gotthard: Před padesáti lety (1940) + Královské Vinohrady a jejich první knihkupectví (1947). ■ Gd. (J. Gotthard): Sedmdesáté narozeniny..., Českosl. knihkupec 1931, s. 331 + Sedmdesáté pěti let..., tamtéž 1936, s. 276 + Zemřel dobrý člověk, Knihkupec a nakladatel 1939, s. 17; V. Kalousek: Za K. V. seniorem, tamtéž, s. 34; ● k sedmdesátinám K. V. ml.: -k-, Svob. slovo 14. 2. 1969; J. Vop. (Vopařil), Hlas revoluce 1969, č. 10 ●; ● o K. V. nejml.: R. Prchalová: Vinohrad s vůní knížek, Večerník Praha 14. 8. 1992, příl.; M. Picková: Za Karlem V., Tvar 1993, č. 12; J. Chvojka: Nakladatel píše své vnučce, Knihy '96, č. 37 ●.

az

František Volf

* 1. 12. 1897 Třeboň

† 3. 7. 1983 České Budějovice

Prozaik píšící česky a slovensky převážně pro děti a mládež, autor životopisných povídek, vyprávění založených na lidovém podání a her, učebnic a pedagogických prací; sběratel lidového umění a editor; malíř.

Základní školu a 1909–17 gymnázium navštěvoval v Třeboni, 1917–18 studoval na právnické fakultě v Praze, studium nedokončil. 1918 složil doplňující maturitní zkoušku na učitelském ústavu v Soběslavi. Po vzniku Československa se přihlásil k učitelské službě na Slovensku. 1918–19 působil ještě jako pomocný učitel v Branné u Třeboně, 1919 přešel na Slovensko; do 1922 vyučoval v Bytči u Žiliny, 1922–29 v Dohňanech u Púchova, 1929–30 byl ředitelem obecné školy v Čeklízi (dnes Bernolákovo), 1930–38 působil ve stejném postavení v Bratislavě. 1925–28 externě vystudoval bratislavskou filoz. fakultu. Po nuceném odchodu ze Slovenska učil 1938–42 v Chabrech (dnes Praha-Ch.). Poté žil střídavě v Praze a v Třeboni. Po celý život se věnoval malířství, od 1942 profesionálně, uspořádal řadu výstav především doma, ale i v zahraničí (Varšava).

V. patřil mezi nadšence, kteří po 1918 pomáhali spoluvytvářet slovenské školství. Od počátku své učitelské činnosti se velmi aktivně zapojoval i do psaní slovenských učebnic, čítanek, metodicko-didaktických příruček pro učitele i rodiče, napsal množství článků zejména do slovenských časopisů, které redigoval buď sám, nebo s dalšími českými učiteli (J. Pospíšil) i se slovenskými literárními tvůrci (Š. Kréméry). Iniciativně působil v matičním odboru přátel dětské literatury. (Byl proto v některých slovníkových kompendiích považován za slovenského autora.) Jeho literární tvorba úzce souvisí s jeho prací pedagogickou. Zasloužil se o rozvoj životopisné literatury na Slovensku především řadou drobných biografických prací (T. G. Masaryk, L. V. Rizner, J. Kollár, P. M. Boguň aj.). Sestavil množství výborů z děl slovenských a českých uměleckých osobností (P. O. Hviezdoslav, M. Kukučín, Š. Hurban Vajanský; A. Jirásek a další). Pro dětské čtenáře překládal z české literatury a v menší míře i autory cizí. Sbíral a studoval především v posledních letech života lidové umění, zapisoval

lidové písně, říkanky a hádanky, často s K. Plickou. Nejrozsáhlejší dílo tohoto druhu, čtyřdílný Český rok..., vydal po návratu do Čech ve spolupráci s K. Plickou a K. Svolinským. Z folklorní tradice vychází i několik V. dramatických pokusů (*Stará báj, U vatry*).

ŠIFRA: V. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: Českosl. ráno (Dohňany u Púchova 1928–29); Kalendář slovenských učitelov (Žilina, od 1924); Lit. noviny (1954); Měsíčník dorostu Červeného kříže, pokr. Lípa; Národní škola slovenská (Bratislava); Robotnícke noviny (Bratislava); sb. Slávnosti a pamätné dni slovenskej školy 1, 2 (Žilina 1928, 1930); Slovenské pohľady (Turč. Sv. Martin); Slovenskou otčinou (Bratislava); Úhor (1927–33); Včelka (Turč. Sv. Martin 1925–27); Vlastivedný sborník okresu bratislavského a malackého 1 – Sborník kulturnej práce. K 80. narodeninám prezidenta republiky (Bratislava 1930). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a úpravy lidových vyprávění* (převážně pro ml. a slovensky); Ráno, U vatry (DD 1922); Svatok duše (P b. d., 1923); Zo starej mošovskej školy (P 1925, s J. Pospíšilem); Podhradský knihomil (P 1925, s J. Pospíšilem); Veselé i smutné rozprávky (b. d., 1926); Sv. Peter a päť opustených sirôt a iné legendy (1927, s J. Pospíšilem); Janko Hraško na cestách svetom (P 1927, s J. Pospíšilem); Za slovenským maliarom (P 1927, s J. Pospíšilem; 1971 upr. vyd. s tit. Tragický maliar Peter Bohuň); Lomidrevo (P 1928); Stará báj (D 1930); Čičmanská pohádka (1930, s J. Pospíšilem); Tatičkova cesta k víťazstvu (P 1930, s J. Pospíšilem); Slovenské obrázky 1 (P 1931, s J. Pospíšilem); Turecká vojna (PP 1938, s V. Plickou). – *Ostatní práce* (učebnice a práce pedagogicko-metodické): Selské umění ve škole obecné (1919); Sloh na škole národnej (1926, s K. Plickou a J. Pospíšilem; od F. V. část s tit. Sloh a slovenská ľudová tvorba slovesná); Stredné Považie (1927, s J. Pospíšilem); Nové podrobné osnovy pre školy ľudové jedno až trojtriedne (1927, s J. Pospíšilem); Slovenčina moja. Cvičebnica slovenského jazyka pre ľudové školy 1–6 (1933–38, s M. Prídavkem, J. Robem, M., Rumpelom, L. Petrem); Štúdiá detského rukopisu a metodika písania na škole národnej (1934, s M. Rumpelom); Čo nám treba vedieť prv než dáme deťom čítať knihy (1936). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Slovenskou otčinou (1924–28, s J. Pospíšilem), Včelka (1925–27, s Š. Krémerym), Českosl. ráno (1928–30, s J. Hálou, J. Pospíšilem); *kalendář*: Kalendář slovenských učitelov (1924–38, s J. Pospíšilem, pak i s L. Petrem, M. Rumpelom, A. Zbavitelem; v rámci tohoto periodika k 10. výročí ČSR 1928 Jubilejná ročenka, s M. Šimkem); *sborníky*: Slávnosti a pamätné dni slovenskej školy 1, 2 (1928, 1930, s J. Pospíšilem a A. Zbavitelem); Vlastivedný sborník okresu bratislavského a malackého 1 – Sborník kulturnej práce. K 80. narodeninám prezidenta republiky (1930, se S. Řihou); *knížnice*: Naša kniha (1923, s J. Porodem), Knižnica rozprávok (1926,

s J. Pospíšilem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL (i překlady do slovenštiny u čes. titulů vyd. ve 20. a 30. letech): Hlúpy Jano v zakliatom zámku (1922); A. Jirásek: Otec (1922) + Alojz Jirásek o svojom detstve (1925, s J. Pospíšilem); Hviezdoslav deťom (1923); Kišš mládeži (1924); D. J. Tichomirov: Ruské pohádky o zvieratkách (1924); Obrázky zo života nášho prezidenta Osvoboditeľa (1924, s J. Pospíšilem); B. Němcová: Slovenské rozprávky a povesti (1924) + Chyža pod horami a iné zo Slovenska (1927); Elena Maróthy Šoltéssová mládeži (1925, s J. Pospíšilem); Holuby mládeži (1925, s J. Pospíšilem); Kukučín mládeži (1925, s J. Pospíšilem); Dobšinský mládeži (1926); A. Heyduk: Moje Slovensko (1926); Kmeť mládeži (1926, s J. Pospíšilem); R. Pokorný: Z potuliek Slovenskom pred 40 rokmi (1926, s J. Pospíšilem); Svetozár Hurban Vajanský mládeži (1926); Zo života podtatranskej dediny (1928); J. M. Hurban: Básně a písně československé (1930, s J. Pospíšilem); Zlatá niť (1932); Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách 1–4 (1. Jaro, 1944, 2. Léto, 1950, 3. Podzim, 1953, 4. Zima, 1960, s K. Plickou a K. Svolinským); (s K. Plickou i všechny další tituly:) Z mého domova (1951); Cestička do školy (1955); U maminky (1956); Veselá kopa (1956); V dobrém jsme se sešli (1957); Starý český kalendář (1959); Doma (1962); Kytice balad z lidové epiky československé (1965). ■

LITERATURA: kat. F. V. (1949, s medailonem); J. Brukner, D. Konečný: F. V. (1983). ■ O. Černý: ref. Podhradský knihomil + ref. Zo starej mošovskej školy, Úhor 1925, s. 137, 138; L. M. (Mašínová): ref. Veselé i smutné rozprávky, Úhor 1927, s. 134; P. S. (Sula): ref. Janko Hraško..., Sv. Peter..., Za slovenským maliarom, NO 23. 11. 1927; ● ref. Turecká vojna: Ad. Veselý, Zvon 39, 1938/39, s. 519; J. Zatloukal, LidN 11. 10. 1939 ●; O. Hrabalová: ref. ed. U maminky (o V. editorské práci), ZM 1957, s. 221; H. Benediková: Jubilující maliar a spisovateľ, ZM 1973, s. 252; D. Konečný: Malíř a literát, RP 13. 7. 1978; L. Skružný: Oslava života (k 100. výr. nar.), Mosty 1998, č. 2; J. Čenková: Turecká vojna F. V. a jeho osvěta ve slovenské literatuře, sb. Dotyky české a slovenské literatury pro děti a mládež (2004).

vf

Josef Volf

* 7. 2. 1878 *Příchovice* u *Přeštic*
† 12. 5. 1937 *Praha*

Literární a kulturní historik zaměřený na studium osudů a díla českých náboženských exulantů, náboženských bratrstev a tajných společenství od 16. do 19. století; dějepisec knihtisku, novin a novinářství; autor příspěvků k biografii J. Dobrovského; knihovník a bibliograf, organizátor rozvoje knihovnictví.

Do 1904 používal výhradně původní úřední podobu svého jména Wolf, kterou podepisoval své práce i později (zvláště v německém tisku). – Syn horníka a knihovníka hornického spolku Radbuza při Matyldině dole v plzeňské uhelné pánvi. V. studoval od 1892 na německém vyšším gymnáziu v Plzni, kde 1899 maturoval. Plzeňsku zůstal věrný ve svých osvětových a odborných aktivitách. 1899 sloužil jako jednoroční dobrovolník u 35. pěšího pluku v Plzni a zároveň začal studovat historii na pražské filoz. fakultě (profesoři J. Goll, J. Kalousek, J. Peckař, Č. Zíbrt). 1902 absolvoval knihovnickou praxi v knihovně Uměleckoprůmyslového muzea a 1903 začal pracovat v knihovně Nár. muzea, kde působil do konce života. Na podzim 1904 obhájil titul doktor filozofie (disertační práce *Výpravy říšské až do počátku interregna se zvláštním ohledem na Čechy*). V muzejní knihovně pracoval od 1904 jako skriptor slovenského oddělení (vybudoval jeho lužickou část). 1914 se oženil a byl jmenován vrchním bibliotékářem, 1928 ředitelem knihovny Nár. muzea. 1910 se stal sekretářem Matice české, 1911 mimořádným členem KČSN, 1935 řádným členem ČAVU. Již na počátku V. působení v muzejní knihovně podpořil historik a teolog G. A. Skalský jeho zájem o dějiny protestantského exilu, proto V. pobýval 1907–13 pravidelně v letních měsících v saských, slezských a pruských archivech. Za války narukoval a sloužil nejprve v Opavě, později v Haliči. Po válce se zapojil do organizace knihovnického školství: přednášel na Státní knihovnické škole, kterou pomáhal vybudovat a 1928–31 řídil, byl univerzitním lektorem knihovnické správy, inicioval zákon o veřejných obecních knihovnách, od 1923 byl též místopředsedou Knihovní rady hl. m. Prahy (od 1928 jejím předsedou). 1924 se ujal literárního archivu Nár. muzea, který významně rozšířil a reorganizoval (spolu s M. Novotným). Od 1928 byl členem Slovanského ústavu a předsedou jeho knihovní sekce. Vyvíjel čilou přednáškovou činnost v Masarykově lidovýchovném ústavu, na jehož vzniku se podílel, byl zakládajícím členem Spolku českosl. knihovníků, Rodopisné společnosti (od 1927 místopředsedou) a od 1929 předsedou Spolku čes. bibliofilů; přispěl mj. do Ottova slovníku naučného nové doby (1934). Byl rovněž aktivním svobodným zednářem (mj. lóže Komenský). Zemřel náhle na srdeční slabost při zánětu slepého střeva. Po

hřeb žehem proběhl v Praze na Olšanech, ostatky byly uloženy na Vinohradském hřbitově. – Jeho syn Miloš Bohuslav V. (1915–1983), botanik a sklářský inženýr, je autorem prací o návrhu rostlinné soustavy J. Dobrovského, o jeho vztahu k půdě a zemědělství (s J. Vraštilem dokončil otcovu edici Dobrovského přednášek z olomouckého generálního semináře).

V. badatelský a profesní profil se do značné míry zformoval již během studií: podněcen především J. Kalouskem a Č. Zíbrtem vymezil svůj zájem kulturní historií na straně jedné, biograficko-bibliografickou metodou, podporovanou činností knihovnicko-archivářskou, na straně druhé. Vycházeje z životopisného či knihopisného detailu (spolupráce na Zíbrtově Bibliografii české historie, do níž zpracoval komeňiana), případně z filiace rukopisu a edičního problému, směřoval k jeho situování a přiřazení relevantnímu kontextu, přičemž mnohdy polemicky usiloval o korekturu dosavadní interpretace. Extenzivní charakter V. pozitivismu se projevil v mozaikovitém charakteru monografických prací, v tĕhnutí k jednotlivostem a rozptýlení v řadu glosujících komentářů a materiálových sond. Tematicky se jeho záběr, jenž postupně obsáhl české dějiny od 15. po 19. století, odvíjel od studií a prací věnovaných jednak obrození, jednak pobělohorskému nekatolickému exilu (*Soupis nekatolíků uprchlých z Čech z r. 1735*). Povaha většiny V. prací je kulturněhistorická, částečně však zasahuje rovněž dějiny české literatury. Kromě statí, příp. edic věnovaných písemnictví doby husitské a humanismu (traktáty Hilaria Lito-měřického, postila M. Ph. Zámrského) se v časopiseckých příspěvcích soustřeďoval převážně k společenským a bibliografickým okolnostem literatury období osvícenství a obrození (K. Amerling, J. A. Bartsch, V. Hanka, J. Nejedlý, F. A. Pabst), ale i soudobým myšlenkovým proudům (*Panslavistické bratstvo Kollara, Palackého i Šafarika*). Dlouhodobý výzkum životaběhu J. Dobrovského, jeho rodopisu, studií, přátelství, kontaktů, cenzorského působení, vztahu k půdě atd., vyšel souborně ve dvou dílech s tit. *Příspěvky k životu a dílu Josefa Dobrovského*. K výzkumu národního obrození přispěl rovněž edicemi (E. Arnold, dopisy J. Dobrovského, J. V. Sedláček aj.). Značnou pozornost věnoval též jazykové kontinuitě a reformační tradici od doby pobělohorské po národní obrození, jak ji dokládají homiletické

spisy, paměti, památníky a písně (V. Dobřenský, J. Jeník z Bratřic, M. Krocínovský, P. Stránský, V. Svatkovský z Dobrohoště aj.). Těžiště V. kulturněhistorického bádání spočívalo v objasnění osudů pobělohorských nekatolických emigrantů, podpořeném bohatým materiálovým sběrem v německých archivech (*Čeští exulanti ve Freiberce v l. 1620–40*, o berlínském působení kazatele P. Pintzgera, o činnosti P. Felgenhauera, M. Kolína Chotěřinského, J. Holíka, J. Sictora z Rokycan, o korespondenci a spisu Truchlivý J. A. Komenského). Zároveň se soustředil na dějiny kulturních a literárních institucí, především na knihovny (od 15. století po národní obrození), knihkupectví a nakladatelství (*K dějinám knihtisku v Louce a ve Znojmě, Plzeňský tiskař Josef Jan Morgensäuler, Domnělý knihtiskař Jan Nep. Koniáš čili skutečný knihtiskař Vojtěch Jiří Koniáš*), knihtisk a bibliofilství (*Z dějin pražských židovských knihtiskáren v 17. stol., Příspěvky k dějinám čes. knihtisku, písmolijectví, knihkupectví a antikviátů na počátku 19. století, K vývoji knihkupectví a nakladatelství v Čechách do r. 1848*), noviny (*České novinářství v letech 1819 a 1820, Zánik jediných českých novin na konci r. 1771*) a cenzuru (*Palackého Dějiny a cenzura, Z dějin osvícenské cenzury*). Knižně vydané *Dějiny veřejných půjčoven knih v Čechách do r. 1848, Dějiny českého knihtisku do r. 1848, O tiskařích, nakladatelích a knihkupcích v Praze za Josefa II., Dějiny novin v Čechách do r. 1848* spolu se syntézou dějin českých novin a časopisů do 1848 v Českosl. vlastivědě a posmrtně vydaným souborem přeložených novinových článků *O starých českých sběratelích knih* vytvářejí (s ohledem na proměny ideologických rámců, cenzury a jazykové otázky, lidovýchovných snah a rozvoj dějin žurnalistiky) plastický obraz kulturní historie zejména poslední třetiny 18. a 1. poloviny 19. století. Rozsáhlou část V. díla tvoří příspěvky k dějinám svobodného zednářství (přistoupil k nim, jakož i k dějinám jiných tajných společenství, prostřednictvím svého výzkumu pobělohorských dějin); věnoval se jak počátku tohoto hnutí ve 40. letech 18. století (*Aus der Geschichte der Freimaurerei, Kdy byla založena v Praze první zednářská lóže?*), historii jednotlivých lóží (*Zednářské lóže U tří korunovaných hvězd a U poctivosti v Praze*) a celého hnutí (*Přehled svobodného zednářství v Čechách od roku 1848 až do převratu, Pokusy o obnovení svobodného zednář-*

ství v Čechách v l. 1848–1914), tak objasnění některých tradovaných omylů spojených se zednářskou činností (*Byl Josef Dobrovský svobodným zednářem?*, *Jan Amos Komenský a svobodní zednáři*). V rukopisu zůstaly rozpracované další práce o dějinách cenzury v českých zemích, o historii veřejných, klášterních, šlechtických a soukromých knihoven, dále monografie o prorocích, Hansu Klachlovi z Přelouče a Hankově básni Plavba. V Lit. archivu PNP, kde je i V. pozůstalost, je uložena strojopisná monografie K. Hündla o V. obsahující i podrobnou bibliografii jeho díla. – V. bývá připisován překlad románu Ch. Vildraca *Osada růžového ostrova* (1932); skutečným překladatelem je však gymnaziální profesor v Pardubicích a Jablonci nad Nisou Josef V. (* 1892).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Dr. J. V. Přeštický, J. V. Přeštický; J. V., -o-, V. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach kr. hl. m. Prahy na rok 1912 (1912); Almanach Spolku čes. bibliofilů (1929); Alois Jirásek. Sborník studií a vzpomínek na počest jeho 70. narozenin (1921); sb. Archiv pro bádání o životě a spisech J. A. Komenského (1925, 1937; 1925 Zakoupení lešenských komeňan do Prahy, i sep.); sb. A. St. Mágrovi k padesátým narozeninám (1937); kat. Ausstellung für Buchwerbe und Graphik (Lipsko 1914); Bãlgarska-ãechoslovaška vzáimnost (Sofie 1930); Besedy lidu (1920–21); Bibliofil (1927, 1931, 1933, 1935–37; 1936 Domnělý prvotisk z roku 1414, i sep.); Bratislava (1928–29, 1932); sb. Bulletin ãeskosl. zednářů (1933); sb. Congrès international des bibliothécaires... (1928); Āas (1913–14); ĀĀM, pokr. ĀNM (1906–15, 1919–25, 1927–37; 1913 Palackého Dějiny a cenzura; 1920 Pavel Eugen Layritz a jeho obrana Komenského, i sep.; 1921 Udatní rytíři plzeňští; 1924 Amerlingovi Stãlci a Z dějin osvícenské cenzury; 1923 Zánik jediných českých novin na konci r. 1771; 1925 Příspěvky k dějinám ães. knihtisku, písmolijectví, knihkupectví a antikviátů na počátku 19. století, i sep.; 1928 Sběratel P. Josef Bartsch /zemř. 1803; 1935 Domnělý pokus pražských zednářů o vzpouru v Praze 16. 5. r. 1766, i sep.); Āasopis ãeskosl. knihovníků (1922–27, 1930–34, 1937); Āasopis Matice moravské (1921–26, 1930–31, 1933, 1937; 1926 Obrana evangelíka proti výtãkãm Kollárovým, i sep.); Āasopis pro dějiny venkova (1919–20, 1922–23, 1925, 1932–33, 1937; 1932 Kázání o přehrozném utrpení a moci jeãmene, i sep.); Āasopis Společnosti přátel starožitností... (1925, 1928, 1930, 1935; 1925 Pro „Babylonské znamení“, i sep.); Āasopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci (1924–26, 1928–29; 1924 Kde a kým byla vytištěna Postila Martina Filadelfa Zãmrského r. 1592, i sep.); Āes. osvãta (1909–13, 1921, 1928); Āes. revue (1921–27; 1921 Přehled svobodného zednářství v Āe-

chách od roku 1848 až do převratu, i sep.); sb. České knižní umění – Les Arts du Livre en Tchécoslovaquie (1926, Přehled dějin českého knihtisku do r. 1848, i franc.); Čes. slovo (1922–23, 1936); Českolužický věstník (1922–23, 1928–29); Českosl. republika (1920, 1927); Českosl. vlastivěda 7 (1933, Dějiny novin a časopisů do roku 1848, i sep., a Přehled vývoje knihkupectví a nakladatelství v Československu do převratu, i sep.); Českosl.-jihoslovenská revue (1935); Českosl. knihkupec (1929); sb. Českou minulostí (1929); Čes. bibliofil (1929, 1931–36); Čes. časopis historický (1921, 1924–27, 1930–33, 1935, 1937; 1933 Kdy byla založena v Praze první zednářská lóže?); Čes. deník (1913, 1921); Čes. lid (1905–14, 1924; 1907 Bratří Růžového kříže /Rosae Crucis/ v zemích českých a proctví jejich na rok 1622, i sep.); Čes. svět (1907); Der Papier-Fabrikant (Berlín 1929); Die Drei Ringe (Praha 1925, 1927–28, 1931, 1933); sb. Die Gegenwarts-Maurerei (Vídeň 1928); Duch novin (1928–31); Dunaj (Vídeň 1926–27); Encyklopedie okultismu, filozofie a mytologie (1935); Festschrift der Freimaurer-Grossloge Lessing zu den Drei Ringen (Liberec 1930); Germanoslavica (1931–33; 1931 Neue Sporckische Streitgedichte gegen die Jesuiten, i sep.; 1932 Böhmisches Nationalblätter, i sep.; 1933 Das Testament des Romanschriftstellers Christian Heinrich Spiess, i sep.); Gutenberg-Jahrbuch (Mohuč 1932, Calendarium bohemicum auf das Jahr 1489, i sep.); Hlídkka Času (1913–14); sb. Hollar (1934); sb. Hundert Türme (Praha 1929); Jednatelská zpráva Národního muzea za rok 1933; sb. Josef Dobrovský 1753–1829 (1929, Byl Josef Dobrovský svobodným zednářem?, i sep.); kat. Karel Hynek Mácha. Život a dílo (1936); Katalog lidové knihovny v Třeboni (1911); Kniha (1919); sb. Kniha o Praze (1930); Knihař (1927); Knihomol (1924, 1926–27); Knihotisk českosl. (1920); Knihy a knihovny (1920); Kulturní zpravodaj (1924, 1926–27); Lid. noviny (1926, 1934, 1936); Listy filologické (1908, 1920, 1924, 1926–27, 1930–32); Lit. noviny (1936); Lit. rozhledy (1929–31); 1930 K vývoji knihkupectví a nakladatelství v Čechách do r. 1848, i sep.); Marginálie (1934–37); Národ (1920, Jan Amos Komenský a svobodní zednáři); Nár. listy (1905–08, 1910, 1921, 1923–26); Nár. osvobození (1928, 1934, 1936); Nár. politika (1922); Národopisný věstník československý (1930–31); Naše kniha (1922–24, 1929–32); Naše věda (1921, 1923–24, 1933); Naše zahraničí (1920–21, 1923); sb. Německý Brod. 200 let gymnázia (1935); Nové Čechy (1925); sb. Od Horácké k Podýjí (Znojmo 1924–25, 1932; 1924–25 K dějinám knihtisku v Louce a ve Znojmě, i sep.); sb. Od pravěku k dnešku. K 60. narozeninám Josefa Pekaře (1930); Ohlas od Nežárky (Jindř. Hradec 1913); Okultní a spiritistická revue (1923); Osvěta (1907–08, 1911–14, 1919; 1908 K jubileu prof. Josefa Kalouska, i sep.; 1913 Příspěvky k dějinám stolice jazyka českého na pražské univerzitě; 1914 Rudý prapor); Osvětový věstník Podbrdská (Beroun 1931, 1933, 1936–37); Otavan (Písek 1921–24, 1927); sb. Pa-

mátce br. Jos. Tůmy (1933); sb. Památce P. Cyrila Straky (1931); Památky archeologické a místopisné (1906–12, 1921–22, 1924; 1906–07 Jan Matyáš ze Sudetů, 1907 sep.); Památník vydaný při odhalení pamětní desky literárnímu historiku a badateli o českém humanismu Antonínu Truhlářovi na rodném mlýně v Ličně dne 4. června 1931 (1931); Panoráma (1928); Parlament (1923); Pedagogické rozhledy (1922, Amerlingův „Stavitelský sbor“); Philobiblon (1933); Plzeňsko (1920–36; 1920 Plzeňský tiskař Josef Jan Morgensäuler, i sep.; 1927 Vytiskl Mikuláš Štětina, zvaný Bakalář, roku 1489 v Plzni kalendář?, i sep.); Podřípský kraj (Kralupy n. Vlt. 1937); Politik (1906–07); Prager Presse (1922–31, 1933–37; 1932 Aus der Geschichte der Freimaurerei); Prácheňský kraj (Písek 1924–25); Právo lidu (1895–96); Pražské noviny (1932); Przegľad biblioteczny (Varšava 1930); Ročenka Časopisu katol. duchovenstva (1915); Ročenka Českosl. republiky (1928); Ročenka českosl. knihtiskařů (1926); Ročenka muzejního spolku v Jičíně (1933); Ročenka Národopisného muzea Plzeňska za rok 1932 (Krásná Česko v Plzni, i sep.); Ročenka Purkyňovy společnosti za rok 1935 (1936); Rozhledy (1932, 1934); Rozprawy Aventina (1929–30); Russkij filologičeskij věstník (Varšava 1912, Panslavistskoje bratstvo Kollara, Palackogo i Šafarika, i sep.); Říše hvězd (1932); Samostatnost (1911, 1926); Sbératel (1919); Sborník filologický (1925–26; 1925 České novinářství v letech 1819 a 1820, i sep.); Sborník Jednoty potomků pobělohorských exulantů-pokutníků a přátel rodopisu (1931–36); Sborník národohospodářský, sociální a politický (1933); Sborník prací věnovaných prof. dr. Janu Máchalovi k 70. narozeninám (1925, Domnělý knihtiskař Jan Nep. Koniáš čili skutečný knihtiskař Vojtěch Jiří Koniáš, i sep.); Sborník věd právních a státních (1910, 1921, 1925, 1927); Sborník věnovaný dějinám dělnického hnutí a socialismu (1921, 1923); Sborník věnovaný Jaroslavu Bidlovi k šedesátému narozeninám (1928); Sborník věnovaný oslavě L. J. Živného (1935); Slavia (1932, Policejní ministr Sedlnitzky a Dobrovského Institutiones, i sep.); Slavische Rundschau (1931, 1935); Slovanská knihovněda (1938); sb. Slovenská miscellanea (Bratislava 1931, Příspěvky k mládí J. Dobrovského, i sep.); Slovník národohospodářský, sociální a politický 3 (1934); sb. Sváteční člověk (1935); Světozor (1920, 1926); Svob. zednář (1926–28, 1931, 1933–37); sb. Tomáš Garrigue Masaryk (1925, Prezident Masaryk a lidové knihovny); Topičův sborník (1921–23); Týden (1906); Typografia (1921, 1923, 1925, 1929, 1933, 1935, 1939; 1929 Zednářské tisky v Čechách v 18. a 20. století); Typografické listy (1929); Union (1907, 1914); Venkov (1923–24, 1926–31, 1935–37); Věstník ČAVU (1919–20 Doplnky k Truhlářově Rukověti k písemnictví humanistickému, 1920 sep.); Věstník Českosl. zemědělského muzea (1932); Věstník KČSN (od 1907; 1907 Soupis nekatolíků uprchlých z Čech z r. 1735, i sep.; 1908 Soupis nekatolíků panství opočenského z r. 1742, i sep.; 1909

Pavel Pintzger, kazatel církve české berlínské v l. 1743–45, i sep.; 1910 Příspěvek ke sporu o českou konfesi v Sasku v l. 1631–37, i sep.; 1911 Čeští exulanti ve Freiberce v l. 1620–40, i sep.; 1920 Žalostné veršování exulanta M. Jana Sictora Rokycanského nad úmrtím prvorozeného syna Bedřicha Falckého, i sep.; 1925 Z dějin pražských židovských knihtiskáren v 17. stol., i sep.; 1926 Tomkův všeobecný dějepis a pražská konzistoř, i sep.; 1928 Dopisy Jana Borotta Š. O. Fabriciusovi a Stoppelbergerovi v Halle, i sep.; 1933 Pokusy o obnovení svobodného zednářství v Čechách v l. 1848–1914, i sep.); Vitrinka (1927–28, 1930–33); Volksbildungsarbeit (Teplice 1928–30); kat. Výstava památek na popravu na Staroměstském náměstí (1921); Wiener Freimaurer-Zeitung (1927); Z dějin východní Evropy a Slovanstva. Sborník věnovaný Jaroslavu Bidlovi... k 60. narozeninám (1928); Zborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti (Turč. Sv. Martin 1910); Zentralblatt für Bibliothekswesen (Lipsko 1923); Zeitschrift des Österreichischen Vereines für Bibliothekswesen (Viedeň 1910–12; 1910 Aus Böhmen, i sep.; 1911 Aus Böhmen, i sep.; 1912 Aus Prag, i sep.); Zeitschrift für Bibliothekswesen (Frankfurt n. M. 1923); Zeitungswissenschaft (Berlín 1929); Zlatá Praha (1908–09, 1911, 1913; 1909 Zednářské lóže U tří korunovaných hvězd a U poctivosti v Praze, 1913 Nově nalezený spisek J. A. Komenského: Truchlivého třetí díl); Zvon (1908, 1912, 1919–20, 1922–28, 1930–33); – posmrtně: ČNM (1939); Slovancká knihověda (1938). ■ KNIŽNĚ. *Práce literární a kulturněhistorické a knihovnické*: Karel Havlíček Borovský (1906, pseud. J. V. Přestický); Katalog rukopisů, dopisů, map a tisků J. A. Komenského, vystavených v Muzeu Království českého (1920); Lužické oddělení v knihovně Národního muzea v Praze (1923); Dějiny českého knihtisku do r. 1848 (1926, něm. 1927); O tiskařích, nakladatelích a knihkupcích v Praze za Josefa II. (1929); Dějiny novin v Čechách do r. 1848 (1930); Dějiny veřejných půjčoven knih do r. 1848 (1931); Příspěvky k životu a dílu Josefa Dobrovského 1, 2 (1934, 2. d. s M. B. Volfem); Knihovna Václava Vřesovce z Vřesovic (1937). – *Překlad*: Modlitby svobodného zednáře, vydané 1784 (1914). – *Ostatní práce*: Organizační řád Československé strany sociálnědemokratické v Rakousku (1905, pseud. J. V. Přestický); – posmrtně: In memoriam J. V. O starých českých sběratelích knih (1937, ed. M. Novotný); Zednáři na Klatovsku (1938, ed. A. Hartl). ■ REDIGOVAL *periodika*: Památky archeologické a místopisné (1906–13, č. 1, s jinými), Čes. osvěta (1908–09, s jinými), Knihy a knihovny (1920, se Z. V. Tobolkou), Časopis českosl. knihovníků (1922–26, s B. Koutníkem, F. Kroupou a S. Stunou), Svob. zednář (1925–29, 1933, č. 7 – 1936, s jinými), Vitrinka (1929–33, s B. Lifkou, A. Novákem a K. J. Obráti-lem), Čes. bibliofil (1931–36, s M. Novotným, M. Kalábem, J. Šnobrem), Marginálie (1934–37, s jinými); *sborník*: Památník vydaný při odhalení pamětní des-

ky literárnímu historiku a badateli o českém humanismu Antonínu Truhlářovi na rodném mlýně v Ličně dne 4. června 1931 (1931); *katalog*: Výstava památek na popravu na Staroměstském náměstí (1921); *knížnici*: Pilsensia (1927, 2 sv.). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Bibliografie české historie 4, 5 (1909, 1912, s Č. Zíbrtem); E. Arnold: Popsání mé cesty z Prahy až na pomezí zahraničné (1920); Betbuch für Freimaurer (1927); Ein unbekannter Brief des Joh. Amos Comenius an Martin Opitz (1928); P. Stránský: Proti hostinským v Čechách se do kostelův tlačícím jazykům na nedbalého Čecha učiněný Okřik (1929); J. V. Sedláček: Incognito (Pokradmo) (1930); Beiträge zur Geschichte des böhmischen Vandalismus neuerer Zeit, die böhmisch-mährische Literatur und Kunst betreffend – Příspěvky k dějinám vandalismu novější doby v Čechách, týkající se české a moravské literatury a umění (1932); J. J. Ryba: Radovánky nevinných dětí o Vánocích (1934); E. Lešehrad: Po stopách tajných společností (1935); Dopisy Josefa Dobrovského s B. A. Veršauerem a V. Krčmou. Z rodinných dopisů Josefa Dobrovského (1937, s J. Pátou); Dopisy Josefa Dobrovského s Augustinem Helfertem (1941, s F. M. Bartošem); J. Dobrovský: Poznámky o praktické stránce v křesťanském náboženství (1948, s M. B. Volfem a J. Vraštilem). ■

BIBLIOGRAFIE: F. Páta: Bibliografie. K padesátinám historiografa českého novinářství J. V. (články k dějinám žurnalistiky), Duch novin 1928, s. 23; an. (A. Hartl): Soupis prací br. J. V. o dějinách svob. zednářství, Svob. zednář 1934, s. 153; A. Hartl: J. V. – historik zednářství v Čechách (stati o dějinách svobodného zednářství), in J. V.: Zednáři na Klatovsku (1938, s. 9). ■ LITERATURA: B. Lifka: Krátká, ale utěšená zpráva o tom J. W. alias beránkovi v rouše vlka v čas příležitý jeho padesátých zrozenin na světlo vydaná roku tohoto (b. d., 1928). ■ ● ref. Soupis nekatolíků uprchlých z Čech z r. 1735 a Jan Matyáš ze Sudetů: -v-č. (V. J. Nováček), ČČM 1908, s. 277; V. N. (Novotný), Naše doba 15, 1907/08, s. 937 ●; ● ref. Soupis nekatolíků panství Opočenského z r. 1742: R. U. (Urbánek), Přehled 7, 1908/09, s. 756; -áče-. (V. J. Nováček), ČČM 1909, s. 173 ●; -áče- (V. J. Nováček): ref. Čeští exulanti ve Freiberce v l. 1620–40, ČČM 1912, s. 291; J. H. (Heidler): ref. Vyšetřování vlivu novinářských zpráv o Francouzské revoluci na selský stav v Čechách r. 1789 a Příspěvy k dějinám stolice čes. jazyka na pražské univerzitě, ČČM 1914, s. 220; R. (J. Máchal): ref. ed. E. Arnold: Popsání cesty mé z Prahy až na pomezí hraničné a Plzeňský tiskař Josef Jan Morgensäuler, ČČM 1922, s. 195; V. Brtník: ref. Lužické oddělení v knihovně Národního muzea v Praze, Venkov 28. 7. 1923; ● ref. Dějiny českého knihtisku do r. 1848: B. Lifka, Tribuna 12. 12. 1926; an., Kulturní zpravodaj 3, 1926/27, s. 58; Kapras (J. Kapras), Čes. revue 1927, s. 178; O. Kletzl, Wítiko 1928, s. 177; E. Koschmieder, Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven (Vratislav) 1930, s. 375 ●;

● k padesátinám; J. Malý, *Otavan* 11, 1927/28, s. 103; -Bš- (R. Balaš), *Čes. osvěta* 24, 1927/28, s. 211; A. Dolenský, *Prager Presse* 7. 2. 1928; B. Lifka, *Tribuna* 7. 2. 1928; V. Černý, *Venkov* 7. 2. 1928; M. Novotný, *Duch novin* 1928, s. 19 ●; ● ref. *Dějiny novin v Čechách* do r. 1848: řk., PL 20. 11. 1930; Ktk (B. Koutník), *Čin* 2, 1930/31, s. 88; J. B. Č. (Čapek), *Naše doba* 38, 1930/31, s. 250; A. G. (Grund), *RA* 6, 1930/31, s. 72; A. N. (Novák), *LidN* 9. 9. 1931; A. H. (Hartl), *Prager Rundschau* 1931, s. 285; O. Donath, *Slavische Rundschau* 1931, s. 366 ●; ● k 30 letům činnosti v Národním muzeu: Mgr. (A. S. Mágr), *Prager Presse* 24. 10. 1934; Ktk. (B. Koutník), *Časopis českosl. knihovníků* 1934, s. 142 ●; V. Jiráč: ref. *Dějiny novin a časopisů* do r. 1848 a *Přehled vývoje knihkupectví a nakladatelství v Československu do převratu*, *Germanoslavica* 1935, s. 205; ● ref. *Příspěvky k životu a dílu Josefa Dobrovského* 1, 2; A. N. (Novák), *LidN* 17. 12. 1934 a 4. 4. 1936; J. B. Čapek, *NO* 13. 4. 1935; A. Pražák, *Naše věda* 1935, s. 204 ●; L. Jehl: *Kdy se narodil Josef Linda?* (k čl. J. V., *Zvon* 32, 1931/32, s. 388), *NO* 28. 7. 1934; ● nekrology: J. Kubíček, *Čes. osvěta* 33, 1936/37, s. 329; -btk- (V. Brtník), *Zvon* 37, 1936/37, s. 520; m. n. (M. Novotný), *LidN* 14. 5. 1937 + (pod celým jm.), *Marginálie* 1937, s. 109; JŠr. (J. Šnabr), *NO* 14. 5. 1937; Ktk. (B. Koutník), *PL* 14. 5. 1937; F. K. Soukup, *Venkov* 14. 5. 1937; J. Bidlo, *ČNM* 1937, s. 173; J. Kl. (Klik), *ČCH* 1937, s. 452; B. Lifka, *Čes. bibliofil* 1937, s. 9; J. Slavík, *Slovanský přehled* 1937, s. 196; F. Pá. (Páta), *ČSPS* 1937, s. 143; K. Polák, *Chodsko* 1937, č. 3; J. Th. (Thon), *Věstník hl. m. Prahy* 1937, č. 20; J. Emler, *Ročenka Slovanského ústavu* 1937 (1938, s. 179); A. Pražák, *Naše věda* 1938, s. 231 ●; A. Hartl in J. V.: *Zednáři na Klatovsku* (1938); ● ref. *Zednáři na Klatovsku*: V. S., *LitN* 10, 1937/38, č. 15; m. n. (M. Novotný), *LidN* 29. 5. 1938 (též o čl. *Zakoupení lešenských komenián* do Prahy) ●; M. Novotný: *Archiv české literatury, Časopis českosl. knihovníků* 1939, s. 66; J. Ludvíkovský: ref. ed. *Dopisy Josefa Dobrovského s Augustinem Helfertem*, *Naše věda* 1941, s. 214; F. Hrejsa: *Dr. J. V. a exulanti*, *ČNM* 1947, s. 71; J. Poch: *J. V. a lidové knihovnictví*, *Čes. osvěta* 1948, s. 356; K. Zink: *Spolek českých bibliofilů a knihomilské tisky v letech 1926–1944*, *Marginálie* 1968, s. 44; A. Baďurová: *Vzpomínka na přátelskou dvojici knihovníků (Bohumír Lifka a J. V.)*, *Knihy a dějiny* 1997, č. 2 (obs. ed. blahopřání B. Lifky J. V. k padesátinám); F. Kutnar, J. Marek in *Přehledné dějiny českého a slovanského dějepiscetví* (1997, s. 576); L. Antonín: *Čeněk Zíbrt a J. V.: dva ředitelé Knihovny Národního muzea*, *Logos* 2001, s. 61; J. Cejpek a kol. in *Dějiny knihoven a knihovnictví* (2002); J. Čechurová in *Čeští svobodní zednáři v 20. století* (2002).

dvo

Volné směry

1896–1944, 1947–1949

Měsíčník, zpočátku a během 2. světové války výtvarně i literárně orientovaný, v dalším průběhu své existence však věnovaný především výtvarnému umění, kritice, teorii a dějinám umění, ale i umělecké esejistice; orgán Spolku výtvarných umělců Mánes.

Podtitul: 1896–1900 (roč. 1–4) Měsíčník umělecký; 1900–03 (roč. 5–7) Umělecký měsíčník; 1903/04 (roč. 8) Ilustrovaný měsíčník umělecký; 1904–07 (roč. 9–11) Měsíčník umělecké kultury; 1907–31 (roč. 12–28) Umělecký měsíčník; 1932–40 (roč. 29–35) bez podtitulu; 1940/41 (roč. 36) Měsíčník pro výtvarné umění, literaturu, divadlo a hudbu; 1941–44 (roč. 37–38) Umělecký měsíčník; 1947 (roč. 39) Sborník SVU Mánes; 1947–49 (roč. 40–41) Umělecký měsíčník. – *Redaktoři*: 1896/97 (roč. 1) J. Hilbert, K. L. Klusáček (odp. red.), K. Mašek, J. Preisler, S. Sucharda; 1897–99 (roč. 2–3) přešli bez J. Hilberta; 1899/1900 (roč. 4) J. Kotěra, J. Preisler, S. Sucharda, J. Schusser; 1900–02 (roč. 5–6) J. Kotěra, J. Preisler, L. Šaloun, od poloviny roč. 6 také F. X. Šalda (v tiráži neuveden); 1902/03 (roč. 7) přešli, F. X. Šalda; 1903/04 (roč. 8) F. Anýž, A. Hofbauer, J. Preisler, F. X. Šalda; 1905 (roč. 9) přešli bez F. Anýže, V. Županský; 1906 (roč. 10) přešli bez A. Hofbauera, M. Jiránek; 1907 (roč. 11) F. X. Šalda, V. Županský; 1908 (roč. 12) M. Švabinský; 1909–10 (roč. 13–14) M. Jiránek; 1911 (roč. 15) E. Filla, A. Matějček (č. 1–5), J. Štursa (č. 6–12); 1912 (roč. 16) A. Matějček; 1913 (roč. 17) A. Matějček, J. Čapek; 1914/15 (roč. 18) O. Novotný (č. 1 s J. Čapkem); 1916/18 (roč. 19) J. Benda, J. Kotěra, J. Preisler, T. F. Šimon, J. Štursa; 1919/20 (roč. 20) A. Matějček, F. Žákavec; 1921/22 (roč. 21) V. Nebeský; 1923/24 (roč. 22) V. Nebeský (č. 1–9), J. Pečírka (č. 10–12); 1924–28 (roč. 23–25) J. Pečírka a red. rada: E. Filla, O. Gutfreund, O. Novotný; 1928–30 (roč. 26–27) F. Kovárna a red. rada: E. Filla, J. Lauda (od roč. 27), O. Novotný; 1930–32 (roč. 28–29) F. Kovárna (roč. 28, č. 1), V. Novotný (roč. 28, č. 2–12, roč. 29) a red. rada: E. Filla, J. Lauda (roč. 28), O. Novotný (roč. 28), K. Honzík, B. Stefan (od roč. 29); 1933–38 (roč. 30–34) V. Novotný (roč. 30, č. 1–5), E. Filla (roč. 30, č. 6–10, roč. 31–34) a red. rada: J. Fragner (místo K. Honzíka od roč. 31, č. 8–9), V. Novotný, V. Špála, J. Štyrský, J. Wagner (od roč. 33); 1938/40 (roč. 35) J. Wagner a red. rada: J. Fragner, V. Novotný, V. Špála; 1940–42 (roč. 36–37) J. Pečírka a red. rada: J. Fragner, M. Očadlík, V. Špála, J. Träger, J. Wagner (odp. red.), V. Závada; 1942/44 (roč. 38) J. Pečírka (č. 1–4), A. Hofbauer (č. 5–8), J. Krofta (č. 9–10), odp. red. J. Wagner a red. kruh; 1947 (roč. 39) O. Mrkvička a red. rada; 1947/48 (roč. 40) E. Filla a red. kruh; 1949 (roč. 41) výbor S. V. U. Mánes, A. Paderlík (odp. red.), L. Kára (tajemník redakce). – *Majitelé a vydavatelé*: 1896–1949 (roč. 1–41) S. V. U. Mánes; 1947 (roč. 39) vydal SVU